

BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITARA
București

Cota III 453358

Inventar F77165

RAZBOAIELE PRINCIPALE

IN LEGATURA CU ISTORIA UNI-
VERSALA DELA 1815 LA 1865 CU
PLANȘE SPECIALE DE COLONEL
I. MANOLESCU

N. DELBANU

VOLUMUL III

1 9 2 2

TIP. : RASARITUL : BUCUREȘTI

DE ACELAȘ AUTOR

Armata în fața noului curent de cultură (1909).	Epuizat
Cauza Cauzelor. Studiu critic asupra nestatorniciei legilor militare (1909).	Epuizat
Noțiuni de Psihologie și Pedagogie cu aplicațiuni la educațiunea în armată (1911).	Epuizat
Bunul Patriot (1912).	Epuizat
Metodele vechi, metodele nouă și armata (1913).	Epuizat
Armata și revizuirea constituției (1914).	Epuizat
Războiul Austro-German din 1866, cu planșe Ediția III-a.	Lei 25,—
Războiul Franco-German din 1870, cu planșe Ediția II-a	Lei 25,—
Războiul Ruso-Româno-Turc din 1877 cu planșe Ediția I-a	Lei 35,—
Războiul Ruso-Japonez din 1904 cu planșe Ediția III-a	Lei 25,—
Războiul cel mare din 1914—1916. Trei volume în colaborare cu General C. Găvănescu Ediția I-a	Epuizat
Războaiele principale în legătură cu Istoria Universală din antichitate până la 1864 in- clusiv. Trei volume cu planșe speciale Ediția I-a	Lei 180,—

In curs de tipărire :

- Războaiele principale dela 1866 până la 1914**
în legătură cu Istoria Universală. Un volum
cu atlas special
- Războiul din 1914—1918 pe toate fronturile.**
Două volume cu atlas special
- Arta și știința militară. Evoluție și principii**
actuale de conducere. Două volume

Se pun în vân-
zare în cursul
anului 1923

In curs de lucru :

- Dela una la alta. Studii de îndrumare socială**
și cetățenească. Un volum
- Omul de nădejde. Indrumare către fapte. Un**
volum

COLONEL I. MANOLESCU

Războaiele principale

în legătură cu

Istoria Universală

VOLUMUL III.

DELA 1815 LA 1865.

CU PLANȘE SPECIALE.

FOND
N. DELEANU

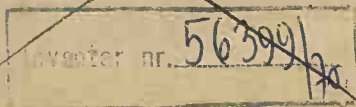
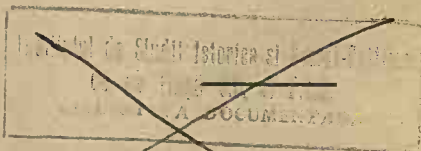
„RĂSĂRITUL“
INSTITUT DE ARTE GRAFICE
BUCUREȘTI, SF. APOSTOLI, 22
1922

III 453.358

44165

LUCRĂRI CONSULTATE.

- N. Iorga.* Istoria universală sau istoria lumii.
I. S. Floru. Istoria timpurilor nouă.
C. Svârlescu. Istoria universală modernă.
A. D. Xenopol. Istoria românilor.
N. Iorga. Istoria românilor.
N. Iorga. Istoria armatei românești.
G. Seignobos. Histoire de la civilisation.
Maior Al. Lupescu. (Azi general). Studiul războiului. Curs litografiat la școala militară de infanterie și cavalerie.
Locot. Alex. Averescu. (Azi general, pensionar). Tactica. Teorii și aplicații.
Colonel N. Arghirescu. (general, mort în războiu). Războaiele napoleoniene.
Căpitan I. Manolescu. (autorul). Istoria militară. Curs litografiat și predat la școala specială de infanterie.
Căpitan Alexe Anastasiu. Istoria campaniilor dela 1796-1878.
Lt.-colonel Colin. Les grandes batailles de l'histoire.
Capitaine Ed. dela Barre Dubarcq. Histoire et l'art de la guerre.
Lt.-colonel Omega. L'art de combattre.
General Frederic Canonge. Histoire et l'art militaire.
M. Ernest Lavisse. L'armée de campagnes modernes.
La grande encyclopedie.
General Baron de Jomini. Traité des grandes operations militaires.
Librairie Berger-Levrault. Dictionnaire militaire.
M. N. Bouillet. Dictionnaire d'histoire et de geographie.
Giquet. Histoire militaire de la France.
Leon Vanaerkinder. Histoire contemporaine.
Colonel I. Vial. Histoire abregée de campagnes modernes.
L-ts. Romagny et Piales d'Astrez. Etude sommaire de batailles d'un siècle.
Dr. I. N. Angelescu. Istoria luptelor pentru expansiunea economică.

PREFAȚA UNICĂ

pentru

TOATE LUCRĂRILE MELE MILITARE TIPĂRITE SAU RETIPĂRITE ÎN URMA RĂSBOIULUI CEL MARE.

Motto : „Un război se poate îndreptăți numai când un neam se apără pe sine, își apără patria, limba, neatârănarea, liniștea, bogăția, de un vecin rău, care vrea să le răpească, sau când își apără cinstea jignită grosolan de un popor sălbatic; iar altfel e o vărsare de sânge zadarnică și, acei care o poruncesc, grămădesc o mare răspundere asupra sufletelor lor și sunt, multă vreme, blestemați de câți au suferit fără voce de pe urma lor”.

N. Iorga, „Istoria lumii”, vol I, pag. 246.

Dela 1916 până astăzi am întrerupt publicarea lucrărilor — din cauza războiului.

Reiau, acum, drumul — întrerupt un moment — pentru a continua programul fixat cu mult înaintea războiului care ne-a dat România-Mare.

Examenul de nobleță, de eroism, de energie și de vitalitate, dat de poporul nostru în războiul cel mare, a făcut dovadă că acest program corespunde nevoilor curentelor noi și transformărilor la care orice societate este supusă.

* * *

În adevăr, la 1906, în articolul „Din lumea ideilor în lumea reală”¹⁾ și la 1907, în articolul „Armata în fața noului curent de cultură”²⁾, susțineam următoarele:

1) Vezi „Revista Infanteriei” no. 106—107—109 și 110 din 1905—906.

2) Vezi „România Militară” no. 3—4—5—6, vol. I, din 1901 și no. 1, vol. II, din 1907.

a) Este absolută nevoie să legăm bine cultura generală socială cu cea special-militară, și prin urmare, cunoștințele de învățământ militar trebuie completate în acest sens.

b) În „noul curent de cultură“ societatea înclină, pe de o parte, către filozofare asupra practicei vieții, iar pe de altă parte, majoritatea cugetătorilor începe să privească armata ca element absolut necesar al organizării societății, și prin urmare, armata trebuie să se pregătească pentru această nouă fază.

c) Nimic nu începe de la noi, totul a fost început de alții, nouă revenindu-ne numai datoria de-a cunoaște bine ce a fost și ce este, pentru ca să avem meritul că, pe de o parte am știut să modelăm prezentul în raport cu necesitatea momentului, iar pe de altă parte, am trasat liniile generale a ceea ce va fi.

Ce ar mai avea de adăugat, acum, în 1922, la ideile călăuzitoare de mai sus.

Războiul cel mare a dovedit că: armata de carieră servește numai ca un sâmbure în jurul căruia se adun toate elementele valide ale unui popor, nevoit să facă războiul pentru ca să-și apere drepturile.

După cât se poate prevede din modul cum s'a desfășurat războiul cel mare, precum și din consecințele imediate ale lui, este de susținut că: „cetățeanul și cetățeanca viitoare au datoria să se pregătească astfel ca, la un moment dat, să poată adăoga partea lor de sacrificiu, fie prin luptă, fie prin concurs material sau moral, când patria va fi amenințată în fruntariile ei, sau când se va încerca să știrbească drepturile de viață deplină și liberă a neamului”.

* * *

Ostașul de astăzi — activ sau la vatră — mai mult decât acel din trecut, trebuie să cunoască viața popoarelor din timpurile antice, și până în zilele de astăzi, pentru a ști cum să așeze istoria propriului său popor în cadrul acelor timpuri și cum să înțeleagă timpul în care trăește.

* * *

Plecând de la considerațiunile de mai sus, precum și de la faptul că în literatura românească militară nu există încă o lucrare completă care să orienteze bine atât pe specialistul militar, cât și pe cetățeanul-ostaș, asupra acestor chestiuni, am

luat hotărîrea ca pe lângă alte lucrări,¹⁾ să tipăresc și Istoria războaielor principale din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre în legătură cu epocile corespunzătoare din Istoria Universală.²⁾

Pentru realizarea acestui scop — dacă l'am putut realiza în parte sau în total — îmi revine mie numai meritul muncii de a metodiza și interpreta materia, după nevoile noastre didactice și educative, precum și dorința de a fi folositor; iar meritul cel mare rămâne al acelor dinaintea noastră, care ne-au pus la îndemână lucrări de consultat și care ne-au îndrumat pe calea voinței.

Pentru întocmirea acestor lucrări, s'a cerut o muncă destul de grea, pe care am desfășurat-o însă cu multă dragoste, în dorința de a deschide tinerilor, elevilor și urmașilor noștri drumurile către mai bine, iar eu personal să am bucuria unui plan de lucru terminat și a rezultatului că, în calitate de ostaș, profesor și cetățean, mi-am făcut datoria până în ziua când am putut îndruma pe alții, ca să nu mai fiu eu necesar în această ramură.

Colonel I. MANOLESCU.

1) <i>Arta și știința militară.</i> (Istoric. Literatură. Principii).	}	In curs de lucru.
<i>Omul de nădejde.</i> (Psihologie. Educație. Morală. Aplicațiuni).		
2) <i>Războaiele principale în legătură cu Istoria Universală.</i>	}	Tipărite.
<i>Vol. I. Războaiele antice, medii și moderne până la revoluțiunea franceză.</i>		
<i>Vol. II. Revoluțiunea franceză și războaiele napoleoniene.</i>		
<i>Vol. III. Războaiele dela 1815 la 1865.</i>		
<i>Vol. IV. Războaiele dela 1866 până la 1914.</i>		
<i>Vol. V și VI, Războiul european din 1914—</i>	}	Tipărite în volume separate și în curs de lucru pentru concentrare într'un volum.
1918.		
	}	In curs de tipărire.

CAPITOLUL I.

PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA EVENIMENTELOR ISTORICE PRINCIPALE DELA 1815 LA 1865⁽¹⁾.

După epoca lui Napoleon I, pe care am arătat-o în volumul II, a început „epoca restaurațiunii” și „epoca contemporană” care au durat: cea dintâiu de la 1815 la 1847 și cea de a doua dela 1848 la 1880.

Iată, în rezumat, evenimentele principale din Europa pe timpul acestor două epoci.

A. Epoca restaurațiunii.

Persoanele, care au jucat rolul principal în epoca restaurațiunii au fost: Ludovic XVIII și Carol X, regii Franciei, Ferdinand VII regele Spaniei, Francisc I, împăratul Austriei, Alexandru I, țarul Rusiei, și Wilhelm al II și al III al Prusiei.

În această epocă domină sfânta alianță și se produc revoluțiuni în Europa și în colonii în modul următor:

După căderea lui Napoleon, suveranii Europei voind să aducă lucrurile în starea lor de mai înainte de revoluția franceză, se întruniră, în congres la

(1) Rezumat din C. Svârlescu, op. citat.

Viena (1815). La acest congres, cel mai strălucit din câte s'au văzut, se găseau în persoană: Francisc I, împăratul Austriei; Alexandru I, țarul Rusiei, Wilhelm II, regele Prusiei; regii Bavariei, Danemarcei, Württembergului, Electorul de Hessa, Marele elector de Baden; ducii de Sax-Weimar, de Brunswic, de Nassau și de Coburg; afară de aceasta, statele Europei erau reprezentate prin miniștrii și oamenii de stat cei mai capabili. Acest congres a hotărât între'alttele, următoarele chestiuni principale: Austria renunță la Belgia, care se anexează la Olanda, formând împreună un singur regat; iar, în schimb, luă Veneția și Milanul, republica Genova este anexată Piemontului, Prusia se mărește și dobândește hotar spre apus Rinul; această mărire a Prusiei se face pe socoteala Saxoniei, care fusese aliata credincioasă a lui Napoleon. Toate aceste măririi se făceau, cu scop de a opri, pe viitor, revărsarea elementului francez asupra Europei, pentru că se credea, cum că elementele vecine cu Franța, vor fi în stare să se opue, la vreme de nevoie, la orice agresiune a Francezilor.

Danemarca, care, de asemenea, fusese aliată lui Napoleon, este pedepsită, luându-i Norvegia, care se anexează la Suedia. Bavaria câștigă Palatinatul. Rusia păstră marele Ducat al Varșoviei, însă dete ducatul de Posen Prusiei, care mai câștigase Prusia saxonă și Pomerania suedeză. Malta rămase a Angliei, etc. Regele Spaniei Ferdinand VII și reluă tronul. Papa Pius VII se întoarse asemenea în statele sale. În fine, Neapolul fu dat Burbonilor.

Congresul de la Viena n'a mai reînființat imperiul german distrus de Napoleon, ci a instituit o confederațiune germană care avea o dietă în orașul Frankfurt. Deși congresul de la Viena credea, că a păcificat Europa, prin măsurile ce luase, cu toate acestea au rămas încă multe motive de război, între cari vom număra, anexarea Belgiei la Olanda, și măriră Piemontului, micșorarea prestigiului Austriei în Prusia.

Sfânta Alianță s'a înființat de către împăratul Rusiei, al Austriei și regele Prusiei, la care au mai aderat și alte state, afară de Anglia și Papa, cu scopul de a păzi hotărârile de la Viena. S'a numit sfântă, pentru că pretindea să așeze politica Europei pe bazele creștinismului: să se păstreze neatins dreptul divin, în puterea căruia regii și împărații sunt dați poporului de la Dumnezeu.

Dar fiind mai puternic curentul de libertate al poporului atât sfânta alianță, cât și congresul de la Viena, în loc să pacifice Europa, a făcut, ca — de la 1815 până la 1848 — să prezinte spectacolul unor dese revoluțiuni, ale poporului apăsă.

Spania. În anul 1812, se detese o constituțiune liberală, după modelul celei franceze din 1791, însă după căderea lui Napoleon, Ferdinand VII reluându-și tronul, înlătură constituția și se declară domn absolut, înconjurându-se de o mulțime de favoriți și lingușitori în mâinile căror se aflau toate treburile statului, și care au fost numiți de spanioli *Camarila* (odă mică). (Cu ajutorul acestei camarile Ferdinand VII restabilește în Spania inquisițiunea și rechemă pe Iesuiții, care fugiseră și, în fine, începe să persecute pe toți aceia care cereau libertatea și constituțiune.

Italia. Ferdinand regele Neapolului și Victor Emanoil I, regele Piemontului, se declară domni absoluți și începură a persecuta, prin toate mijloacele libertatea și pe aceia cari o cereau. Victor Emanoil a mers cu persecuțiunea până acolo, în cât a interzis poporului să învețe carte. O persecuțiune și mai îngrozitoare era în provinciile italiene cedate Austriei, unde locuitorii se luptau și pentru libertate și pentru naționalitate și unde faimosul Metternich cancelarul Austriei, a întrebuintat toate mijloacele pentru ca să înece, în pieptul italienilor, orice spirit de libertate.

Franța. Ludovic XVIII reluându-și tronul începe persecuțiunea atât în contra partidului care cerea libertate cât și contra partidei Bonapartiste. El a îm-

pușcat pe Mareșalul Ney, unul din cei mai buni generali ai lui Napoleon. Într'o asemenea stare de lucruri, nimeni nu putea să-și ridice vocea, pentru că chiar camera erà atât de servilă regelui, în cât însuși Ludovic XVIII, sperîndu-se de servilismul ei, o dizolvă. Din cauza acestor persecuțiuni, se înființează în toată Franța societăți secrete și izbucnește dese conspirațiuni, în contra persoanei regelui, cu scop de a-l omorî. A luat naștere aci, ca și în Italia societatea Carbonarilor.

În anul 1818, suveranii Rusiei, Austriei și Prusiei se adunară în congres la Aix-la-Chapelle și hotărâră între altele evacuarea teritoriului francez, de către armatele străine după ce mai întâiu, Franția a plătit colosala sumă de 700 milioane, drept despăgubire de război.

Germania. Poporul începe a fi persecutat de principi, cari deveniseră tirani: din această cauză, se formează, pretutindenea, societăți secrete, între care erau Tugendbund sau societatea virtuței și Burschenschaft sau societatea studenților. În anul 1817, protestanții celebrară a trei-suta aniversare a Reformei. În ziua de 18 Noembrie acelaș an, toți studenții de la toate universitățile germane, se adunară la Wartburg, ca să celebreze victoria de la Lutzen și pronunțară o mulțime de discursuri în contra tiraniei principilor. Din cauza acestei mișcări a spiritului de libertate, societățile studenților sunt oprite o mulțime de profesori sunt destituiți, mai multe jurnale liberale sunt suprimate; în fine, teroarea se întinde în toată Germania. Electorul de Hessa a reădus la gradul de mai înainte pe toți acei ofițeri, cari înaintaseră, în timpul absenței sale.

Revoluțiunile din Spania, Portugalia și Italia.

(1820—1821).

În ziua de 1 Ianuarie 1820, în Spania un simplu batalion, de 1500 oameni, care trebuia să plece

în America, pentru ca să liniștească niște revolte în colonii, se revoltă și proclamă constituția de la 1812. Regele este nevoit să primească constituțiunea să desființeze inquisițiunea, și să gonească pe Iesuți; însă popii, cari țineau cu Iesuiții, alergară la fanatismul poporului și făcură ca Spania să fie sfâșiată de războaie civile.

Revoluțiunea din Spania, a avut răsunet în Portugalia, care revoltându-se, proclamă o constituțiune și regele Ion VI fu silit să-i depue jurământ.

Tot în același timp, Carbonarii revoltară poporul din Neapoli și regele Ferdinand I este nevoit să dea o constituțiune poporului (1820).

Piemontul, după exemplul Neapolitanilor se mișcă și el, regele Victor Emanoil I, în urma acestei mișcări, abdică în favoarea fratelui său Carol Felix, care primește constituțiunea proclamată de popor (1821).

Intervenirea sfintei alianțe.

Intr'un nou congres, în orașul Laybach (1821), se însărcinează Austria cu aducerea la îndeplinire a hotărârilor sale, adică să stabilească în Italia vechiul regim despotic. Două armate austriace năvălesc una în Piemont și alta în Neapoli, bat pe piemontezi și pe neapolitani, iar regii Ferdinand I și Carol Felix, devenind absoluți încep a persecuta, pe toți înaintașii. Pentru a potoli revolta din Spania, un nou congres se adună în orașul Verona (1822), unde Franța fu însărcinată cu liniștirea Spaniei. O armată franceză pătrunse în Spania și învinse poporul revoltat. Constituțiunea fu desființată, regele Ferdinand VII deveni domn absolut.

Anglia, nu numai că nu se amestecă, dar încă, a proclamat și a susținut principiul de ne-intervenire în virtutea căruia, nici un stat n'avea drept să se amestece în treburile interne ale altora. Vom vedea

însă că deși efectiv nu s'a amestecat, dar indirect n'a stat nici odată indiferentă.

Revoluția coloniilor spaniole și portugheze din America.

În coloniile spaniole și portugheze din America, se formară două partide între care unul voia să rămână sub dominațiunea Spaniei, iar altul lucra pentru independența coloniilor. De aci născură revoluțiile în colonii; astfel se răscoală Venezuela și Noua Grenadă, care unindu-se, formară republica Columbia, (1820). Locuitorii din Peru, de asemenea se revoltă și se constituiesc în republică. Chily, se proclamă republică. În fine Mexicul, care aparținea, de asemenea Spaniei, se revoltă și el păstrând deocamdată forma de guvern monarhic, dar numai Mexicul se transformă în republică (1822).

Brazilia, o țară unde domnește o primăvară eternă folosindu-se de situațiunea din Portugalia, se revoltă, proclamă independența și alege de împărat pe Don Pedro fiul regelui Portugaliei Ion VI, care, la plecarea tatălui său în Europa, fusese lăsat regent. Don Pedro a fost ales împărat de colonii, pentru că sprijinise cauza lor cea dreaptă. Don Pedro, suindu-se pe tronul Braziliei, începe o domnie constituțională; și astfel, Brazilia și-a câștigat, independența și azi a rămas tot sub dinastia de Braganța, care domnește și azi în Portugalia.

Atât Spania, cât și Portugalia, n'au putut face nimic contra acestor revolte ale coloniilor; astfel că, coloniile se deslipesesc de metropolele lor și rămân independente.

România.

În anul 1821 moare fanariotul Alexandru Șuțu domnul din Valahia; iar Mihail Șuțu, din Moldova,

este gonit de eteriștii greci. Tudor Vladimirescu, se folosește de împrejurare și ridică stindardul de revoltă, contra domniei fanarioșilor. Tot atunci eteriștii, în cap cu Alexandru Ipsilante, după ce jefuiseră Moldova, veneau spre București. Vladimirescu, după ce întărise mănăstirile de peste Olt și le aprovizionase porni spre București și se așază la Cotroceni. Ipsilante se încercă să atragă pe români de partea sa; însă Vladimirescu'i răspunse: că Români s'au revoltat nu contra Turcilor, cu care țara are legături vechi, pe care voește să le păstreze, ci contra fanarioșilor cari au adus poporul român la sapă de lemn. Acest răspuns făcu pe Ipsilante vrășmaș de moarte al lui Tudor. În acest timp, Turcii auzind de mișcarea din principate, veneau ca s'o potolească. Tudor, se retrăsese la Golești unde a fost omorât. De și Vladimirescu murise cu toate acestea sângele lui aduse roade bune; căci, Turcii, înțelegând singura cauză a tuturor turburărilor din principata sunt numai fanarioșii, redau românilor vechile lor drepturi, de a avea domni pământenii. În anul 1821, România se renaște și de aci înainte, merge, cu pași repezi, spre progres. mai cu seamă sub domni Alexandru Ghica (în Muntenia), Mihail Sturza (în Moldova), Știrbeiu (în Muntenia), etc. Sub acești domni se înființară școlle în toate capitalele județelor și prin unele sațe; începură a se publica cărți și a scrie jurnale în limba română despre care fanarioșii ziceau, că este peste putință să aibă gramatică. Prin tractatul de pace încheiat la Adrianopole (1829), Principatele române se puneau sub protectoratul Rusiei. În anul 1848, pe când suflarea revoluțiunei adia în toată Europa, Români se revoltară și se scăpară de protectoratul Rusesc.

Apoi prin tractatul de Paris (1856) principatele erau puse sub protecțiunea puterilor europene, iar de trei ani, visul mărilor domni ai Românilor se realizează. Milcovul nu mai desparte pe frați. Cele două țări surori și dau mână (1859) pe o singură cale de progres și civilizațiune.

Revoluțiunea greacă (1821—1829).

Grecii se revoltară în anul 1821, ca să scuture jugul turcesc. Revoluțiunea greacă a luat naștere pe pământul românesc și anume în Iași. Aci s'a format așa numita leterie sau fraternitate, în capul căreia se afla Alexandru Ipsilante, un general rus grec de origină. Armatele turcești intrară în România ca să potolească revoluțiunea. Ipsilante fiind bătut de turci, fugi în Transilvania, unde este prins și pus la închisoare. De aci înaște revolta se transportă în Grecia.

Sultanul Mahmud văzând, că domnia sa asupra Greciei este aproape zdrobită, chiamă în ajutor pe Mehmed-Ali, pașa Egiptului. Acesta prin dibăcia sa izbutise să organizeze Egiptul, în toate privințele și să se scape de Turci, rămânând numai ca vasal.

Mehmed-Ali, trimite în ajutorul suveranului, său, un corp de armată bine organizată, o flotă, sub comanda fiului său Ibrahim. Cu acest ajutor de la Egipteni, situațiunea grecilor se schimbă. Nu numai că toate fortărețele cad în mâinile Egiptenilor, dar încă după o lungă rezistență, cade și Misolonghi, cel mai puternic adăpost al grecilor.

Sfânta alianță, Anglia și Franția, văzând că Grecii, cu toate luptele lor eroice și îndelungate, vor fi siliți a se supune iarăși Turcilor, intervin între Greci și Turci, și fac să se încheie un armistițiu. Acest armistițiu nefiind observat de Ibrahim flota aliată anglo-franceză atacă și distruge cu desăvârșire flota otomană, într'o mare bătălie, lângă Navarin (Oct. 1827). Tot în acelaș timp, Egiptenii sunt goniți din Morea de către Francezi.

Răsboiul Rusiei cu Turcia. Nicolae I.

După moartea împăratului Alexandru I, urmează la tronul Rusiei al doilea frate al său Nicolae un principe ambițios care visa desmembrarea imperiului turcesc. El folosindu-se de revoluțiunea greacă, declară război

Turciei. Față cu aceste succese ale Rușilor, în acest război, pe care îl vom descrie mai jos, puterile Europei temându-se de întinderea influenței lor în Orient, încep a amenința pe Ruși, și, cu chipul acesta se încheie tractatul de Adrianopoli (1829), prin care, Grecia se declară independentă însă nu în hotarele ei cele vechi; Rusia arată protectoratul asupra României și Serbiei; câștigă gurile Dunării și libera plutire pe acest fluviu, cum și în Dardanele.

Grecia căpătându-și independența, s'a constituit în republică. Capodistria, care fusese organizatorul revoluției grecești, încă de când se află cancelar al Rusiei, a fost ales președinte. Această formă de guvern n'a ținut mult; căci chiar de la început, se nasc neînțelegeri între greci. În cele din urmă, însuși Capodistria este asasinat. Grecii, după aceea, se hotărăsc să cheme la tron un principe străin, și astfel, în anul 1832, alege pe Othon, principe bavarez, cu titlu de rege al Greciei.

Revoluția franceză dela 1830 și suirea pe tron a lui Ludovic Filip.

Din cauza persecuțiunii monarhiilor, partidele înaintate se constituie într'o societate cunoscută sub numele de: ajută-te și Dumnezeu te va ajuta, și la deschiderea camerei (Martie 1830), se manifestară către rege, printr'o adresă cunoscută sub numele de: adresa celor 221 de deputați, prin care dedeau un vot de neîncredere ministerului. Carol X, supărat de această îndrăsneală, disolvă camera și face un nou apel la națiune.

Carol X, crezând, că printr'o expedițiune militară și va câștiga iubirea poporului și va face ca viitoarele camere să-i fie favorabile, întreprinde o campanie în Algeria. Încă de mai înainte, beii din Alger atacase onoarea Franciei insultând pe consulul francez de acolo. Regele Carol X, găsiind această împrejurare favorabilă, pe de o parte ca să-și răzbune, iar pe de alta, ca să câștige iubiera poporului, trimite

flotă în Africa. Orașul Alger este înconjurat și silit să capituleze (Iulie 1830). Algeria este anexată Franței.

Un asemenea fapt strălucit, în alte timpuri ar fi produs un mare efect și entuziasm, însă, de astă dată, el n'a avut nici un rezultat, și Carol X s'a văzut înșelăt în speranțele sale, pentru că cei 221 sunt realeși. Față cu această împrejurare, regele dizolvă camera, suprimă libertatea presei, și modifică legea electorală astfel, în cât nu putea să intre în cameră decât numai aristocrații. Aceste măsuri fac să se declare în Paris o revoluțiune, care durează trei zile (27, 28 și 29 Iulie 1830). Toate stradele Parisului sunt baricadate. Armata regelui este bătută și mulțimea poporului înfuriată, se îndreaptă către Tuilleries și'l coprinde.

Regele care se găsește la St. Claud auzind că revoluțiunea a triumfat, fugi d'aci și trecu în Anglia împreună cu familia sa. După fuga lui Carol X, Ludovic Filip de Orleans fu proclamat regele Franței. El revizui constituția de la 1814, care se numi constituția dela 1830.

Revoluțiunea Belgiei (1830—1832).

Intre Belgieni și Olandezi era o mare rivalitate, din cauză că unii erau catolici iar alții protestanți și din cauză că olandezii voiau să împue belgienilor, limba și legile lor. Vestea despre revoluția franceză face pe belgieni să se revolte. Revoluția a luat naștere în Bruxel, în ziua de 25 August, al cărei subiect este revolta lui Mazaniello din Neapoli. Olandezii trimit un corp de armată, ca să potolească revoluțiunea, însă este bătut, iar Belgienii proclamă independența țării lor.

Guilom, regele Olandei, face apel la puterile semnate ale tratatului de la Viena, ai căror reprezentanți se și întrunesc în conferință, la Londra. Aci se recunoaște independența Belgiei și se pune sub protecțiunea puterilor europene.

Revoluția Poloniei (1830 - 1831).

Indată ce revoluția s'a declarat în Franța, Polonia, cari, nu așteptau decât o împrejurare favorabilă pentru a-și câștiga independența bazându-se pe sprijinul francezilor, se revoltară. Din nenorocire ceea ce a împiedecat întotdeauna o unitate de acțiune în Polonia, s'a întâmplat și acum, adică cearta și discordia între partide. Partida democratică voia independența completă pe când aristocrații cereau respectul constituțiunii. Țarul Nicolae trimite în Polonia un corp de 100.000 oameni. Cea mai mare parte din revoltați, fură trimiși în Siberia, parte fugiră în Austria și Prusia. Averile lor fură confiscate. În urma acestei revoluțiuni, Polonia pierde ori-ce umbră de libertate și devine o provincie curată rusească.

Revoluția din Italia (1831—1832).

Statele papale, sub papa Gregoriu XVI, erau într-o mare anarhie și apăsată de popi; din această cauză poporul animat de idei liberale se revoltă. Inceputul l'a făcut orașul Bologna. Papa nefiind singur în stare să potolească revoluția, chiamă în ajutor pe austriaci. Deși mișcarea poporului se năbușise cu toate acestea, administrațiunea cea păcătoasă și abuzurile, făcură, ca poporul să se revolte din nou. Și de astădată, Papa Gregoriu XVI, ca să-și liniștească supușii, alergă tot la austriaci, și cu chipul acesta, Italia rămase tot în starea de mai înainte.

Egiptul (1831—1841).

În orientul Europei, în acest timp se petreceau mari evenimente. Astfel Mehmed-Ali, pașa Egiptului, izbutise să se sustragă de sub dominațiunea turcească și să rămână numai vașal al Sultanului. Apoi organizând Egiptul militar, căuta numai să-și câștige independența, dar încă să facă cuceriri în imperiul otoman. Astfel fiul său Ibrahîm cuprind

bate cu desăvârșire pe Turci lângă Konieh și amenință Constantinopolul. Față cu aceste victorii ale Egiptenilor, Sultanul Mahmud, speriat, chiamă în ajutor pe ruși. Țarul Nicolae se grăbește să se folosească de ocaziune, pentru a pune pe Turcia sub protecțiunea sa, și trimite un corp de armată, care să apere Constantinopolul.

Franța și Anglia, speriate de influența moscovită în orient, intervin și pacea se încheie cu condiția ca Siria să se cedeze lui Mehmed Ali. Această pace n'a ținut mult. Sultanul Mahmud voind să ia Siria începe iarăși războiul, însă de astă dată, turcii sunt învinși de Ibrahim lângă Nezib. În urma acestei învingeri, Sultanul văzându-și integritatea imperiului amenințată face apel la ajutorul puterilor Europene și mai cu seamă la Franța. Cu chipul acesta și cu ajutorul Franței se încheie pacea, prin care Mehmed-Ali cedă Siria, însă Poarta Otomană îi recunoaște posesiunea ereditară a Egiptului, astfel că, în Egipt s'a stabilit o dinastie. În urma acestei păci, puterile Europene subscriseră un tractat numit *convențiunea strămtorilor*, prin care Turcia câștigă dreptul de a interzice intrarea în Bosfor a vaselor de război ale oricărei națiuni.

B) Epoca contemporană.

Această epocă se distinge prin revoluția franceză de la 1848 și prin întemeierea principiilor democratice și a constituționalismului.

Poporul francez cerea cu stăruință modificarea legii electorale. Guizot președintele consiliului de miniștri era surd la toate cererile poporului. Partidele înaintate organizaseră banchete de protestare în toate orașele Franței la cari se țineau discursuri foarte violente, în contra ministerului. Un asemenea banchet era să se dea în Paris, în ziua de 22 Februarie 1848, însă el este oprit de Guizot. Oprirea acestui banchet fu somnul revoluțiunii. Tot Ludovic Filip, înlăturându-l a doua zi pe Guizot de la minister, și cu chipul

acesta, lucrurile se păreau liniștite; dar chiar în aceeași zi (23 Februarie), întâmplându-se o ceartă în tre popor și soldați și făcându-se omor ulițele sunt din nou baricadate; în deșert, regele se încearcă să potolească revoluția, chemând la minister pe liberalii Thiers și Odilon Barrot, pentru că poporul înfuriat înaintea spre Tuilleries. Atunci Ludovic Filip este nevoit să fugă și să treacă în Anglia.

După fuga regelui, se proclamă republică și se înstitui un guvern provizoriu. Apoi în ziua de 4 Mai 1848, se strânse la Paris o adunare constituantă, care să dea o constituțiune Franței. O comisiune executivă, compusă din cinci membri luă locul guvernului provizoriu.

Deși adunarea constituantă fusese aleasă prin vot universal cu toată majoritatea membrilor ei eră monarhică lucru care supără atât de mult pe republicani, încât lucrau ca să dizolve adunarea. Această încercare a republicanilor avu rezultate foarte triste, căci, Parisul revoltându-se, se dete naștere la niște adevărate lupte, între republicani și adunare, în cari s'a vărsat șiroaie de sânge. Pentru ca să liniștească această stare de lucruri, adunarea a fost nevoită să dea generalului Cavajnac o putere dictatorială și numai cu chipul acesta s'au putut potoli turburările. După ce lucrurile s'au liniștit, Constituanta a purut să și urmeze în pace, desbaterile sale. În fine, în ziua de 10 Decembrie 1848 principele Ludovic Napoleon Bonaparte fu ales președinte al Republicei, cu o majoritate de 5 milioane jumătate voturi. Lucrările Constituantei se mai prelungiră până în ziua de 27 Mai 1849 când se dete loc adunării legislative.

Revoluțiunile din Italia, Austria și Germania.

Revoluția franceză dela 1848, cât și cea dela 1830, a avut răsunset în toată Europa, așa că foarte mulți suverani, mai ales din Italia s'au grăbit să dea câte o constituție. Numai Austria nu voiă să schimbe

nimic, în posesiunile sale din Italia. Din această cauză, Italienii de sub Austria se revoltară. Această revoltă a Italianilor de sub Austria a fost sprijinită de Carol Albert, regele Piemontului, de Leopold II, ducele Toscanei și chiar de însuși Papa.

Din Italia, schinteea revoluțiunii sări în inima Austriei, în Viena. În ziua de 1/13 Martie, poporul Vienez se revoltă și cere o constituțiune. Împăratul Ferdinand I este nevoit să se supună dorinței poporului. Pe când Viena se liniștește, revoluțiunea ridică capul în alte părți. Boheșii și Ungurii, apăsați de despotismul Habsburgilor, se revoltară.

Boheșii cei mai civilizați dintre slavi, instituesc la Praga un congres slav, și se hotărăsc a forma o confederațiune a tuturor popoarelor slave, din imperiul austriac. Generalul Windich-Groetz merge contra Boheșilor cuprinde Praga și revolta este înăbușită.

În acest timp naște revoluțiunea ungarilor și românii pe care o descriem în capitolele următoare.

Din Austria, scânteia revoluțiunii a trecut în Germania și mai cu seamă în Prusia, (18 Martie). Regele Prusiei Frideric Guilom al IV, constrâns de poporul berlinez promite că va lucra pentru răspândirea ideilor constituționale în toată Germania și în acelaș timp, convoacă o dietă, în orașul Frankfurt, care să înzestreze Germania cu o constituțiune federală. Însă această dietă, sfâșiată de partide și pierdu timpul în discuțiuni deșarte și se despărți, fără să fi făcut ceva, astfel încât, lucrurile rămaseră în starea de mai înainte.

Franța sub Napoleon III Împărat. (1852—1870).

Napoleon alegându-se președinte al republicei știa că după împlinirea termenului de patru ani, conform constituțiunii nu putea să fie imediat reales. De aceea lucra din toate puterile, ca să modifice constituțiunea, și întâmpinând rezistența din partea Adunării, se hotărî să facă o lovitură de stat. Astfel, în noaptea de 2 Decembrie 1851, după ce a umplut Parisul cu ar-

mată, arestează pe câțiva deputați, dizolvă camera și se proclamă președinte pe 10 ani. După un an (2 Decembrie 1852), fu proclamat împărat al Francezilor, sub numele de Napoleon III

În timpul domniei lui Napoleon III, în Europa se produc războaie crâncene și aproape generale pe care le descriem mai jos.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1). Congresele ce au urmat după războiul cel mare, mai ales cel din 1920—1922, și, în special, congresul de la Genua, pot fi socotite ca o reeditare, după un secol, a congresului de la Viena cu deosebire că atunci era Franța în locul Germaniei.

Dacă după alt secol de aci înainte se va repeta acelaș fenomen nu putem spune cu siguranță, dar putem afirma că diplomații de la Genua, nu sunt cu mult mai înaintați decât cei de la Viena, nici în ceea ce privește dreptul sufletesc al popoarelor, nici în ceea ce privește orânduirea materială a nevoilor lor de toate zilele.

Iată ce spune d-nul Iorga despre congresul de la Viena care se întrunise pentru a hotărî asupra țărilor și popoarelor din Europa:

„Aceasta eră sarcină grea, cu multă răspundere. Dar diplomații crescuți în școala ușuratecă a secolului al XVIII-lea nu se priveau ca făcând parte dintr'un popor sau ca având datorii față de o țară, ci numai ca trimiși ai unei dinastii, însărcinați să facă și birui interesele acelei dinastii. Ei împărțeau țările și oamenii fără să se gândească la trecutul, la interesele actuale ale țărilor, la împrejurările economice pe care deosebitele neamuri le hrăneau în sufletul lor. Ba nu ținură seamă une ori nici de jertfele ce făcuseră atâtea neamuri pentru zdrobirea tiraniei lui Napoleon (minunată e, astfel, lupta țăranilor din Tirol, sub Andreas Hofer).

Atâția kilometri pătrați, atâția oameni cutăruia, alți kilometri pătrați și alți oameni cutărui altuia, —

acestea erau principiile de care se călăuziau trimișii Suveranilor Europei la adunarea cea mare din Viena)”. (Istoria Lumii, vol. II, pag. 209).

2). În timpul războiului din 1828—29 rușii au arestat pe domnul român Ioan Sandu Sturza.

Despre demnitatea acestui domn boer de țară iată ce zice d-nul Iorga :

„Ofițerul spuse lui Vodă că-i pune strajă ca să-i facă cinste. Vodă răspunse ofițerului că de cinstea rusească n'are nevoie, căci îl păzește Dumnezeu, dar că oaspetele e slobod, dacă are poruncă să-l prindă, a'și face datoria”. (Istoria Lumii, vol. II, pagina 229).

3). După războiul din 1828—29, deși Rusia ar fi voit să rămână pentru mult timp în țările românești, am văzut că dreptatea și adevărul au triumfat și rușii au plecat din țară rămânând aci domni pământeni și o constituție.

Iată acum a doua fază binecuvântată ce a urmat pentru noi după războiul din Crîmeea dela 1854, pe care o reproducem din N. Iorga :

„În cât ne privește pe noi, s'a ajuns, în sfârșit, după multă greutate, la părerea că trebuie să ni se dea voe a ne alcătui după dorința noastră. Aceasta era, în rîndul întâi părerea lui Napoleon II-lea, pe când Austria, care ocupase Principatele cu învoirea Europei ar fi vrut să le păstreze totdeauna pentru dînsa, iar Anglia înțelegea să sprijinească mai departe pe Turci și să nu li se facă rușinea și paguba de a li răpi amestecul în afacerile românești.

Tratatul din Paris deslupi din Basarabia rusească trei județe: Cahul, Bolgradul, în jurul orașului Bolgrad, locuit de coloniști aduși din Bulgaria, și Ismailul, numit după cetatea cu acest nume. Cele două din urmă județe n'aveau, în urma colonizării întinse pe care o făcuse guvernul țarului, o populație ro-

mânească mai deasă, ci erau un fol de adăpost pentru vagabonzii din toată lumea.

Înțelegându-se Napoleon cu regina Angliei, se adună Divanurile ad-hoc, adică Divanurile chemate pentru un scop anumit, care trebuiau să-și arate părerea asupra celei mai bune orândueli ce s'ar potrivi cu țările noastre. Eră vorba dacă Divanurile vor vota pentru Unirea Moldovei cu Țara Românească sau pentru păstrarea desbinării Românilor de la Dunare în două State. Cu toate amenințările Turcilor, cu toate viclenele intrigi ale Austriei cu toata pofta de stăpânire care mergea până la trădare, a unor boeri, și chiar a fostului domn Mihail Sturza, cu toate uneltirile Caimacamului Moldovei, grecul Vogoridi, Divanurile primiră Unirea. Când potrivit cu prevederile Constituției celei nou, pe care o dăduse Europei Convenția din Paris, membrii Divanului se adună încă o dată pentru a alege pe viitorii stăpânitori ai Principatelor, asupra unui singur nume se opriră și voturile Moldovenilor și Muntenilor care veniră mai târziu.

Alesul eră un tânăr dintr'o familie destul de veche, dar nu tocmai bogată, Alexandru Cuza, care fusese pe rând prefect la Galați și colonel în oastea lui Vogoridi (pe atunci Vogoridi înainta foarte repede de orice ofițer tânăr până la gradul de colonel). El lua numele de Alexandru Ioan I-ii, și Puterile, care nu vedeau toate cu ochii buni îndeplinirea Unirii, ei credeau că ne pot țineă tot despărțiti, cu o adunare comună, care și-ar fi ținut ședințele la Focșani, trebuiră să recunoască faptul îndeplinit. Nici Austria nu eră în măsură să deie iarăși drumul regimentelor sale prin pasurile Carpaților ca să ne ocupe din nou, și, cât despre Turci, deși biruitori împotriva Rușilor, ei erau așa de slăbiți încât nu li-ar fi fost cu putință să înceapă alte isprăvi războinice.

4). In perioada dela 1815 la 1865 puterile mari europene, după ce au trecut prin crizele de orânduire socială, au pronunțat din ce în ce mai mult tendința

lor de expansiune către colonii și astfel au mai adăugat încă o sămânță de vrajbă la celelalte cauze care provocau războaiele de până atunci.

În volumele IV, V, VI cari vor urma, vom arăta cum a luat naștere nevoia de colonii, ce rezultate economice au dat și ce anume războaie s'au provocat din cauza lor.

5). După războiul din 1829, prin tratatul de la Adrianopole s'a prevăzut că domni în țara românească să fie pe viață, iar prin convenția de la Ackerman s'a prevăzut ca ambele principate să capete așezăminte nouă și ca două comisiuni de boeri, deci după alcătuirea constituției și alegerea domnilor pământeni, rușii trebuiau să părăsească țara, însă ei se așezară aci de-a binelea și ar fi stat încă multă vreme dacă poporul românesc la 1848 n'ar fi știut să pună capăt tendințelor rusești.

CAPITOLUL II.

CAMPANIA DIN 1828—1829 IN EUROPA.

Cauzele războiului.

În anul 1821 izbucnește războiul grecilor contra stăpânirii turcești, în urma semnalului dat de Alexandru Ipsilante, care începe revoluția contra turcilor în țara românească.

Insurecțiunea din România este reprimată repede de turci iar cei din Grecia nu izbutește așa de repede precum se credea. În Ianuarie 1821 Grecia se proclamă independentă și până în anul 1825 ea rezistă victorioasă contra turcilor. Din acest an, venind în ajutorul turcilor o armată egipteană, distruge cu totul, (în timp de 2 ani) orice rezistență din partea grecilor.

În timpul acesta murind țarul Alexandru, îi urmă la tron fratele său Nicolae I. Acesta cere imediat sultanului satisfacție pentru masacrele suferite de creștini în Constantinople și pentru insulta adusă prin această religie ortodoxă; el mai insistă încă să se pună capăt exterminării Grecilor.

Pe lângă Rusia se mai alătură Franța și Anglia și câte trele cer sultanului să recunoască autonomia grecilor.

O escadră, compusă din vase franceze, ruse și engleze, fiind trimisă pe țărmul Moreei, dă în rada dela Navarin peste flota turco-egipteană, pe care o distruge la 20 Octombrie 1827.

Sultanul refuză orice concesiune puterilor, ca consecință un corp francez debarcă în Moreea și gonit pe Turci (1828). În același timp, țarul Nicolae declară în anul 1828 război Turciei.

Campania din 1828—29 are loc pe două teatre de operație în Europa și în Asia; nu vom descrie de cât evenimentele petrecute pe teatrul de război european, mai importante pentru noi, unele din ele având loc chiar în țara noastră.

Forțele adversarilor și planurile de campanie.

Pentru campania în Turcia de Europa, Rusia mobilizează o armată în Basarabia.

Această armată se compunea din 3 corpuri adică: Corpul 3, generalul Rudjievici; corpul 6, general Woinov; corpul 7 generalul Roth.

Comandantul de căpătenie al acestei armate fu numit contele de Wittgenstein.

Efectivul total, circa, 100.000 oameni.

Flota turcă fiind distrusă la Navarin, flota rusă domină Marea Neagră și Dunărea.

Turcia dispunea de o armată regulată organizată după modelul armatelor europene al cărui efectiv se ridică la 60.000 oameni. Afară de această armată regulată, turcii mai puteau conta pe armata neregulată, formată în majoritate de cavalerie asiatică și care reprezentă un total de 100.000 oameni.

Eliminând trupele cari erau destinate să lupte în Asia-mică și pe cele ce aveau să formeze garnizoana în Constantinople, în Dardanele, precum și în alte cetăți, ca să se asigure diferitele frontiere, nu rămânea, pentru războiul contra Rusiei, pe teatrul de război din Europa decât vre'o 80.000 oameni, din care cea mai mare parte aparținea unei armate regulate.

Din această armată 25.0000 oameni formau, garnizoanele diferitelor cetăți de pe Dunăre, iar restul de 55.000, oameni au fost concentrați încetul cu încetul la Adrianopol și la Șumla.

Flota turcă, compusă din câteva vase, staționă

în portul dela Bujuc, iar flotila dupe Dunăre, inferioară celei rusești, aproape de Brăila.

Corpul 3 rus trebuia să treacă Dunărea pe lângă Isacea, în Dobrogea, să înainteze până la Varna-Șumla, să ia aceste cetăți și apoi trecând Balcanii să se îndrepte către Constantinopole.

Această armată de ofensivă, aproape 30.000 oameni, trebuia să fie însoțită de flota pe Mare, pe când celelalte 2 corpuri trebuiau să-i acopere flancul drept și baza și anume:

Corpul 7 să înconjoare și să asedieze diferitele cetăți de pe Dunăre și din Dobrogea, iar corpul 6 trebuia să ocupe principatele, să se asigure de resursele din ele, pentru a satisface trebuințele armatei de operațiuni și să prevină orice atac al turcilor dinspre Calafat sau Giurgiu în spatele armatei rusești.

Turcii n'aveau niciun plan bine stabilit, risipirea prea mare a forțelor lor îi obligă la cea mai strictă defensivă. Ei părăsiseră Moldova și Muntenia din cauză că n'aveau trupe suficiente ca să le mențină și păreau că voesc să reziste pe Dunăre ca să câștige timpul necesar adunării forțelor în Bulgaria cari se concentrău cu încetul la Șumla și Adrianopole.

Desfășurarea operațiunilor.

Armata rusă era concentrată în Basarabia de pe la începutul luni Mai 1828. La 7 Mai corpul 7 trece Prutul pela Sculeni și Fâlcii, ocupă Iași și puțin după aceasta, Bucureștii. Parte din corpul 6 ocupă și Craiova trimitând o avangardă dincolo de Jiu. Micile detașamente turcești se retrag peste Dunăre în fața înaintării rușilor, eșirile neînsemnate întreprinse de trupele turcești, ce se sprijineau pe Calafat și Giurgiu, fură respinse.

Corpul 7 care la rândul său, trecuse Prutul pela vadul lui Isac, se îndreptase la sud spre Brăila, al cărui asediu începe la 19 Mai. În timpul acesta, corpul

3, care se găseă în sudul Basarabiei, se concentrează între Reni, și Ismail, în vederea trecerii peste Dunăre.

Corpul al 3-lea hotărește trecerea Dunărei pe la 3 kilometri la est de Isacea și în apropiere de satul Nou. Pentru înlesnirea trecerii, rușii încep la 8 Iunie construcția unui pod, sub protecția unei brigade de vânători, trecută în bărci de dreapta Dunării. La 9 Iunie seara, postul fiind terminat, se începe trecerea care se termină la 11 Iunie, când corpul al 3-lea întreg este pe dreapta Dunării. La 12 Iunie se ocupă Măcinul, Babadag, etc. La 25 Iunie grosul corpului rus ajunge pe valul lui Traian, adică în 14 zile nu făcură decât 150 klm.

În timpul intrării, rușii văzând că dispun de forțe puține mobilizează încă 2 corpuri de armată, adică corpurile 2 și garda. Date fiind greutatea de mobilizare și depărtarea de unde trebuia să vină aceste corpuri, ele nu pot ajunge la Dunăre decât în August, iar garda nu sosește în fața Varnea decât pe la 9 Septembrie. Când corpul 3 a ajuns pe valul lui Traian este oprit pentruca să se unească cu vaporul 7 și cu jumătate cu corpul 6.

În adevăr, Brăila, care era asediată de corpul 7, capitulează la 19 Iunie. Prin aceasta corpul 7 devenind disponibil trece Dunărea și ajunge pe valul lui Traian unde se unește cu corpul al 3-lea.

O divizie din corpul 6 trece Dunărea pe la Hârșova și înaintează spre Silistra al cărui asediu începe pe la 21 Iunie. În acest timp rușii nu mai au în principate decât o divizie din corpul 6, aproape 10.000 oameni, cari trebuiau să facă față tuturor eventualităților.

Turcii erau foarte răspândiți prin diferitele cetăți din cadrilater și depe țărmurile Dunării. Prin luna August ei aduseseră în Vidin vre'o 25.000 oameni. La 18 August Comandantul Vidinului, luând ofensiva, trece Dunărea și atacă pe ruși, respingându-i până și spre Craiova înapoia Jiului. Turcii, însă, nu urmăresc mai departe și se reîntorc. Rușii revenind dau peste turci la Bailești și deși ei erau numai vre'o 5.000 pecând

turcii peste 20.000, aceștia din urmă sunt nevoiți să se retragă spre Calafat din cauză că rușii îi surprind și îi bat complectamente. La 24 Octombrie ei evacuează chiar Calafatul fără ca să fie siliți și orașul este ocupat imediat de ruși.

Inaintarea spre Șumla.

Pela jumătatea lui Iulie situația rușilor este următoarea: O divizie din corpul 6 în principate, a doua divizie din corpul 6 la asediul Silistrei, iar corpurile 3 și 7 către Hagi-Oglu-Bazargic având ca avangarde împinse înaintea o divizie spre Varna și alta spre Coslugea.

Până la 16 Iunie rușii aveau intențiunea să înainteze cu grosul spre Varna, aflând însă că grosul armatei turcești este la Șumla, ei schimbă planul de operație și pornesc cu grosul spre Șumla prin Coslugea.

În zilele de 17, 18, 19 Iulie, grosul armatei rusești înaintază către Ieni-Banzar, respingând pe turci cari se găseau aci spre Șumla. La 20 armată rusă este în fața Șumlei. Toate încercările rusilor în cele 6 săptămâni următoare de a închide Șumla cel puțin dinspre est și sud sunt zadarnice.

La 25 August Husain-Pașa făcând o eșire viguroasă din Șumla, obligă pe Wittgenstein să părăsească planul, prin care voia să închidă complect Șumla și a se mulțumi numai cu o simplă observare a cetății.

Asediul Varnei.

Rușii trimiseseră divizia Suchtelen spre Varna, ca să acopere aripa stângă. În cele din urmă se decid să asedieze această cetate având și sprijinul flotilei. Impresurarea complectă a cetății nu se poate face însă decât la 9 Septembrie, după ce sosește și garda. Imediat, după această dată, începe asediul.

Atacurile rușilor, date în mai multe rânduri asupra cetății, sunt respinse; deși rușii reușesc să facă mai multe breșe în zidurile fortărețelor.

La 10 Octombrie Izet-Paşa este nevoit să capituleze; din cauza trădării unui general turc Iusuff-Paşa, care, fiind cumpărat cu bani; trecu de partea ruşilor.

Sfârşitul campaniei din 1828.

Deoarece iarna se apropiase şi mijloacele ruşilor erau insuficiente pentru a continua operaţiunile, sunt nevoiţi, să se mulţumească, pentru acest an, numai cu ocuparea Varnei. Pe la finele lui Octombrie ei încep retragerea în principate. Corpurile 6 şi 7 rămân la Varna, Pravalia, Coslugea, Bazargic iar corpurile 2 şi 3 ocupă cantonamente în Moldova şi în Muntenia până la Craiova.

Garda se retrage în Basarabia. Trupele ruse erau astfel răspândite dela Varna până la Craiova pe o distanţă de 400 km. La Silistra ca şi la Ruşciuc, turcii erau stăpâni pe ambele maluri ale Dunărei. Austria, crezând că ruşii au intenţia să ocupe, în mod definitiv principatele, concentrează o armată de 80.000 în Transilvania.

CONTINUAREA OPERAŢIUNILOR ÎN ANUL 1829.

Situaţia generală.

Comandant al armatei ruse fu numit generalul Diebici; armata de operaţie coprindea 4 corpuri: 2, 3, 6 şi 7.

În total erau vre-o 80.000 oameni combatanţi ca valeria ceva mai numeroasă ca în anul trecut.

Turcia ocupase, din vreme, cetăţile de pe ţărmii Dunării. Afară de aceasta în Şumla erau vre-o 30.000 combatanţi sub Reşid-Paşa, 20—30.000 sub Kusein Paşa erau la Aidos, iar în Silistra şi Ruşciuc se găseau vre-o 20.000 oameni.

Planuri de operaţie.

Ruşii voiau să ia mai întâi Silistra, apoi rezemaţi

pe ea și pe Varna, să înainteze peste Balcani către Adrianopole fără a se mai îngriji de Șumla.

Turcii se mulțumesc de a se apăra, în/ contra invaziei ruse, prin întoarceri ofensive din Șumla și Rusciuk.

Încă dela 15 Februarie 1829 flota rusă începe campania, prin ocuparea întăririlor dela Sizopol dela intrarea portului Burgas, pentru a-și asigura un punct de sprijin la sud de Balvani.

O încercare a lui Kusein de a recuceri aceste întărituri, la 9 Aprilie, este respinsă.

Asediul Silistrei.

La 8 Mai, generalul Diebici trece Dunărea pe la Hârșova cu grosul corpurilor 2 și 3 și înaintează pe țărmul Dunărei prin Cerna-Vodă, către Silistra. Din cauza drumurilor rele abia la 17 Mai ajunge înaintea Silistrei. În ziua de 21 trece Dunărea pe (bărca și restul corpului de armată ce rămăsese la Călărași. Rușii încep asediul așezând o divizie la Kaorgu care să asigure spatele corpului de asediu.

În timpul acesta turcii iau ofensiva din Șumla. La 10 Mai, cu 20.000 oameni în două coloane, către Eschi-Arnăutlar și Pravadia, unde ajung la 17 Mai, atacă pe ruși (corpurile 6 și 7), dar nu reușesc a-i respinge din pozițiile lor. Corpurile 6 și 7 ruse concentrează la Coslugea unde ocupă o poziție foarte tare. Când Diebici, (care era la Silistra), află de ofensiva lui Reșid Pașa porni imediat corpul 2 către Coslugea pentruca împreună cu corpurile 6 și 7 să atace pe turci, mai înainte ca acesta să se retragă în Șumla.

Corpul 3 rămâne la asediul Silistrei, iar corpul 2 înaintează prin Ieni-Bazar către Matzara unde ajunge la 10 Iunie. La 11 Iunie Reșid atacă pe ruși la Matzara, dar rușii avusese timp să concentreze toate forțele. Este bătut și nevoit să se retragă la Șumla.

Diebici se oprește, pentru un moment la Ieni-Bazar în fața Șumlei, mai înainte de a porni spre Balcani, căci vrea să se unească și cu corpul 3.

Silistra, după 44 zile de înconjurare, capitulează la 29 Iunie. Corpul 3, devenind disponibil înaintează către Ieni-Bazar, unde se unește cu celelalte corpuri ale armatei rusești.

Inaintarea lui Diebici peste Balcani.

Diebici, fiind hotărât să înainteze spre sud, (peste Balcani), decide ca corpul 3 să-i acopere flancul drept contra armatei turcești din Șumla, iar celelalte corpuri de armată, cu un efectiv de 30.000 oameni, să treacă Balcanii în 3 coloane: corpul 6 trebuie să înainteze spre Varna și de aci spre Burgas, corpul 7 dela Pravadi spre Aidos, corpul 2 trebuie să urmeze ca rezervă, corpul 6.

La 25 Iulie toate trele corpuri se găseau la nord de Burgas. Corpul 6 intră în Burgas face legătura cu flota rusă. La 25 Iulie corpul 7 rus respinge atacul lui Husein la Aidos.

La 31 Iulie resping un alt atac al turcilor la Iamboli. În fine la 12 August, Diebici bate cu desăvârșire pe Rezid la Slivna și la 20 ocupă Adrianopolul. Armata rusă se găsea, acum, numai la 230 klm.

Sfârșitul campaniei.

Deși rușii se găseau la 230 klm. de Constantinopol, totuși armata fiind bătută de boale și sleită de efective se găsea în situație foarte rea.

În această stare și cu slabe efective de care dispunea, Diebici nu mai putea continua ofensiva mai ales că turcii urmau să fie întăriți încurând cu o armată de 40.000 arnăuți ce se adunase la Sofia.

Diebici începe negocirile și reușește să încheie; la 14 Septembrie, un tratat de pace, mai înainte ca Turcia și celelalte puteri să aflu adevărata stare a armatelor sale.

După preliminările păcii dela Adrianopol, urmă conferința dela Londra, în care se recunoaște independența Greciei, iar principatele Dunărene și Serbia trec

sub protectoratul rusesc. Afară de aceasta Rusia mai obține și gurile Dunărei și câteva cetăți de pe coastele estice ale Mării Negre.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1. Moltke, în memoriile sale, spune că înaintarea rușilor spre Șumla nu a fost bine aleasă. El demonstrează că Varna era obiectivul geografic cel mai important pentru ruși și că dacă rușii s'ar fi îndreptat către acest din urmă punct ar fi obținut avantaje mult mai satisfăcătoare, deoarece vama îi leagă cu flota și le oferea un punct de rezim pentru operațiunile ulterioare în Balcani.

2. Turcii, care ocupau Silistra, ar fi putut ataca pe ruși în timpul iernei din 1828, însă ei nu au făcut nici-o mișcare ca să profite de această situațiune.

3. Planul de campanie al rușilor din 1828 păcătuște, ca și cel din 1877, că nu ține seamă nici de forțele adversarului, nici de topografia terenului, nici de întinderea teatrului de operațiuni. Rușii cred că trei corpuri de armată le sunt de ajuns ca să ajungă la Constantinopole.

4. Armata turcă, împărțită în tot lungul Dunărei, fără un plan de campanie bine fixat și cu comandanți care conduceau fiecare pe comptul său, nu a putut profita de situațiunea avantajoasă ce s'a prezentat.

5. La finele campaniei din 1828 armata rusă se împarte în două grupe separate prin Dunăre, greșale pe care ar fi putut profita armata turcă bătând fiecare grup în parte. Inșă, pentru asemenea operațiune, nu era pregătit comandamentul turc.

6. Planul lui Diebici, de a asedia Silistra, la începutul operațiunilor din 1829, era bun, asigurân-

du-se, prin aceasta, legătura între cele două grupe ale armatei sale.

7. Când turcii au atacat corpurile 6 și 7, Diebici a mascat Silistra cu un detașament de 12.000 oameni ; iar el a primit să se întrunească cu aceste două corpuri. Măsura aceasta probează că Diebici înțelegea bine situația în care s'ar fi găsit dacă turcii băteau cele două corpuri de armată.

8. Diebici, găsindu-se în situațiune foarte critică, după trecerea Balcanilor, a făcut foarte bine că a grăbit tratativele de pace înainte ca adversarii săi să cunoască slăbiciunea armatei rusești.

La 1807 și 1809 s'au găsit și armatele lui Napoleon în situațiune desavantajoase deși câștigase războiul. Se poate face asemănare chiar cu situațiunea generală din 1918 când antanta, deși victorioasă, primește propunerile germane de armistițiu, înainte ca victoria militară să fie definitiv obținută.

CAPITOLUL III.

REVOLUȚIA ȘI CAMPANIA DIN 1848—1849 IN ARDEAL.

Situația politică.

Revoluția din 1784 (Horia, Cloșca și Crișan) adusesese o ușurare în starea iobagilor români din Ardeal și reîntregise în conștiința poporului român unitatea interesului național. Poporul român din Ardeal trezit la viața de sine, îmboldit prin măreția originii sale, deși împărțit din punctul de vedere religios, înțelege că prin origina sa nu poate să facă deosebire confesională și formulează pentru prima dată cererea pentru drepturi egale și juridice la 1791.

În acelaș timp însă maghiarii văzându-și amenințată ființa lor în Ardeal, își puneau în gând a o lăți și să mări pe socoteala Românilor.

Și astfel românii din Ardeal intrară într'o dublă luptă; pe de o parte să-și capete drepturi juridice egale; iar pe de alta să-și apere ființa lor națională adică limba, tradițiile, datinele și origina pe care maghiarii încercau să o întunece.

Prologul acestei drame începe la 1789 când dieta Transilvaniei respingea suplica Românilor și la 1790 când dieta maghiară vota că limba maghiară să înlocuiască pe cea latină în afacerile țării.

Tot în dieta din 1791 din Transilvania, se vii pen-

tru prima oară în dezbatere ideia unirii Transilvaniei cu Ungaria, pe care împăratul Austriei însă o împiedecă deocamdată.

Actul I al dramei începe la 1825, când ia ființă prima academie maghiară, din inițiativa lui Szechenyi, care voia desnaționalizare lentă și ascunsă. Poporul maghiar începe să facă sacrificii mari pentru cultură și propagandă astfel că pella 1832 reușesc a atrage de partea lor renegați români și a face ca limba maghiară să fie socotită ca o limbă cultă și aristocrată; iar cea română o limbă de desprețuit.

Această epocă coincide cu înființarea partidului politic maghiar „național liberal”; adică național fiindcă tindea către maghiarizare; liberal fiindcă ducea lupta contra privilegiilor maghiarilor și dădea drepturi largi acelor care deveneau cetățeni maghiari.

Pericolul desnaționalizării române devine mai mare pe de o parte, prin acceptarea românilor renegați, ca funcționari superiori ai maghiarilor; iar, pe de altă parte, în cetatea Românismului, la Blaj se introduse limba maghiară în seminarul român.

Actul al doilea începe după 1836 când maghiarii schimbă tactica de denaționalizare prin cultura și prin metode blânde și ascunse, în tactică violentă.

Iată cum caracterizează A. D. Xenopol această fază Sistemul rece și calculat al lui Szechenyi, nu eră de loc potrivit cu lira aprinsă și pornită a poporului maghiar. Apoi o generație nouă vroia să ajungă îndată ținta întrevăzută de Szechenyi în îndepărtarea timpului: voia să maghiarizeze în 10 ani națiunile eterogene.

Reprezentant al acestei nouă faze a dezvoltării ungarismului fu Ludovic Kossuth. Căpătând învoirea deschiderii unei gazete, el începe a susține părerile sale în „Pesti Hirnap” de la 1841 înainte. El aprinde tot mai mult mintea ungarilor, făcându-i să creadă că popor mai mare nu este pe pământ, nici limbă mai bogată ca cea ungurească, îndemnându-i din răspuneri de a lăți cu toată vigoarea naționalitatea lor între celelalte popoare conlocuitoare. El spune curat în zi-

arul său, "că sau să se topiască toate națiunile țării, și să facă din ele o națiune unguerească mare și tare sau Ungurii trebuie să piară". Românii însă nu întârziară a descoperi ținta de care până atunci nu-și dăduse bine, seamă; și opuseră îndată toate mijloacele de care dispuneau, spre a scăpa poporul lor de pericolul nimicirii. Tocmai pe atunci ocârmuirea Transilvaniei, dorind să aducă în ajutorul ei în combaterea Ungurilor și pe români, învoi lui Gh. Bărit scoaterea unei foi românești, "Gazeta Transilvaniei" care apăru la Ianuarie 1839.

După ce prima încercare izbutise fără pericol, de oarece guvernul Transilvănean austriac vedea cu plăcere atare mișcare, gazeta prinde inimă și începe a lovi din ce în ce mai fără de cruțare în Unguri, revendicând drepturile Românilor și apărând cu energie încontra lor limba și naționalitatea română, periclitată prin apucăturile maghiarilor.

Kossuth și cu Wesselenyi, cari se despărțise asupra acestui punct de vechiul lor prieten, vroiau să introducă limba maghiară și în sanctuarul vieții private a popoarelor conlocuitoare. Pe când Szechenyi vroia o ungerire mai mult de formă a elementelor neungurești, Kossuth vroia să ajungă la o maghiarizare a inimei însă-și, și se înțelege ușor din deosebirea acestor două ținte, pentru ca poporul maghiar trecuse în partea lui Kossuth și părăsise pe Szechenyi.

Astfel cu cât înainta timpul, cu atât ungerii răpiți de ideile kossuthiane, împingeau cu orice preț la maghiarizare cât mai grabnică a popoarelor de alte ginte provocându-le pe aceste (Sași, Croați, Slavi și Români) la împotrivire din ce în ce mai îndărătnică în contra atentatului pus în lucrare de elementul domnitor asupra națiunilor conlocuitoare. La Români, însă, dezvoltarea culturii le întărise ideile naționale, și între aceste două tendințe atât de protivnice trebuia să se întâmple o ciocnire.

Astfel raporturile Românilor cu Ungurii în Ardeal explică îndestul izbucnirea mișcării din anul 1848.

Revoluția din 1848 care se lăși aproape asupra în-

tregei Europe, luă un caracter deosebit după popoarele în sânul cărora ea se desfășură. În Franța ea se coloră de tendințele socialiste, care frământau pe marea mulțime a lucrătorilor din Paris. În Italia ea avu drept țintă respingerea stăpânirii străine pentru a constitui apoi întregimea țării. În Germania de asemenea se dezvoltară, pe lângă cerințele după libertate, acele după unitate, strâns legate împreună. În Austria din potrivă, stat compus din deosebite naționalități, adunate împreună în mod nefiresc, sub supremația istorică a unei minorități numerice, revoluția tinse la desfacerea acestei monarhii în tot atâtea părți câte popoare o alcătuiau, și, acelaș lucru se repeta pe a doua treaptă în Ungaria, țară care reclamând de la Austria dreptul liberei ocârmuirii, nu vroia să concedă aceeași prerogativă popoarelor înglobate sub a ei stăpânire, între care era și poporul român.

Este necesar acum să aruncăm o privire și asupra cauzelor imediate care au provocat revoluția din 1848.

Ungurii urmăreau, în revoluția lor, deslipirea de Austria, în scopul de a putea înăbuși, mai fără împotrivire toate popoarele de altă gîntă cuprinse în Ardeal.

Dieta din 1848, chemată în Ungaria, propuse îndată constituirea unui minister deosebit pentru Ungaria, chiar și în privirea războiului, a finanțelor și a politicii externe, și constituirea Ungariei ca stat neatârnat de Austria sub Arhiducele Ștefan, încât regele, adică împăratul Austriei, mai păstră o putere numai nominală. Constituția votată în grabă de dietă, și consfințită de împărat în ziua de 11 Aprilie, sub presiunea evenimentelor din Viena, nu aminteau nici un cuvânt despre existența celorlalte naționalități. Ea cunoaște numai o Ungarie și un singur popor, pe acel unguresc.

Poporul românesc rămânea tot în afară de orice viață politică în țara lui, în care el avea imensa majoritate. Tot această constituție formulează o foarte draconică lege de presă, supunând ziarele la cauțiuni și pedepse.

Ungurii și parte din Secui, adoptară îndată consti-

tuția maghiară, siliră pe guvernator, contele Teleki, să arboreze stindardul unguresc, semnul primirei unirei, și constituiră pretutindene în gardă naționale, împiedecând pe Români de a lua chiar și o singură armă din depozite.

Mișcarea Românilor fu cu atâta mai însemnată cu cât la ei lipsea și un cap politic, precum aveau Ungurii, care să-i pună în legătură cu tronul austriac, lipsia chiar, ca și la Sârbi, un cap bisericesc patriot, care să țină locul celui politic.

Mișcarea fu determinată de proclamația lui Simion Bărnuț, care puse capăt șovăirilor de până atunci în mintea românilor asupra primirei sau respingerei unirei. Bărnuț puneă ca principiu suprem recunoașterea naționalității române, de care Ungurii nici nu vroiau să știe.

Proclamația lui Bărnuț aduse pe români la conștiința adevărată a trebuințelor și interesului lor. Tinerimea română din Oșorheim, cu Avram Iancu în frunte, hotărî ca pentru Duminica Tomei, să se afle cu toții în Blaj, în jurul profesorilor de acolo, fruntașii inteligenței române. Vestea acestei adunări a poporului umplu de bucurie toată suflarea românească. Ungurii vroiau să oprească avântul poporului român. Neputând împiedeca însă întrunirea unei adunări, fără pericolul de a provoca revoluțiunea, guvernul transilvănean caută prin intermediarul episcopului unit Lemeny, partizanul Ungurilor, ca să se adune un sinod în locul unei adunări naționale. Inteligența română luptă din răzputeri ca să se țină o adunare a poporului în care mai ales să fie reprezentati numeroși delegați sătești. La sfârșit guvernul fu silit să cedeze și învoui întrunirea unei adunări naționale a poporului român, în Blaj, însă pentru alt termen decât acel hotărât din Duminica Tomei, anume pentru 15 Mai (stil nou). Cu toate acestea neputându-se împiedeca sosirea celor mai mulți delegați pentru Duminica Tomei, schimbarea termenului aduse românilor slujba cea minunată că ei ținură două adunări în loc de una, din care cea din

Duminica Tomei fù o pregătire pentru cea mare din 15 Mai.

În răstimpul dela Duminica Tomei până la 15 Mai ungurii lucrara din răsputeri pentru a împiedecă adunarea cea mare. Arma întrebuintată de ei erà mai ales ponegrirea și calomnia conducătorilor mișcării, pe care îi arătau de oameni cumpărați pentru a lucra în contra unirei. Li se mai impută apoi că ar fi agenți rusești, sau că ar fiavorizà ideia contopirei tuturor țàrilor române într'o singură unitate sub stăpânirea Austriei, (tendința reconstituirii Daciei vechi adică așa numitul daco-românismul). Un rău mai mare făceau însă cauzei naționale, a românilor, susținerile unor români cumpărați de Unguri, parte chiar s'nceri, care urmau mai departe a sprijini unirea, punând mai ales în lumină foloasele ce ar rezultà pentru țàrani, din egalizarea condiției lor, cu acea a țàranilor din Ungaria, prin desființarea iobăgiei. Din fericire pentru poporul român fruntașii inteligenței și a culturai române din Ardeal, Bărnuf, Buteanu, Ianu, Cipariu, Bran. Laurian se arătară cu toții protivnici unirei și izbutiră a face să pătrundă convingerea lor și în masele poporane.

Guvernul unguresc vroia, cel puțin să despartă adunarea Românilor în două tabere, acea a uniților și neuniților mișorând astfel însemnătatea lor.

Dar aici se văzù încă odată că unirea cu biserica Romei, precum nu adusese poporului român nici o alinare a suferințelor, nici nu aruncase sămânța discordiei între ei. Dacă erau deosebiți în confesiune, erau tot una în suferinți, și nu erà vorba acum de dobândirea cerului pe acea lume ci de scăparea de iadul din această de pe pământ.

Adunarea se făcu din toți Românii veniți „cu merrinde în spate” din toate părțile țarei; în frunte cu preoții sau cu tinerii agitatori care parcusese țara chemând pe tot poporul la Blaj, locul mântuirii. Cu o pornire neoprită căreia în zadar căuta ungurii să-i împiedeci, începură să curgă din toate părțile grămezi

de oameni din ce în ce mai numeroase către locul întâlnirii.

Numărul celor adunați era peste 40.000 suflete. Neputându-se ținea ședințele necum în biserică cum era dorința guvernului, dar nici măcar în piața Blajului, se hotărâ ca ele să se ție pe câmpia din apropierea orașului care luă de atunci numele de câmpia libertății.

În o adunare atât de numeroasă erau fără îndoială și reprezentanți români ai ideilor maghiare și cu deosebire de acei ce susțineau unirea cu Ungaria. În cuvântarea rostită de Simion Bărnuț în biserică din Blaj în întrunirea pregătitoare ce precedă deschiderea adunării și anume în ziua de 2 Mai 1848, el aduse argumente atât de convingătoare, încât partizanii unirii amuțiră pentru tot restul decursului adunării. A doua zi în adunarea generală Bărnuț propuse următoarele rezoluțiuni, care fură votate în unanimitate de către întreaga adunare, pusă în cunoștința lor prin repetare de pe tribune secundare împrăștiate în masa celor adunați.

I. Câmpul acesta pe care se ține prima adunare națională română din Transilvania, întru eternă aducere aminte a acestei lucrări glorioase, se va numi câmpul libertății.

II. Națiunea română se declară că are să rămână deapururea statornic credincioasă înălțatului Împărat al Austriei și marelui principe al Transilvaniei și augustei case austriace.

III. Națiunea română se declară și se proclamă de națiune de sine stătătoare și de parte întregitoare a Transilvaniei, pe temeiul libertății egale.

IV. Națiunea română deșune jurământ de credință către Împărat și către patrie.

Adunarea din Blaj îndeplinișe un mare act în viața poporului român din Transilvania. După lungi secolide amortire și suferinți, după încercări de îmbunătățire a soartei lor pe calea concesiunilor sau pe acea violentă a protestărilor revoluționare, poporul român cerca acum o altă acea a revendicării dreptății pe calea pașnică, dar amenințătoare și ea, a unei impunătoare mă-

nifestări poporane. Fiecare mod de procedare eră conform cu spiritul timpului în care el se petrecuse, și acum în veacul libertății, Românii credeau că e de ajuns a proclamă drepturile lor netăgăduite spre a le dobândi. Vom vedea mai jos cât a trebuit să se înșele ei cezând că vor putea izbuti a pune cu liniste mâna pe o situațiune ce li se tăgăduia de atâtea veacuri.

Inceputul revoluției.

Măcelul din Mihalt, unde curse primul sânge românesc fu chibritul care a aprins revoluțiunea.

Au fost împușcați aci, 12 săteni români pentru că pusese stăpânire cu sila pe niște pământuri ale baronului Esterhazy. Simțimântul adevărat pe care măcelul din Mihalt, îndreptățt sau nu judecătorește, îl trezi în inima poporului român, se vede prea bine din efectul pe care știrea lui o produse asupra inimei celei mai fierbinți a revoluției din 1848, acea a lui Avram Iancu, care îndată ce află de el, vroii să plece între Muntenii din Bihor, spre a-i face să răzbune vărsarea sângelui întâmplată, și numai cu mare greutate fū reținutt de Bariț și Bărnuț.

Dar abia se potoh acest caz, având agenții unguri a restară pe Laurian și pe Bălășescu. O mulțime de săteni din înconjurimile Sibiului vin spre a-i libera ceea ce văzând autoritățile militare germane, care tot se mai aflau în Transilvania, ordonă să li se dea drumul. În acest timp regimentul I de grăniceri români ia o rezoluție publică, de a nu ascultă de ministerul de războiu din Pesta, ci numai de guvernul austriac. După câteva zile tot așa face și al II-lea regiment român de graniță sub colonelul Urban. Un batalion al său refuză a se bate cu Sârbii având steag împărătesc, el nu vroia să împuște în steagul împăratului spre folosul ungarilor.

În acest timp ungurii încep pedeoparte revoluția, contra Austriei și asasinează pe Lambert comisarul guvernului austriac aflat la Budapesta; iar pe de

altă parte încep cruzimile contra românilor. Atunci prind ei și torturează cu cruzime pe preotul Simion Balint, care luase cuvântul în adunarea din Blaj.

La 17 Iulie niște Secui străpung pe doi români în comuna sf. Craiu. La 13 Septembrie țărani din comuna Lunca opunându-se la conscripția ce se făcea fără ordin împărătesc, pentru a înarma pe români în contra românilor, 23 români fură uciși. Tot în Septembrie unul din cei mai crunți persecutori ai Românilor, baronul Apor, pune să se spânzure 26 români, așa numai din plăcerea de a-i ucide, preumblându-se apoi cu țigara în gură între cadavrele lor. La 28 Septembrie o furie și mai cumplită cuprinde pe Unguri și ei spânzură în 3 Octombrie pe iuristii români Alexandru Bătrâneau și Vasile Simonis iar la 12 Octombrie pe teologul Vasile Pop. Români văzându-se snopiți și uciși în toate părțile, recurg și ei la violențe și măcel,ucid în 13 Octombrie pe doi nobili unguri Alexa Gyarfás, și Sigismund Dobay, iar în 20 Octombrie comit un măcel înfricoșat în 45 de familii nobile maghiare din comuna Sangatin, în care pier 141 inși, măcel care învață pe unguri cum spune Bariț, „că și răbdarea de oaie a românului; putea fi curmată și chiar acest Român cu sânge de mămăligă și de ceapă se putea prefăce în tigrul turbat, silind fiind să vază și să miroasă necurmat și neîncetat sânge vărsat din trupuri omenesti”.

În acest timp Români încep să-și organizeze trupe iar pe de altă parte îi convoacă o nouă mare adunare la Blaj unde vin și trupe române armate sub comanda lui Avram Iancu. Ioan Axenti și Iovian Brad. Această adunare protestează contra ungarilor și printr'un rotocol, nou; cer desființarea iobăgiei, întocmirea unei garde naționale române și lăsarea Transilvaniei în starea ei autonomă; refuză de a recunoaște ministerul Unguresc; declară că vrea să asculte numai de Împăratul și cere deschiderea unei diete compuse din deputații tuturor națiunilor și a celor românești după numărul sufletelor.

INCEPUTUL LUPTELOR.

Forțele adversarilor și distribuirea lor.

Austria are un grup principal (44.000), oameni sub Windich-Graetz care a operat mai întâi între Viena și Tisa; apoi în Banat și în câmpia Ungariei, deosebit are următoarele grupe secundare: 4500 în Moravia la Golding, 1000 la Jablunca, 8000 la Duclă care trebuiau să opereze în Ungaria, 1500 la Neustadt. În fine, mai erau la sud de grupul principal 30.000 sârbi în Banat împărțiți în două grupe.

Austro-Românii aveau 17.000 oameni sub baronul Puchner la care se mai adăugă și diferite legiuni române formate în diferite puncte în total 100.000. Legiunile române erau mai slabe din lipsa de armament și munițiuni.

În a doua perioadă a războiului intervin rușii cu 20.000 sub Paschevici prin Ungaria superioară și 25 de mii sub Luders prin Moldova și Muntenia.

Ungurii aveau următoarele grupe: Pe Dunărea de sus 30.000. În fața Iablincăi către Kaschcau 3000—5000. În fața Murului sub PeKrisel 10.000. În Banat 16.000. În Transilvania împreună cu Secuții 8000. În cetățile: Peter-Vardain, Komorn, Leopold Stadt 16.000. În jurul Aradului 7000.

PRIMELE OPERAȚIUNI PÂNĂ LA SOSIREA RUȘILOR.

Mai multe bande de Secuți pornesc asupra comunelor românești și săsești. Colonelul Urban, comandantul regimentului de grăniceri românesc, le este înaintea la Reghin, dar fiind inferior în număr este respins. Secuții pradă și ard orașul Reghin în chinul cel mai sălbatic.

Astfel începe războiul civil provocat de Secuți.

Comandantul obștesc al românilor, baronul Puchner, dă în 18 Octombrie proclamația lui, prin care arată că rupe orice relații cu guvernul unguresc, declară

pe unguri de trădători și însărcinează pe comitetul revoluționar român din Blaj ca să dezarmeze pe toți Ungurii.

Comitetul revoluționar român compus din Laurian, Bărnăț, Bălășescu, Micaș, Cipariu și Bran provoacă printr'un călduros apel pe popor la arme, și contra revoluția românească se deslănțuește în toată furia ei.

Puchner ajutat de români, atacă pe Secui la Oșorhei și ocupă orașul la 5 Noembrie lăsând aci pe generalul Gedeon.

Ungurii trimit în ajutor trupe sub Boldaci dar acesta a fost bătut la Cluj și respins între Crucea și Balta unde s'a oprit pentru organizare.

Ungurii repurtară oarecare izbânzi, grație faptului că o armată regulată, comandată de generalul Polon Bem, venise din Ungaria în ajutorul răsculaților Unguri. La Ciucea, armata austro-română este bătută, și Bem reocupă Clujul capitala țării.

Chemarea rușilor în ajutor.

La 16 Decembrie Puchner primește ordin să meargă la Oradea-Mare. El adună trupe între Alba-Iulia Cluj, trimițând o avant-gardă spre Ciucea și detașamentul Iablonski spre Dej. Însă acum Ungurii comandați de Bem venit cu trupe regulate, iau ofensiva și la 23 bate pe Iablonski la Dej, la 26 pe Vardener la Cluj, apoi lasă aci un detașament și pleacă iar în contra lui Iablonski. Urban care vroia să se întrunească cu Iablonski este bătut și asvârlit în Bucovina. După ce Bem lasă un detașament în fața lui Urban, vine la Oșorheiu, unde ajunge la 13 Ianuarie, găsindu-l însă evacuat căci Gedeon se retrăsese.

De aci Bem se îndreptează către trupele lui Puchner. La 17 Ianuarie, la Sokevalva, îl atacă și-l respinge până la Sibiu. La 21 Bem cu 12000 oameni sosește în fața Sibiului, însă este bătut și respins la Wolzenburg, unde abia adună trupele. Aci rezistă contra lui Puchner până la 30 Ianuarie. După această

dată, Bem, ocupă Salzburg. așteptând aci întăriri ce trebuiau să-i vie din Banat.

La 4 Februarie este atacat aci și rezistă, însă făcând imprudența de a urmări în câmp deschis, este bătut de către trupele lui Puchner.

Sașii fiind oameni bogați, deprinși a trăi liniștiți, și cu totul desvătăți dela mănuierea armelor, văzând pericolul eminent ce amenința mai cu deosebire orașele lor cele două mai mari, Brașovul și Sibiul, se grăbesc a chema în ajutor trupele rusești, care sub generalul Lüders ocupase Bucureștii, după stingerea revoluției întâmplată în acel oraș. Ei convoacă îndată comitetul apărării țării, compus din Sași și Români, și cu toate că mai mulți membrii se opuseră intervenirei străine, majoritatea hotărî să recurgă la ea.

Propunerea pentru ajutorul rusesc fusese inspirată sașilor din partea autorităților militare austriace; dar spre a acoperi rușinea unei asemenea cereri de ajutor, propunerea eră formulată așa ca să pară a fi fost făcută din partea Sașilor și a Românilor, iar baronul Puchner, comandantul general austriac, să protesteze în contra intrării trupelor străine în ările Impărătești.

Dar comitetul Sașilor și al Românilor nu se hotărî a chema pe Ruși decât după ce Austriacii se lepădară de ideia protestului. Iată modul cum înțelegea Austria să acopere rușinea cea nemai pomenită de a fi nevoită să ceară intervenirea străină, spre a pune în rânduială pe popoarele propriei sale monarhii. Deputațiunea trimisă la generalul Lüders nu izbuti însă de oarece Rușii vroiau să ajute Impărăția austriacă, iar nu pe naționalitățile Transilvaniei. Lüders refuză deci ajutorul cerut până nu va fi chemat de însuși baronul Puchner în numele guvernului său.

Operațiunile după sosirea trupelor rusești. Intervenind Puchner într'o formă mai mult oficială, rușii care se găseau în Muntenia trimit două detașamente pu-ternice: unul sub Skariațin la Sibiu și altul sub Engelhardt la Brașov.

Aceste trupe rusești ne având o conducere unică

și nici legătură bună cu Puchier au fost respinse astfel: Bem bate pe generalul Skariatin care apăra Sibiuul, ocupă orașul cărui îi impune o contribuție de 200.000 de fiorini, pe lângă că mai găsește în oraș 21 tunuri și o mare cantitate de praf, gloanțe și patroane de puști. Engelhardt, care apăra Brașovul, auzind de catastrofa de la Sibiu și de marele curaj pe care insurgenții îl capătă în urma acelei izbânzii, aflând apoi că un corp de 10.000 de Secui vine asupra Brașovului se hotărăște și el a părăsi Transilvania. Retragerea rușilor aduce ocuparea Brașovului, în ziua de 20 Martie 1849. Trupele austriace sunt aruncate și ele peste graniță în Muntenia, astfel în cât Transilvania cade aproape toată (afară de țara Moșilor) în puterea răsculaților unguri ajutați de Bem.

Imediat generalul Bem, organizează recruți noi, Secui, Sași; și Români, formând un corp de 30.000 oameni, fabrică tunuri noi pulbere, arme, etc., întărește frontierele și ridică moralul trupelor, prin bun tratament, recompense etc. și ca metodă politică, Bem voește ca prin blândețe să întoarcă simpatiile popoarelor, protivnice de până atunci, către cauza maghiară.

Bem fiind nevoit însă a pleca din Transilvania către Banat, Ungurul Csagni rămâne în locul lui ca guvernator al țării și răstoarnă într-o clipă toate măsurile de împăciuire încercate de Bem, înlocuindu-le cu goană în contra Sașilor și mai ales contra Românilor.

În mai puțin de două luni peste 4.000 de Români cad jertfa furiei ungurești.

Această furie maghiară corespunde și cu faptul că în acelaș timp. Windisch Graetz, general austriac, fusese respins din Buda pe care o ocupase; iar Ungaria se declarase cu totul deslipită de Austria. Kosuth fusese numit guvernatorul Ungariei neatârnat.

Rezistența românilor în munții Abrudului.

Cu toate izbânzile maghiarilor, și cu toată tero-rizarea asupra Românilor, aceștia din urmă nu ce-

dează, ci se concentrează acuma în țara Moșilor, în munții apuseni ai Transilvaniei, dinspre Tisa, sub Eroul Munților Avram Iancu, inițiatorul adunării din Blaj

El dezarmează pe Unguri în Abrud, Roșia, Zalatna, Aiud, Vințul de sus și altele încă.

Ungurii trimit contra poporul și răscolat din munții apuseni, mai multe trupe. Urmează un și întreg de lupte cu rezultat deosebit, însă mai mult în favoarea Românilor, a căror femei luptau cu energie alături cu bărbații spre apărarea căminelor lor. Din fericire pentru locuitorii revoltați ai munților, efectivele lor se măriră neconținut prin fuga tuturor Românilor din câmpie, care nu vroiau să se supună regimului maghiar, și mai ales să se înroleze în armata lor. Cu toate aceste acte eroice rezistența merge greu, astfel că prefectul Auxentiu Sever și Buteanu sunt siliți a se retrage mai în interiorul munților, pierzând cel întâiu în 15 Aprilie 1849 orașul Zalatna. Maghiarii ocupă Zalatna și câteva poziții importante tăind Românilor putința aprovizionării din vale. Această ocupațiune aduce o mare lipsă de cele trebuitoare și o ridicare de prețuri. Voind să tragă profit din asemenea stare disperată, ungurii trimit un delegat care să trateze cu Românii modul de împăcare. Delegatul ungar s'a întâlnit în ziua de 25 Aprilie, la Mihăileni, cu Prefecții Avram Iancu, Buteanu, Dobru, Valint, Boieru și încă câțiva.

Delegatul ungar primește ad referendum propunerea lui Iancu, de a încheia un armistițiu, și revine peste 8 zile cu o scrisoare a lui Kossuth, în care se promitea Românilor multe concesi, între cari: întrebuintarea limbii naționale nu numai în biserică, dar și în viața comunală, egalizarea condiției preoților români cu cea a celorlalte religii; sprijinirea și îmbunătățirea din partea statului a așezămintelor de cultură, o amnistie generală, din care se excepta numai Mitropolitul Andrei Șaguna, în schimb ungurii cereau dezarmarea poporului român.

Iancu refuză condițiunile dar admite ca delega-

tul ungur să vorbească Românilor la o adunare. La 5 Maiu are loc adunarea la Căuzeni. Românii adunați aci răspund că nu pot primi propunerile decât numai după înțelegerea și învoirea comitetului de împăciuire națională și a reprezentantului Austriei. În timpul acestor arătări trupele ungurești se pun în mișcare, contra Românilor cu toate că armistițiul nu expirase încă. Ei ocupă în seara de 6 Maiu Abrudul, silind garnizoana română să se retragă. Buteanu și Dobru sunt prinși de unguri. Iancu văzând trădarea se îndreaptă iar către popor, și îi cere reînvoirea jurământului, ceea ce face sub strigările entuziaste de „să trăiască împăratul”. O nouă încordare de puteri din partea Românilor sporește înimă și curajul lor. Pozițiunile nu sunt ocupate, și oștirea maghiară intrată la Abrud este închisă din toate părțile. După mai multe lupte sângeroase se dă un atac general, din partea Românilor, asupra Abrudului, care este luat și Hatvany comandantul Maghiarilor scapă cu mare greutate cu rămășițele descompuse ale armatei sale. O a doua încercare a lui Hatvany, de a relua Abrudul, îl costă însă și mai multe jertfe. Românii înflăcărați pornesc să despresoară Alba-Iulia, întreprindere pe care ungurii o previn prin trimiterea unui corp de armată de 3.000 oameni sub Wolfgang Kemeny.

După aceasta Iancu cere românilor să completeze apărarea în munți pentru ca să poată merge cu efective mai mari. Lupta se dă cu mare furie, în ziua de 9 Iunie, lângă satul Ciurileasca, care apără Abrudul.

Ungurii izbutise a doua oară a ocupa Abrudul. Românii hotărăsc a scoate iarăși pe Maghiari din el și-l atacă în deosebite rânduri în zilele de 11, 12, 13 și 14, până ce silesc pe Unguri în 15 Iunie a face o eșire, spre a zdrobi armata înconjurătoare. Ungurii sunt bătuți, pierzând o mulțime de oameni și sunt nevoiți, ca și Hatvany săl părăsească Abrudul. O nouă încercare a ofițerului ungur Vasar de a pătrunde în munte se sfârșește prin moartea lui și uciderea a-

proape a întregului corp de vre'o 3.000 de oameni la satul Fântănele, și în altă parte prin respingerea unui corp de 1.000 de Unguri la satul Ponorul în ziua de 10 Iunie. În zilele de 25, 27 și 29 Iunie Prerectul Balint bate pe Ungurii din Turda și Aranos, care vroiau să străbată prin alte pasuri.

Cu toate acestea în celelalte părți Ungurii erau stăpani și revoluția lor devenia din ce în ce mai mare.

Armatele rusești intervin a doua oară.

Rușii văzând că revoluția maghiară ia proporții și că această revoluție ar putea avea influență în Polonia, hotărăsc să intervină mai serios contra Ungurilor.

În acest moment situația generală era: Clam Gala cu 10.000 oameni la Cerneți, venind dinspre Orșova către Banat. Luders în principate cu 22.000 oameni în trei grupe la C.-Lung—Ploești—Adjud. Groteheim în Bucovina cu 14.000 ruși și austriaci.

Bem înaintă dinspre Banat pentru a înăbuși răscoala românilor care bătuseră spre Temeni, la Abrud. Lüders hotărăște a invada prin Predeal și Bran, a ocupa Brașovul și a se uni cu coloana dela Oituz și apoi a merge spre Sibiu unde chemase și pe Clam Galas. El începe înaintarea la 14 Iunie.

La 19 și 20 luptă la Predeal și apoi la TOMEȘ și se îndreaptă către 7 scaune unde se unește cu coloana din Focșani. Lüders fiind amenințat de 5.000 Secui ce vin dela Cic-Serada bate mai întâi acest detașament și apoi pleacă către Sibiu unde ajunge la 22 Iulie. Groteheim intră prin Borgia luptă la 21 și 22 Iulie în Maroșeni și Borgia și apoi merg la Bistrița. Bem vine dela Dej lăsă un detașament sub Damaschin să facă față lui Groteheim iar el cu 12.000 merge la San Giorgio unde bate trupele ungurești.

Groteheim bate pe Damaschin la 16 Iulie însă nu-l urmărește și la 23 îl atacă din nou la Regen și-l respinge.

Bem lasă pe diferiți misionari să ademenească pe Avram Iancu prin promisiuni, iar el pleacă în Moldova pentru a răscula pe Moldoveni contra Rușilor. Nereușindu-i planul acesta se înapoiază și la 26 este la Odorhei de unde vrea să plece contra Sibiului, unde sosise trupele lui Lüders, pentru a face față unui atac, ce se credea că va da Bem în contra lui Ciam Galas. Din aceste mișcări și contra mișcări au luat naștere luptele dela Reismark. Kerenstur și Muhlembach iar Bem se apropie să atace Sibiul. La 5 August aflând Lüders că Bem este spre Sibiu, pleacă contra lui și prinzându-l între grupa Lüders și Harszfort care venea dinspre Talmaci spre Olt îl bate și-l silește a fugi spre Banat. În ziua de 13 August 1849 trupele Ungurești de sub comanda lui Gorgey se predau la Vilagos în Banat.

Kossuth părăsește puterea și scapă în Turcia împreună cu Bem și alți câțiva insurgenți.

Odată cu înăbușirea revoluției ungurești, pierе și pericolul ca românii să fie absolut de naționalitate maghiară, prin unirea Transilvaniei cu Ungaria. După această revoluție, deși Ardealul trăește sub absolutismul Austriei totuși românii pot să se desvolte după propria lor fire, până la 1876 când înființarea dualismului Austro-Ungar, renaște pericolele anului 1848 pentru români.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1) Este netăgăduit că revoluția din 1848 a popoului român din Transilvania avu pentru viața lui urmările cele mai însemnate. Din toate numeroasele revoluțiuni ale românilor în contra asupritorilor lor aceasta de pe urmă fu cea mai roditoare pe câmpul intelectual. Product; nu al unei protestări mai mult fizice contra unor apăsări materiale ci al redeșteptării conștiinței naționale, trezite prin marii scriitori ardeleni dela începutul veacului, românii proclamă pentru prima oară, cu arma în mână, dreptul popoului ro-

mân la existență în țara unde zăcuse ca rob secolii îndelungați. (A. D. Xenopol vol. XII pag. 37).

2). Relativ la frumoasa solidaritate care a existat între clasele culte românești și pătura țărănească, pentru lupta contra ungarilor iată ce zice A. D. Xenopol: „Și lucru în destul de extraordinar vedem luptând în contra unirei cu Ungaria, nu numai clasa inteligentă a Românilor din Transilvania, în care eră deșteaptă conștiința naționalității, ci chiar și masele poporului, care cu toate acestea erau ademenite de Unguri cu nada desființării șărbirei la plecarea către cererea lor. Dacă țărani români din Ardeal resping atar propunere și se pleacă mai curând a susține lupta, cu toate pericolele ei, alătura cu autonomiștii o fac aceasta mai întâi fiindcă ei știau ce înseamnă făgăduințele maghiare, apoi fiindcă se temeau că Ungurii întărindu-se în Transilvania, să nu îngreuie încă și mai mult jugul pe grumajii lor; în sfârșit și ei presimțeau prin instinct pericolul de care cei culti își dădea deplină seamă, acela ce se apropia de naționalitatea lor prin contopirea Transilvaniei în țara Ungurească. Se cutremurase în adâncul ființei lor nervul existenței, îi apucase groaza nimicirii lor ca individualitate istorică, și instinctul de conservare al rasei îi împingea mai curând la jertfirea vieții fizice decât la cea a celei morale. (Vol. XII, pag. 43).

3). Am reprodus aci începuturile de luptă pentru afirmarea națiunei românești în Ardeal, nu numai pentru a arăta acest act din drama întregirei românești, dar pentru a se trage învățături ca în viitor să știm să apreciem toate mișcările culturale pentru întărirea sufletească a națiunei.

Astăzi, avem de luptat nu numai cu popoare vecine care ne doresc distrugerea, dar și cu propaganda internă și externă a rătăciților fără patrie, din care o bună parte sunt protivnicii legăturii cinstite cu patria în care trăesc. Din acest punct de vedere alarma dată în ultimul timp de ziarele noastre este semnificativă și

îmbucurătoare. Nu suntem și (nu trebuie să fim) contra minorităților nici antisemiți, dar suntem și trebuie să fim români în patria noastră și să nu dăm voie să fim săpați în ascuns sau insultați pe față de acei care uitând că sunt în casă străină — sau sunt fii adoptivi — încearcă să alunge pe stăpân din casa lui.

4). Să se observe că la 1848, cași astăzi, dușmanii unirei românești, pe lângă alte mijloace au întrebuințat și mijlocul de a ponegri și aduce fel de fel de acuzațiuni frunțașilor noștri.

Negreșit că acuzațiunile nu le aduc ei direct, ci pun chiar români de ai noștri, cari fie din interes politic fie din interes personal, fie din inconștiință, servesc cauza străină.

La 1848 poporul român a înțeles pericolul și nu s'a dat prins.

Credem că și astăzi va înțelege pericolul și nu se va lăsa târît pe panta aceasta a urei și luptei între frați.

5). La 1848 dușmanii Românilor au încercat să facă vrajbă între uniți și ne-uniți. Astăzi aceeași vrajbă se încearcă.

Credem însă că Români — uniți sau ne-uniți din punct de vedere confesional — nu vor uita că sunt pe veci uniți din punct de vedere național.

o). Ungurii au început omorurile și cruzimile contra Românilor la Iulie 1848. Români răbdători și buni nu răspund cu măsuri asemănătoare decât la 20 Octombrie, după ce Ungurii au ucis pe Teologul Vasile Pop.

Astfel se verifică încă odată psihologia românului: încrezător, bun și răbdător, nu insultă și nu atacă în casa lui decât atunci când străinul găzduit în casă își uită obligațiunile de oaspete.

De altfel această verificare s'a făcut în ultimii ani și se face chiar acum. Mulți dintre străinii veniți în țară la noi și mulți încă dintre cei ce locuiesc în

țara noastră, ne insultă pe față și noi nu reacționăm
imediat.

Românul sigur de rostul și valoarea lui nu ia în seamă vorbele străinului, el așteaptă să vadă bine: în ce ape se adapă străinul' și după ce este sigur atunci vorba lui: să-l ferească Dumnezeu.

7). Românii din munții Abrudului ducând o luptă grea față de unguri care erau mai echipați și mai îndestulați, au admis să trateze cu ei condițiuni de pace însă cu demnitate și fără a renunța la drepturile lor din Ardeal. Însă de îndată ce au constatat că ungurii nu sunt sinceri și au trădat cauza atunci românii au recăpătat forțe noi și au dus lupta înainte.

Am semnalat acest caz fiindcă are o perfectă asemănare cu un caz aproape identic din războiul cel mare.

După retragerea noastră către Moldova, germanii au răspândit propunerile lor de pace. Atunci o parte din conducătorii noștri și din luptători înclinau a crede că ar fi bună o asemenea pace. Această idee pătrunsesse atât de mult în mintea și sufletul luptătorilor în cât putem susține că dese scăderi de efective prin treceri la inamic se datorau și acestei cauze.

De îndată însă ce Sturza a dezertat și de îndată ce s'au aruncat pe front din partea adversarilor manifeste de îndrumare la trădare și dezertare, atunci ca prin farmec, lipsurile prin trecerile la inamic au încetat, puterea sufletească de luptă a crescut și încrederea în victoria finală a pătruns atât de adânc în sufletul luptătorilor încât marele pericol al desfrăbălării rusești nu a mai putut avea nici o influență asupra soldatului român.

Trădarea a urât-o și o urăște românul atât de mult încât nici o ademenire din lume nu-l poate abate din cale când el constată trădare în loc de intenție dreaptă și curată.

8). Femeea română a luptat în totdeauna alături de oșteanul român când a fost vorba de apă-

rarea pământului scump al țării. Femeile moșilor au luptat în munții Abrudului alături de soții lor așa precum femeile oltence au luptat la ocuparea Târgului Jiu în 1916 și precum cele Moldovene au ajutat pe luptători în munții Vrancei și ai Oituzului.

9). Unul din mijloacele eficace ale ungarilor pentru a desnaționaliza pe români a fost propaganda de a face ca limba românească să fie socotită' sălbatică : o limbă de incuți și de țigani.

De altfel acest mijloc a fost întrebuințat și de ruși pentru desnaționalizarea basarabenilor. Și astăzi mai sunt cetățeni de ai Basarabiei care cred că vechiul regat este ocupat de țigani, atât de puternică a fost propaganda în această direcție.

10). În ajunul întrunirii dela Blaj și chiar în timpul întrunirii mai există încă grupuri și grupulețe care susțineau unirea cu ungurii și erau contra proclamării ca națiune de sine stătătoare a românilor, dar grație sufletului românesc care stă adesea în subconștientul acestora, deodată a dispărut aceste opinii separate și s'a votat în unanimitate proclamarea lui Bărnuț.

Acest fenomen s'a petrecut aproape identic la proclamarea unirii Basarabiei. Până la intrarea în ședință a membrilor Sfatului țării erau încă grupuri și grupulețe care luptau contra acestei uniri. Există chiar o telegramă oficială a reprezentantului guvernului prin cari spune că va amâna adunarea dacă nu se vor putea înlătura părerile protivnicilor. Cu toate acestea în cursul ședinței care a ținut până la orele 3 noaptea: acel subconștient național a apărut atât de puternic încât nu numai că s'a votat unirea cu unanimitate dar curgeau valuri de lacrimi din ochii întregii adunări pentru bucuria faptei împlinite.

11). Operațiunile lui Bem au caracterul operațiunilor pe linii interioare, iar el ca conducător militar înțelege bine principiile unor astfel de operațiuni.

12). Operațiunile militare din 1848—49 au multă asemănare cu cele din 1916 atât în ce privește apărarea cât și în ce privește atacul. Mai mult încă operațiunile se petrec aproape pe aceleași direcțiuni și pe aceleași linii ale capetelor coloanelor.

CAPITOLUL IV.

CARACTERIZĂRI DE ARTĂ MILITARĂ ÎN RĂZBOAELE DINTRE 1852—1878.

Războaiele de la 1852—1878 se pot împărți în două serii: din întâia serie, fac parte războaiele în cari predomină influența imperiului al doilea francez; iar, din a doua serie fac parte acelea care au contribuit la stabilirea și întărirea noului imperiu german.

Războaiele din întâia serie sunt:

1. Războiul Turciei și al puterilor Occidentale în contra Rusiei; în care, pentru întâia oară, se vede întrebuințarea celor mai mari mijloace directe și indirecte ce de cunând a creiat arta militară.

2. Războiul din 1859, din Italia, în care se observă întrebuințarea de efective mari, ce nu se mai văzuse din timpul întâiului imperiu francez, în care se experimentează noile arme și se întrebuințează, pe o scară întinsă, noile mijloace de comunicație; în care se constată că este greșită ideea care face să se creadă că avantajele ofensivei s'au micșorat din cauza perfecționării armelor de foc, și, în care, în sfârșit, se văd neajunsurile provenite din cauza întrebuințării unui sistem de aprovizionare exclusiv prin convoiuri, ce îngreuează armata și micșorează iuteala operațiilor.

3. Războiul din 1860 din Italia, în care o ar-

mată de voluntari favorizați de împrejurări ține piept unei armate cu mult mai numeroasă și în care se întrebuintează, cu avantajii, comunicațiile maritime.

4. Războiul civil american, din care armatele europene trag multe concluzii.

Războaiele din a doua serie sunt:

1. Războiul din 1864 din Danemarca, în care se întrebuintează cele mai mari tunuri ghintuite și în care se dă întâia bătălie navală, în apropiere de țărnicurile Europei, (dela descoperirea forței aburilor).

2. Războaiele din 1866, între Prusia aliată cu Italia, în contra Austriei; în care se vede superioritatea armei cu ac; în care prusienii organizează, pentru întâia oară, trupele lor de drum de fier, după obiceiul american și în care se dă ceadintâi bătălie navală între vapoare cuirasate. Acest război zis de șapte zile, creiază confederația germană de nord și prepară imperiul german.

3. Războiul din 1870-71, care dă naștere imperiului german și republicii franceze. Acest război arată superioritatea Germaniei, mulțumită bunei sale organizări militare și a pregătirilor făcute din vreme: în timp ce Franța, cu tot bugetul său considerabil nu a făcut nimic pentru organizarea rezervelor, cari nu existau decât pe hârtie; în care se vede superioritatea armei de foc a infanteriei franceze, superioritate care de altfel a fost pe deplin compensată prin superioritatea artileriei germane.

După căderea imperiului francez, germanii numai întâlnesc decât trupe de adunătură rău echipate și rău instruite, ceea ce probează că nu este de ajuns a avea masse mari de armată; dar că această armată trebuie deprinsă din timp de pace cu războiul. Cetățile și drumurile de fier joacă un mare rol, și s'a constatat că cu toate că francezii aveau drumuri de fier mai bine trasate, nu au putut profita așa de bine ca

germanii, cari studiase și organizase din vreme și până la cele mai mici detaliuri, întrebuințarea drumurilor de fier, pentru transportul trupelor.

4. Războiul din Orient dela 1875—1878. Indată ce rușii atacă pe turci, se observă numărul mic al forțelor rusești și nepăsarea cu care ei fac un războiu; armata lor este însă scăpată din cauza lipsei de idei militare, din cauza comandanților turci și a menținerii lor într'o complectă defensivă. Cetățile turcești din Bulgaria și Rumelia nu aduc niciun serviciu real turcilor. Tragerea infanteriei turcești la distanțe mari a influențat mult asupra teoriilor stabilite în urmă, relativ la întrebuințarea infanteriei și a focurilor sale. Torpilele câștigă prin întrebuințarea lor, contra cuirasatelor turcești, o mare importanță, mai cu seamă că din cauza că acțiunea flotei turcești pe Dunăre a fost cu desăvârșire paralizată.

CAPITOLUL V.

RĂZBOIUL CONTRA RUSIEI DIN 1853—1855.

Turcia a cucerit Constantinopolul la 1453, a intrat apoi puterea sa peste toată peninsula balcanică și a trecut-o peste un timp destul de lung și peste Dunăre. De aci a născut conflictele dintre ei și Italia, Austria, Franța, Anglia și Rusia care fiind amenințate în interesul lor pe mare și pe uscat; căutau ori ce prilej pentru a menaja aceste interese. Către începutul secolului 17 prevăzându-se puțința slăbirei Turciei și asvârlirii ei din Europa, cearta a luat proporții mai pronunțate. Puterile citate mai sus, deși toate rivale Turciei, dar între ele dușmănindu-se tocmai din cauza acelei viitoare moșteniri, unele din ele au fost chiar câteodată aliate ale Turciei, pentru a se contraria interesele vreunuia dintre ceilalți aspiranți.

Așa se întâmplă că în anul 1853 Turcia aliată cu Anglia, Franța și Italia, atacă pe Rusia; iar Prusia și Austro-Ungaria deși legate cu Rusia prin rudenie și servicii reciproce rămân în neutralitate.

Rusia urmărea de mult timp posesiunea strâmtorilor din Bosfor și Dardanele pentru ca să aibă liberă trecerea din Marea Neagră în Marea Mediterană. Dar tocmai aceasta nu convenea celorlalte puteri.

Acesta a fost, și este și azi, obiectul ascuns al tuturor conflictelor dintre marile puteri în ceea ce privește peninsula Balcanică. Pretextul însă a fost întotdeauna

altul. Aşa în 1854—55 pretextul Rusiei a fost protecţiunea creaturilor ortodoxe din imperiul Turcesc. La rândul ei Franţa are pretenţiunea protecţiei creştinilor catolici din imperiul Turcesc.

Pe la 1851 a început cearta între ortodocşi şi catolici pentru cheile sfântului mormânt.

Impăratul Nicolae al Rusiei intervenind ameninţător a provocat pe Franţa să trimită o flotă în apele turceşti.

În acelaş timp Impăratul Nicolae, crezând momentul potrivit să desfiinţeze Turcia Europeană şi bazându-se pe legătura de rudenie cu Prusia şi legătura de servicii reciproce cu Austria, trimite pe Mencicoff la Constantinople să trateze cu caracter ameninţător.

Sultanul refuzând condiţiunile puse de Rusia, acesta profită şi la 3 Iulie 1853 trimite armatele ruseşti în ţările româneşti iar flota rusă distruge pe cea turcească la Sinope.

Franţa şi Anglia deşi făceau pe mediatoarele pentru pace totuşi văzându-şi interesele ameninţate de către Rusia, face o alianţă pentru protejarea Turciei trimiţând în acelaş timp o flotă în Baltica şi trupe de uscat în Dobrogea.

Forţele adversarilor

Turcia deşi surprinsă, totuşi, până în Octombrie concentrează 134.000 oameni în Valea Dunării şi 65.000 în Asia mică.

Rusia trimisese în principate 50.000, întăriţi în iarna 1853 cu oarecare trupe.

Anglo-francezii trimit la început în cap 40.000.

Inceputul operaţiunilor

Omer-Paşa, comandantul de căpetenie al armatei turceşti din Bulgaria, somează la 9 Octombrie pe Prinţul Gorciacof, comandantul trupelor ruseşti din Moldova şi Muntenia, de a părăsi principatele în timp

de 15 zile, amenințându-l că în caz de refuz va începe ostilitățile.

Cu toate acestea Omer se mulțumește a ocupa linia Dunării și a face câteva capete de pod pe malul stâng pentru a sprijini micile sale demonstrații făcute contra rușilor în Muntenia. Astfel câteva mii de turci trec Dunărea la Oltenița unde se fortifică și resping la 4 Noembrie atacul unei brigade rusești, dar în curând turcii se reîntorc în Bulgaria.

Alte câteva mii de Turci trec Dunărea la Calafat unde se fortifică fără nici un folos; acest punct fiind prea la extrema lor stângă și de unde, dacă ar fi luat ofensiva, nu ar fi putut face rușilor decât prea puțin rău.

În timpul acesta rușii primesc oarecare ajutoare și Gorciacof văzând că Omer nu are intenție de a ataca, se mulțumește a împresura de departe lagărul turcesc de la Calafat. La 6 Ianuarie 1854, o divizie turcească voește să facă o eșire, când se întâmplă ciocnirea sângeroasă, dar fără rezultat dela Cetatea.

Cu venirea iernii operațiile par suspendate, și nu se mai întâmplă alte evenimente decât câte-va mici ciocniri, fără cea mai mică importanță. Rușii așteaptă noi ajutoare pentru a începe operațiile; iar turcii cari sunt superiori în număr și ar fi avut tot avantajul de a lua ofensiva, nu îndrăsnesc, necrezându-se la rândul lor destul de tari.

În Asia-mică, turcii iau la început ofensiva, însă din cauza neînțelegerilor generalilor turci, a lipsei de aprovizionament și a timpului rău, nu o pot continua și după câteva mici înfrângeri suferite, operațiile sunt suspendate până în primăvara anului viitor.

Pe Marea Neagră flota turcească, de și slabă, poate să transporte muniții și arme în Caucazia și să neliniștească flota adversară; însă pe la sfârșitul lui Noembrie 1853, pe când grosul flotei turcești se află ancorată la Rada dela Sinope; fără a lua măsurile de siguranță necesare, este surprinsă de amiralul rus Nassimof și distrusă cu desăvârșire.

Această întâmplare nefericită hotărăște pe Sultans

de a deschide Dardanelele și a lăsa liberă trecere flotelor engleze și franceze. La începutul lui Ianuarie 1854, flotele aliate intră în Marea Neagră pentru a trage o linie de demarcare întrevasele rusești și cele turcești, ca cu chipul acesta să se înlăture repetarea dezastrului dela Sinope. Explicările ce avură loc în urmă între Rusia și Paterile Occidentale, cu ocazia surprinderii dela Sinope, dădă loc alianței între Franța și Englitera și declarării de războiu Rusiei.

ASEDIUL SILISTREI.

Sosirea trupelor aliate.

La 28 Martie 33.000 ruși trec Dunărea în trei coloane: Brăila, Galați, Tulcea, resping puțină rezistență din cale și pătrund în Dobrogea, până la Vadul lui Traian cu recunoașteri trimise până aproape de Varna și Șumla.

Un alt corp rus de 30.000 oameni se concentrează la Călărași pe malul stâng al Dunării, cu un parc de asediu considerabil pentru asediul Silistrei.

Generalul Paschievici comandantul trupelor ruse din Principate, ajungând la Iași la 14 Aprilie voește să strângă mai întâi aprovizionamentele necesare și să ia diferite măsuri, apoi să înceapă operațiunile, ceea ce aduce o încetare a operațiunilor până la 10 Maiu. Corpul rus dela Călărași ocupa mai întâi insulele de pe Dunăre dinprejurul Silistrei.

După 10 Maiu trupele dela Călărași trec Dunărea pe malul drept. Alți 25.000 ruși pleacă dela Valul lui Traian, spre Silistra. Astfel 45.000 ruși împresoară la 16 Maiu Silistra și în noaptea de 17 spre 18 se începe asediul, săpându-se prima paralelă în fața fortului Arab-Tabia.

Dela începutul operațiunilor până la Maiu Omer-Pașa luase dispozițiile următoare: concentrează 45.000 oameni la Șumla o garnizoană de 6.000 oameni la Varna; iar restul trupelor ocupă linia Dunării, cu 18.000 oameni la Silistra, 10.000 la Rusciuc și 20.000 la Vi-

din și Calafat, și unde erau cu totuși netrebuincioși. Omer-Pașa credea că Silistra nu va putea rezista mult timp; iar după căderea ei rușii vor urma drumul spre Balcani.

El se credea prea slab pentru a scăpa trupele ruse dela Silistra. Primele detașamente aliate pleacă din porturile respective pe la începutul lui Aprilie ca să debarce în peninsula Galipoli, francezii, pe tărurile Asiei în fața Constantinopolului englezii.

La 19 Mai, într-o conferință ținută la Sumla, între Saint-Arnaud, Omer Pașa, și Lordul Raglan se hotărăște trimiterea unei divizii franceze și a unei divizii engleze la Varna și Devno, mai mult ca să ridice moralul turcilor decât ca ajutor efectiv. La Iunie însă trimite ajutor efectiv astfel că la 18 Iunie 40.000 anglo-francezi se aflau la nordul munților Balcani.

Rușii atacase de câteva ori fortul Arab-Tăbia, pe care însă turcii îl apărau cu multă bravură.

Saint-Arnaud și Raglan văzând că înaintea de Iulie nu vor putea dispune de trupele necesare pentru a întreprinde desfășurarea Silistrei invită pe Omer-Pașa ca să intervie cu 30.000 oameni, însă acesta a refuzat motivând că are efectiv slab.

În timpul acesta Austria concentrase în Transilvania o armată destul de mare și intră în tratări de alianță cu Franța și Anglia. Tarul nu prevăzuse acest pericol. El credea că Austria recunoșcătoare de ajutorul ce-i dăduse la 1848 se va alia cu Rusia contra Turciei.

Austria cere rușilor să părăsească Principatele Dunării amenințându-i că în caz de refuz va intra în alianță cu Puterile Occidentale și cu Turcia contra lor.

Împăratul Rusiei silit de această somație ridică la 22 Iulie asediul Silistrei. Rușii părăsesc malul drept al Dunării trecând fluvium în apropiere de Rașova; iar Omer-Pașa ia ofensiva și trimite în Muntenia pe la Ruscium o puternică avant-gardă, care bate la 7 Iulie la Frățești, arier-garda rusă.

La 31 Iulie o garnizoană rusească ocupă Bucureștii,

pe cari îl părăsesc în curând; iar la 6 August, Turcii intră în capitala Munteniei.

Anglo-francezii pierzând ocaziunea de atacă pe ruși abia acum întorc privirea către Crimeea.

Crimea are importanța militară prin portul militar Sevastopol, care asigură Rusiei stăpânirea Mării Negre ei de unde putea veni pericolul pentru Turcia.

Flota rusească se retrăsese în porturi încă din Aprilie de când flotele aliate intrase în Marea Neagră.

Această retragere în porturi făcură pe aliați să creadă că vor debarca ușor în Crimeea.

Expediția în Crimeea fu definitiv hotărâtă la 18 Iulie însă debarcarea neputându-se face Idecât spre finele lui August, aliații hotărâră o operație în Dobrogea, trimițând o avant-gardă puternică pentru a bate cei 10.000 și ce mai rămăsese încă pe malul drept al Dunării.

Această operație nu are nici o importanță militară. Trupele anglo-franceze și mai cu seamă divizia I—a franceză suferă foarte mult de holeră.

OPERATIUNILE IN CRIMEEA.

1. Forțele adversarilor și planul de campanie.

Armata franceză se compuneă din 4 divizii de infanterie comandate de Canrobert, Bosquet, Prințul Napoleon și Forey; total 40 batalioane de câte 600 oameni fiecare. Cavaleria două escadroane. Artileria 12 baterii sau 68 tunuri de câmp și 55 tunuri de asediu. Geniu o companie de minari și 6 companii de săpători cu un parc de 40 trăsuri. Total 30.000 oameni. În plus o divizie la Varna și alte trupe la Gallipoli, Pire, etc.

Englezii 5 divizii de infanterie: Brown, Cambridge, Lacey, Evans și Cathcart, o parte din divizia de cavalerie: 8 baterii de câmp, o jumătate parc de asediu și 4 companii de săpători. Total 21.000 oameni. Aceste trupe aliate sunt întărite de o divizie turcească de 7.000 oameni, ceea ce ridică efectivul total al aliaților la 58.000 oameni.

Armata rusească sub prințul Mentcicof, 50.000 oameni, ajutați de flota de la Sevastopol care debarcând marinarii, artileriștii și tunurile vaselor, a făcut atacul Sevastopolului foarte greu.

Planul aliaților era o demonstrație la gura râului Cacia pentru a atrage atenția armatei rusești, și debarcarea la Oldfort; în urmă să meargă spre sud pentru a bate armata lui Mentcicof și apoi să atace Sevastopolul și să-l ia cu forța.

Rușii nu cred posibilă operația din Crimeea, așa că la început sunt surprinși de debarcarea aliaților; în urmă, ei căutau a apăra linia râului Alma și în acelaș timp să grăbească a construi fortificații împrejurul Sevastopolului, pentru a-l pune în stare de a păra.

Debarcarea în Crimeea. Bătălia dela Alma.

2. Marșul spre Balaclava.

La 1 Septembrie trupele aliate au început imbarcarea la Varna, iar la 5 Septembrie au început debarcarea la Oldfort, nord de râul Bulgamac.

Primul detașament aliat a ocupat fără rezistență, Eupatoria; iar grosul armatei s'a îndreptat la 19 Septembrie spre sud pentru a atacă armata rusească care acoperea Sevastopolul.

Marșul s'a executat pe coloane paralele de divizii, iar eșalonarea diviziilor s'a făcut în formă de romb și anume: divizia I-a și a 4-a împreună cu divizia turcească în coadă; bagajele la mijloc. Armata engleză acoperită de cavaleria sa, la flancul stâng al armatei franceze.

Trupele de flotilă la flancul stâng al armatei franceze. La ora 12, după un marș la 16 km.; armata aliată va ajunge la Bulgamac pe care-l trece și bivucachează pe înălțimile de pe malul stâng. Abia acum apar călăreții ruși pentru recunoaștere care fură respinși. Aliații constată prin recunoașterea ca se găsesc în fața întregii armate rusești, care surprinsă de această debarcare concentrase în grabă 35.000 oameni și ocupase o

poziție defensivă pe râul Alma pe întindere de 6.000 m.

Aliații hotărăsc să atace pe ruși pe ambele aripi începând cu aripa dreaptă. Atacul s'a fixat pentru 20 Septembrie în zorii zilei astfel:

Divizia 2-a (Bosquet) să atace în două coloane, cu câte o brigadă și o baterie de artilerie spre Vadul Almatamac. Divizia turcească în rezerva diviziei Bosquet. Divizia I-a și III-a franceză la centrul pe două linii, din câte o brigadă. Rezerva de artilerie în urma diviziei I-a. Divizia a 4-a în urma divizei a 3-a. Englezii la aripa stângă a ordinei de bătaie cu două divizii în linia I-a și două divizii în linia 2-a. Divizia a 5-a în rezervă. Cavaleria engleză la aripa stângă.

La orele 6 dimineața dreapta francezilor ajunge în fața poziției inamice, dar trupele engleze nefiind gătă, bătălia nu începe decât la orele 11.

Divizia Bosquet trece Alma, ridică înălțimile de pe malul stâng și începe desfășurarea în fața flancului stâng al rușilor.

Centrul, trece râul mai sus de Almatamac și reușește a urca malul râului și a stabili pe platou legătura cu divizia Bosquet. Saint-Arnaud crezând că divizia Bosquet, este în pericol, a trimis o divizie (Canrobert) la dreapta satului Almatamac și altă divizie (Napoleon) asupra satului pentru ca ambele să susție pe Bosquet.

Astfel grosul trupelor franceze, a fost trimis prea mult spre dreapta, și cu toate că la această aripă rușii nu erau tari s'a trimis și o brigadă din divizia de rezervă (Forey) în această direcție. Englezii pe lângă că începură acțiunea prea târziu, văzând și mersul armatei franceze spre dreapta, au obligat și ei, pentru a păstra legătura, așa că în loc să atace aripa dreapta a poziției de apărare au atacat satul Burliuc și împrejurimile sale care forma centrul rușilor unde erau tari.

Rușii opun o mare rezistență. Ei se retrag din fața armatei franceze; însă ocupă puternic poziția de la Telegraf, și stau neclintiți în fața englezilor cari au suferit mari pierderi.

Francezii, după ce prepară atacul cu artileria lor

înaintează spre poziția de la Telegraf pe care o ocupă iar rușii se retrag spre Sevastopol. Pierderile rușilor în această bătălie se urcă la 4.500 oameni; iar ale aliaților la 3.500.

Cavaleria engleză nu a putut trece râul pentru a celișiști retragerea armatei rusești, iar urmărirea nu începe decât după două zile, la 23 Septembrie.

Mentcicof lăasă în Sevastopol o garnizoană de 6000 oameni, ordonă complectarea fortificațiilor, o închide portul orașului prin vase înecate apoi se retrage cu grosul trupelor pe drumul Simferopol pentru a amenința în flanc operațiile ce aliații ar întreprinde în contra Sevastopolului.

Aliații ocolesc Baia dela nordul orașului și a ocupa platoul Balaclavade unde se făcuse ușor comunicația cu marea și unde erau mai puțin expuși la atacul armatei rusești.

Saint-Arnaud bolnav părăsește comanda trupelor franceze, încredintând-o lui Canrobert.

3. Lupta dela Balaclava și bătălia dela Inkerman.

Din cauza succesului necomplect al bătăliei dela Alma și flota aliată nu mai putea interveni, aliații au renunțat la ideea de a luă Sevastopolul cu forța, și au hotărît a-l asedia.

Corpul de asediu e format din două divizii franceze (Napoleon și Forey) așezate la stânga între mare și râpa portului de la sud și din armata engleza așezată între această râpă și înălțimile Inkerman. Celelalte două divizii franceze cu divizia turcească formează rezerva pe înălțimile de la Telegraf și pe malul stâng al râului Cernaia.

Trupele engleze aveau legătura cu marea prin Balaclava; iar cele franceze prin Kàmiesk.

La 10 Octombrie terminându-se prima paralelă, aliații destind focul cu artileria de asediu și cu cea de pe vase, însă artileria rusă fiind superioară, hotărâsc la continua lucrările de asediu pentru a se apropia de cetate.

În timpul acesta trei divizii din corpul al 4-lea rus rămân disponibile și sunt trimise ca ajutor în Crimeea.

Printul Mentcicof hotărăște a lua ofensiva pentru a sili pe aliați să părăsească peninsula. Francezii primesc câteva întăriri de infanterie și un detașament de cavalerie. Puterile aliate sperau că vor face pe Austria să declare război Rusiei și să menție armata rusă din Principate, pentru a nu putea fi trimisă în Crimeea. Austriacii se mulțumesc însă a ocupa Principatele pe măsură ce rușii se retrăgeau și evitau ostilitățile prin atitudinea lor neutră.

Mentcicof cu 23.000 oameni ia ofensiva și atacă pozițiunea întărită a aliaților depe înălțimile care acopereau Balaclava.

Rușii ocupă 4 redute turcești la dreapta corpului de observație, dar ne mai putând înainta se mulțumesc cu acest succes. Un regiment de cavalerie ușoară engleză voind să împiedice luarea artileriei din redutele ocupate de Ruși șarjază cu multă îndrăzneală; însă fiind luate între focuri de infanterie și atacat de cavaleria rusă superioară în număr, este respins perzând jumătate din efectivul său.

La începutul lui Noembrie, aliații au în Crimeea 70.000 de oameni; iar rușii peste 90.000.

Rușii voind să profite de superioritatea lor numerică, se hotărăsc a lua ofensiva astfel: un atac secundar cu 5.000 oameni să plece din cetate în contra flancului stâng al liniei franceze, înspre baia Stereletzca, pentru a menține pe Forey o demonstrație cu 20.000 oameni (Liprandi) spre Balaclava, pentru a menține pe Bosquet; și un atac principal în contra englezilor pe la râpa Calenage în două coloane: una de 20.000 oameni, (Soimanof), să atace aripa stângă engleză; pe partea stângă a râpei Carenage; alta de 13.500 oameni (Pavlof) cu o rezervă de 5.000 oameni, să coboare de pe platoul Mackenste să treacă Cernaia și să atace aripa dreaptă engleză dinspre înălțimile dela Sapun.

În ziua de 5 Noembrie, dimineața, coloana întâia înaintează pe o negură deasă, însă în loc de a rămâne la stânga aripei trece pe malul drept și pe la orele 7

ambele coloane rusești se întâlnesc pe înălțimile Sapun Englezii, respinși la început, se reculeg, și resping cu putere celedintăi trupe ruse, care, întăriți cu rezerva reatacă din nou pe englezi. Aceștia s'ar fi găsit de astădată în situație grea, dacă n'ar fi venit în ajutor pe la orele 10 trupele franceze. Generalul Bosquet observând că atacul lui Liprandi spre Balaclava nu este decât o demonstrație, trimite în ajutorul englezilor, mai întâi o brigadă și apoi a doua brigadă. Această intervenire a francezilor fortează pe ruși la retragere. Astfel în bătălia de la Inkerman rușii pierd 9.000; englezii 5.000 și francezii 2.000. În cursul lunilor Noembrie și Decembrie lucrările de asediu merg foarte încet din cauza frigului, a pământului pietros, a ieșirilor făcute de ruși, precum și din cauza furtunilor care au cauzat mult rău aliaților atât pe mare cât și pe uscat

În acest timp rușii după planul lui Totleben făcuse în jurul cetății un fel de linie de contra apropiere care cauză mult rău aliaților

Francezii recurg la războiul de mine care le permite, deși cu multe greutate, a înainta ceva mai repede.

Pe la sfârșitul lui Ianuarie aveau aci 75.000 oameni în două corpuri de câte 4 divizii fiecare și un corp de rezervă, iar englezii 27.000 dintre care numai vre-o 17.000 disponibili. Turcii 20.000 ocupau Eupatria și resping cu succes un atac încercat prin Februarie de 30.000 ruși. La 2 Martie moare împăratul Nicolae.

OPERAȚIUNILE DELA 1 MARTIE \ 1 MAIU.

Moartea împăratului Nicolae n'a adus nicio soluție acestui războiu.

Aliații, dându-și seama că sarcina luată nu e ușoară, începură a umbla după alianțe. Piemontezii, amicii francezilor, se unesc cu ei trimițând în Crimeea un corp de ajutor de 15.000 oameni¹).

1) Politica Italiei era condusă, în acest timp de Cavour, care, pentru a asigura unitatea Italiei, înjghebase acest corp de ajutor.

Aliații mai încercară operațiuni și pe alte teatre însă fără rezultate finale. O flotă engleză susținută de o escadră franceză fu trimisă în marea Baltică dar, neavând, operațiunile întreprinse o șansă de izbândă, fură părăsite. De asemenea operațiile s'au continuat la frontiera Anatoliei în Asia, însă greutatea transporturilor, absența unei baze de operații și a unui obiect aproape de mare, făcû pe aliați să renunțe și să continue războiul tot în Crimeea.

Mareșalul Niel, trimis din Franța, în Crimeea, pentru recunoașterea situației, raportează că Sevastopolul trebuie împresurat și apoi atacat Malacoful, cheia poziției. Napoleon III ordonă să se ia ofensiva contra armatei de operațiune pentru a o alungă din Crimeea și apoi să se împresoare Sevastopolul

Pentru aceasta s'a hotărât ca trupele aliate din Crimeea, să se împartă în trei armate: armata de asediu 60.000 oameni, sub Pallisier compusă din francezi și turci, să stea pe platoul Balaclava și să continue asediul; o armată de operații 55.000 oameni sub Lordul Raglan, englezi, piemontezi, turci și francezi, să ocupe linia Carnai și valea Baidurului, o a doua armată de operații sub Canrobert, se împărțea la rândul ei în două părți: 40.000 oameni sub Bosquet și 25.000 sub Regnaud de Saint-Jean-d'Angely. Aceasta din urmă să vie din Constantinopole, Raglan și Bosquet să ia ofensiva și să atace armata rusească din mai multe direcții.

În acest timp însă rușii ridicase efectivul la 120.000 oameni, sporit cu vreo 50.000 oameni în lunile Martie și Aprilie.

Această întărire a rușilor și alte diferite cauze făcû ca planul aliaților nu a putut fi îndeplinit; așa că operațiunile lor s'au redus la lucrări de asediu împrejurul Sevastopolului și atacuri asupra bastionului Malacof de către trupele lui Bosquet. Rușii la rândul lor împiedică lucrările de apropiere ale aliaților prin diferite ieșiri și diferite uvraje înaintate precum: reducta Kamciata, (Mamelonul verde), înaintea bastionului Malacof și alte redute pe înălțimile Sapun,

pe care aliații voesc a le lua de mai multe ori și din care cauză se varsă mult sânge de ambele părți.

Începându-se tratativele de pace la Viena, Napoleon ca să influențeze asupra grăbirei păcii ordonă bombardarea.

La 9 Aprilie dimineața 508 tunuri de calibru mare deschid focul și cauzează mult rău rușilor. Rușii suportă cu multă bravură această bombardare, răspunzând la rândul lor și reparând în timpul nopții stricăciunile făcute uvrajelor lor.

Această bombardare ținut 15 zile, dar fără efectul dorit de aliați.

Operațiunile dela Maiu până la căderea Sevastopolului.

După încetarea bombardamentului până la 15 Maiu a urmat o perioadă de limită în operațiunile din Crimeea.

În acest timp, însă, după dorința englezilor, s'au trimis pe Mare două divizii, care să ocupe strâmtoarea Kerca să intre în Marea de Azof, spre a împiedecă sosirea aprovizionamentelor pentru armata rusă.

Operațiunea nu s'a dus la bun sfârșit, căci generalul Canrobert dând ordin să înceapă executarea planului ofensiv arătat în capitolul precedent al cheii diviziilor de la Marea Azof.

Această modificare a adus mari neînțelegeri între Canrobert și Lordul Raglan, ceea ce făcū pe Canrobert să ceară înlocuirea sa.

Generalul Pellissier, înlocuitorul lui Canrobert, pentru a nu nemulțumi pe englezi, renunță la operația ofensivă concentrică, reîncepe expediția în Marea de Azof și ordonă continuarea lucrărilor de asediu.

La 24 Maiu, flota aliată ocupă strâmtoarea, Kerca intră în Marea de Azof, bombardează orașele de pe țărm și distruge aprovizionamentele rusești aflate în ele.

În timpul acesta, sosesc ajutoarele aliaților și urcă efectivul lor la 180.000 oameni.

La 25 Maiu dimineața, 50.000 de aliați pleacă

de la Balaclava și se îndreaptă spre Cernaia și podul dela Tractir. Posturile rusești ce se aflau pe malul stâng al râului Cernaia se retrase pe malul drept al râului și astfel rușii fură îndepărtați din împrejurimile Sevastopolului fără cea mai mică luptă.

Prințul Gorciacof, se menține în defensivă cu toate că dispunea de o armată de 150.000 oameni și de o poziție de flanc favorabilă.

Generalul Pellissier atacă la 7 Iunie Carabənai cu 40.000 oameni surprinde pe ruși și câștigă mult teren înainte însă cu pierderi mari.

Pentru ziua de 18 Iunie aliații hotărăsc un nou atac asupra Karabelnai, bombardamentul trebuia să înceapă la 17 și să continue în ziua de 18 cu două ore cel puțin înaintea începerii atacului. În caz de reușită 50.000 francezi, turci și piemontezi sub Basquet, să treacă Cernaia și să câștige astfel teren la nord de baia Sevastopol.

Atacul nereușind, aliații reîncep lucrările de apărare. Pierderile rușilor fură de 6.000 oameni, iar ale aliaților de 8.000 oameni.

Bătălia dela Tractir 1).

Guvernul rus văzând că este cu neputință a dobândi în Crimeea un rezultat pozitiv fără o acțiune ofensivă, hotărăște contra părerei lui Gorciacof, să atace pe aliați în luna lui August.

Poziția defensivă ocupată de aliați era pe un șes de 1500 metri lărgime. La poalele platoului curge Cernaia, obstacol secundar cu vaduri numeroase și un canal de derivație, mai puțin larg ca râul dar fără vaduri. Pe malul stâng al râului se află înălțimile ocupate de corpul de observație al aliaților. Piemontezii ocupă înălțimile din dreapta, în fața podului. Ciurgun iar francezii ocupă înălțimile din stânga, adică înălțimile Fediuchin (Tractir) separate de cele precedente printr'o vale perpendiculară pe poziție se află drumul mare ce duce de la Mackensie la Balaclava. În total corpul de observație are 40000 oameni. La ex-

1) În unele tratate este numită bătălia dela Cernaia, în altele bătălia dela Fediuchin.

trema dreaptă se află trupele turcești; iar cavaleria aliaților eră așezată în urma dreptei trupelor franceze.

Rușii, cu toate că dispuneau în Crimeea de 200.000 oameni, aproape, atacă această poziție numai cu 50.000 oameni împărțiți în trei grupe și anume: Trei divizii, sub generalul Read, aripa dreaptă, atacă poziția ocupată de francezi. Alte trei divizii sub Liprandi, atacă trupele Piemontene; însfârșit o divizie de infanterie și trei divizii de cavalerie formează rezerva.

Armata rusească scoboară în timpul nopții pe o negură deasă platoul Mackensie și se desfășoară în fața poziției aliaților deschizând focul cu o artilerie numeroasă. Infanteria rusă înaintează, respinge avânt-posturile apărării, trece Cernaia prin vaduri și canalul pe poduri aruncate de capetele coloanelor și începe a urca pantele înălțimilor Fediuchin. Trupele apărării resping însă aceste coloane.

Divizia rusă dela extrema dreaptă este respinsă peste Cernaia în dezordine, cele două divizii din centru, în urma unor pierderi mari, sunt și ele respinse; așa că pe la 6 ore dimineața această primă înaintare din partea rușilor fû fără rezultat. Rușii întăriți de trupele din rezervă dau un al doilea atac, trec din nou Cernaia și încearcă să se introducă prin vâlcea între Francezi și Piemontezi, însă din nou fură respinși până la ora 9. Rușii pierd 7.000 oameni; iar aliații 1.700.

Luarea Sebastopolului.

Gorciacof, în urma nereușitei dela Tractir, începe a nutri ideea să părăsească Sevastopolul. În acest scop ia diferite măsuri pentru sfărâmarea uvragielor de fortificație ce trebuiau să cadă în mâinile aliaților, construște baricarde în interiorul orașului, să se instaleze baterii electrice pe care le leagă cu magaziiile de pulbere pentru a le face să sară în aer în momentul retragerii, strânge în materii inflamabile în clădirile ce trebuiau distruse și în fine face un pod de vase peste

port, pentru a permite retragerea garnizoanei în spre nord.

Aliații simțind slăbiciunea armatei rusești de ajutor îndreaptă toate privirile asupra asediului cetății, construind diferite baterii noi, și sporind la 800 numărul tunurilor de asediu. Deosebit înaintează cu lucrările de apropiere până la 30 metri de bastionul Malakof și până la 50 metri de alte diferite puncte situate în regiunea atacată de francezi. Englezii rămân mult îndărăt.

Încă de la 17 August, Pellissier bombardă neîncetat fortificațiile rusești cauzându-le mari pierderi.

În urmă unui consiliu, aliații se hotărăsc a executa asaltul în ziua de 8 Septembrie. La 5 Septembrie începe bombardarea și ia următoarele dispozițiuni de atac: Bosquet să execute atacul principal cu 33.000 oameni, împărțiți în trei coloane comandate de Mac-Mahon, de la Motte-Rouge și de Dulac.

Coloana lui Mac-Mahon, forma adevărata coloană de atac și trebuia să dea asalt asupra bastionului Malakof: celelalte două coloane trebuiau să susțină pe Mac-Mahon, atacând uvrajele aflate aproape de Malakof. Alte atacuri secundare trebuiau a se executa în diferite puncte ale cetății. Corpul aliaților de observație tare de 50.000 trebuia să se opună pe Cernaia armatei rusești de ajutor.

Gorciacof recunoscuse după violența bombardării începută la 5 Septembrie, că asaltul se va da în curând; și cu toate că hotărâse în principiu mai dinainte părăsirea cetății, voi să reziste adunând peste 80.000 oameni cu care trebuia să apere fortificațiile.

În ziua de 8 Septembrie, la ora 12 din zi, cele trei coloane ale asaltului principal ies din șanțuri și se aruncă la atac. Mac-Mahon ia bastionul Malakof în care se instalează puternic; celelalte atacuri sunt respinse de ruși cari luptă cu multă bravură. Mac-Mahon reușește să menție în uvrajul ocupat cu toate încercările de întoarcere din partea rușilor; iar pe la orele 4 jumătate Gorciacof dă semnalul de retragere, îndrep-

tându-se spre nord de baia Sevastopolului, făcând să sară în aer magazinele de pulbere și o parte din lucrările de fortificație, incendiază casele și înecă vasele ce mai rămăsese nelăsând astfel în mâinile aliaților decât o adunătură de ruine.

În această zi, rușii pierd 13.000 oameni, iar aliații 10.000 oameni.

Operațiile după căderea Sevastopolului până la încheierea păcii.

După căderea Sevastopolului, aliații credeau că după o singură ofensivă a armatelor aliate rușii vor părăsi Crimeea.

Englezii voesc să distrugă sau să închidă cât mai repede portul Nicolaief de care rușii s'ar fi putut servi în locul Sevastopolului pierdut. Generalul de căpetenie francez consimte la propunerea făcută de englezi, crezând că va fi de ajuns a amenința gurile Bugului și ale Dnistrului pentru ca rușii să părăsească Crimeea. O mare parte din flota aliată cu 11.000 oameni ajunge la 14 Octombrie înaintea Kinburnului, la gura Dnistrului, silind garnizoana rusă de 1.700 oameni de a capitula. În urmă însă aliații mai înaintază către Nicolaief și se mulțumesc a ocupa Kinburnul.

Deosebit se întărește garnizoana din Kercea, se trimite o brigadă de recunoaștere în Eupatoria, dar în valea Baidarului, se trimite corpul I-ii francez ca să-si ocupe toate trecerile ce duc din această vale în valea Belbecului. În urma acestor măsuri și a recunoașterilor făcute spre Eupatoria, aliații se încredințează că rușii nu se gândesc nici de cum a părăsi Crimeea. Timpul însă fiind foarte înaintat, armatele adversare enunță la orice întreprindere și iau cuartierul de iarnă pe care-l păstrează până la încheierea armistițiului.

Englezii trimit la începutul anului 1855 în Baltica o flotă. Succesul acestei expediții este tot așa de neînsemnat ca acela al expediției anterioare.

În timpul acesta, rușii văzând pedeoparte situa-

ția lor critică față cu Europa și temându-se ca Austria să nu înceapă operațiile înaintea ei, hotărî să încheie pace. Congresul se deschise la Paris, la 22 Februarie, și aduse pacea dela Paris dela 3 Martie 1856 în puterea căreia, între alte condiții puse, pentru a depărta pe ruși dela gurile Dunării, fu și aceea de a înapoia Moldovei, din Basarabia luata la 1812. ținuturile dela gurile Dunărei.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1). Un atac viguros al lui Omer-Pașa asupra trupelor ruse din principatele române, ar fi avut mulți sortii de izbândă, căci noi aveam numai 50.000 și-i răspândise în foarte multe grupe.

2). Dacă aliații ar fi atacat din Anglia în peninsula Crimeea, este sigur că războiul ar fi reușit într'un timp foarte scurt.

3). Operațiunile aliaților în Dobrogea înainte de debarcare în Crimeea a servit și ca o demonstrație pentru a se ascunde, rușilor, intenția de debarcare în Crimeea.

4). Intre Mare și flancul stîng al poziției a existat un gol neorganizat defensiv de 2 km. Pentru a fi ferit de focurile marinei aliaților, a fost bună această despărțire, dar din punctul de vedere al înlesnirii de atac al adversarului a fost o eroare, căci pe aci se puteau strecură însă aliații spre a întoarce poziția.

5). Pentru efectivul rus de 35.000 oameni, poziția defensivă dela Alma eră prea întinsă.

6). Este neexplicabil că aliații au preferat să atace poziția defensivă depe Alma, pe ambele flancuri deodată, în loc de a ataca flancul drept și a face o demonstrație de front ca să arunce pe aliați spre Mare.

7). Rușii au avut pierderi mari în bătălia dela Inkerman, din cauza înaintării de spațiu îngrijite cu trupe massate.

8). Bătălia dela Inkerman au preferat-o rușii din cauză că Liprandi nu a făcut o demonstrație energetică

precum și din aceea că nici un general rus nu a dat probe de inițiativă în timpul luptelor.

9). Lipsa de comandament unic în Crimeea a adus mult rău aliaților. Cei trei șefi, Canrobert, Raglan și Omer-Pașa, lucrau cu totul independent unul de altul. De altfel acest defect s'a observat și în războiul cel mare, mai ales în anul 1916 și o parte din 1917.

10). Atacul aliaților dela 18 Iunie n'a reușit din următoarele cauze:

a) Bosquet care cunoștea bine terenul dela aripa dreaptă a fost înlocuit în ajun cu alt general venit cu trupele de întărire care nu cunoștea nici terenul nici mersul operațiunilor ulterioare.

b) Semnalul de începerea atacului a fost rău înțeles de multe coloane, așa că atacul s'a început de vreunul din acele coloane.

c) Rușii aflară de acest atac.

11). Pierderile mari ale rușilor în bătălia dela Tractor au provenit din cauza înaintării în mäsă și în coloane adânci, precum și din cauza că artileria franceză, care trăgea în coloanele ruse, nu era împiedecată de tragerea artileriei ruse.

12). Asediul Sevastopolului s'a caracterizat prin număr mare de trupe de ambele părți, mari lucrări de apropiere, număr mare de artilerie de asediu și asalturi cu caracter de bătălie.

CAPITOLUL VI.

RĂZBOIUL AUSTRO-FRANCO-ITALIAN DIN 1859.

Situația politică.

Politica lui Cavour, pentru unitatea Italiei nu convenea Austriei care pierde influența ei în diferitele state Italiene desbinate până la Cavour.

Participarea piemontezilor în războiul din 1854 ridicase prestigiul statelor italiene și dăduse dreptul piemontezilor să ia parte la congresul de la Paris din 1856 pentru a pleda în favoarea Italiei.

Acest câștig aduse mari neînțelegeri între piemontezi (regatul Sardiniei) și Austria, care urmăreau pretextul unui război. Piemontul înțelese aceasta și ceru sprijinul Franței, amintindu-i ajutorul ce îi dăduse în războiul din Crimeea. Napoleon al III-lea promise sprijinul său în cazul unui război cu Austria.

În luna lui Ianuarie 1859, în urma unor răscoale în Italia, Austria găsește pretextul să înrăească trupele sale aflate în diferite provincii italiene. Piemontul începe înarmarea. Silințele puterilor europene, de a împăca lucrurile, rămân zadarnice; iar la 19 Aprilie, Austria trimete direct Piemontului un ultimatum pentru a dezarma, făcând din refuz un *casus belli*. Refuzul Sardiniei fu comunicat Austriei, la 26 Aprilie, și la 29, armata austriacă care era, de mult,

gata, primește ordinul de a trece Tesinul și războiul fu astfel declarat între Austria și Piemont.

Situația militară.

Armata austriacă din Italia se compunea înainte de război, din corpurile de armată 5, 7, și 8, iar în urmă din cauza evenimentelor, a mai fost întărită cu corpurile de armată 2 și 3. În momentul intrării în campanie generalul de căpetenie austriac feldzeugmeister Giulay dispunea de 5 corpuri de armată, total 120.000 infanterie, 352 tunuri și 6.000 cavalerie, 8 mii artilerie și alte servicii.

Pe lângă acestea, corpurile 1 și 2 erau în marș pentru a întări armata de operație, și mai târziu corpul al II-lea a fost trimis în campanie înainte de bătălia de la Solferino. Fiecare corp de armată austriac era compus din două divizii de infanterie, a două brigade; fiecare brigadă cuprindea un batalion de infanterie ușoară, trei batalioane de linie și un batalion de grenadieri, de câte 1000 oameni. Alți 8000 oameni se aflau prin cetăți și erau însărcinați cu menținerea liniștei pe teritoriul italian.

Armata piemonteză, 60.000 oameni și 120 tunuri sub Victor Emanuel era formată din cinci divizii de infanterie comandate de: Casteborgo, Fanti, Durando; Cialdini și Cucchiari, și o divizie de cavalerie de rezervă comandată de Sambrey. Pe lângă aceste trupe mai era și o trupă de voluntari, comandată de Garibaldi; precum și 25.000 garzi mobilizați și vre-o 20.000 oameni prin cetăți.

În a doua linie se află armata franceză de 150 mii oameni, cu 300 tunuri compusă din cinci corpuri de armată, comandate de Baraguey-d'Hilliers, Mac Mahon, Canrobert Niel și prințul Napoleon. Gardă Imperială era comandată de Regnaud de Saint Jean d'Angely. Fiecare corp de armată era format din două sau trei divizii de infanterie, cu o brigadă sau o divizie de cavalerie ușoară și o rezervă de artilerie.

CONCENTRAREA ȘI PRIMELE OPERAȚIUNI.

Bătălia dela Montebelo.

Austriacii se concentrează în unghiul format de Padua și Tessin; iar la 29 Aprilie trec acest din urmă râu. Piemontezii se concentrează în unghiul format de Padua și Tannaro, adică în urma cetăților Alexandria și Casal. Turinul era acoperit de linia Dorea-Baltea întărită, deși slabă; și apărată de 16000 oameni. Piemontezii așesese și inundase terenul depe malul drept al Tessinului pe unde trebuia să vină armata austriacă și așteptau sosirea armatei franceze de ajutor. Armata franceză începuse mișcările de pregătire dela 20 Aprilie. Corpurile lui Canrobert și Niel trec prin Mont-Cenis și Mont-Genève și ajung la 30 Aprilie la Turin. Corpurile lui Baraguey d'Hilliers, Mac-Mahon și garda sunt transportate pe Măre la Genua unde ajung pela începutul lui Maiu. Corpul prințului Napoleon este trimis în Toscana.

La 29 Aprilie, trei corpuri de armată austriacă trec Tessinul în trei coloane și înaintează în Piemont foarte încet; așa că din cauza drumurilor rele în patru zile de mars de abia fac 32 km.

La 4 Mai, armata austriacă ajunge în fața poziției ocupată de armata piemonteză, între Valența, Casal și amenință aripa dreaptă a acestei poziții, aruncând un pod de vase la Cornale. Corpul al 8-lea trece fluviul, ocupă Voghera și Torton și trimite detașamente până în spre Novi. În urmă, recunoscând că trecerea Bormidei este greu de făcut, se întoarce din nou pe malul stâng al Padului și împreună cu celelalte corpuri austriace, trec Sesia și ocupă Verceil și Novara face apoi o mișcare de ocolire spre stânga și amenință aripa stângă piemonteză. După aceste mișcări armata austriacă încearcă să treacă fluviul la Frassineto, când aude de sosirea armatei franceze la Alexandria și de unirea celor două armate aliate, ce-

face o silește să renunțe la ofensivă și să se retragă în urma râului Sesia.

La 12 Mai Napoleon III-lea ia comanda generală a armatelor aliate și stabilește cartierul său general la Alexandria.

Giulay, voind a recunoaște poziția francezilor, trimete de la Vaccarita 30.000 oameni sub Stadion ca să facă o recunoaștere ofensivă către Voghera. Aceste trupe înaintază în trei coloane cu o rezervă. Coloana principală ocupă Montebello, respingând posturile de cavalerie piemonteză.

Divizia I din corpul francez, care se găsea la Voghera, cu 6.000 oameni, sub Forey, înștiințat de apropierea austriacilor, lășă un batalion la Voghera ca să-și asigure retragerea în caz de înfrângere și cu restul trupelor ia puternic ofensiva înaintând spre înamic. În drumul său întâlnește detașamente austriace la Genestrello pe care le respinge spre Montebello. Aici atacă pe austriaci și îi respinge, după o rezistență destul de mare. În această zi austriacii pierd 1.300 oameni, iar francezii 700.

După câțeva vreme de repaus, divizia Forey se reîntoarce la Voghera.

Operațiunile lui Garibaldi.

La 20 Mai Garibaldi, din inițiativa sa proprie, se separă de armata piemonteză, trece Tessinul cu 6000 oameni, intră în Lombardia la 24 Mai ajunge la Varese, iar la 26 este atacat de un detașament austriac de 3000 oameni pe care îl bate și îl urmărește până dincolo de Como. Populația lombardeză, se revoltă în contra austriacilor, trece de partea lui Garibaldi. Giulay trimete în contra lui Garibaldi un corp de 10000 oameni sub comanda lui Urban, care urmărește pe Garibaldi până la Varese punându-l într'o poziție foarte critică, din care a fost scăpat, mai târziu, prin sosirea trupelor aliate.

Bătălia dela Palestro.

După lupta dela Montebello armatele adverse se găsesec în contact. Armata austriacă în urma liniei Agogna ; pe un front de 60 km., cu aripa dreaptă spre Robbio și cu aripa stângă spre Vaccarița. Armata franceză, întrunită împrejurul Alexandriei, având la stânga sa armata piemonteză, concentrată spre stânga în urma râului Sesia între Verceil și Casal.

Napoleon III-lea se hotărăște să ia ofensiva și să respingă pe Giulay din Lombardia, în felul următor : să execute o mișcare de întoarcere la aripa dreaptă austriacă, plecând dela Verceil și îndreptându-se spre valea de sus a Tessinului prin Novara, și să facă o demonstrație în direcția Plesentei.

În spre Verceil locul era mai larg pentru manevrat și se află un obiectiv mai apropiat, Milanul.

Austriacii, crezând că atacul principal se va face în spre Plesenta, își concentrează toată atenția spre aripa lor stângă.

Napoleon trimite pe șosele și în drumul de fier corpurile 4, 3, 2 și gardă spre Casal și apoi spre Verceil. Mișcarea începe la 28 și continuă în zilele de 29, 30 și 31 sub protecția corpului I-ii ; care se află în observație la Voghera pe malul drept al Padului și sub protecția armatei piemonteze care ocupă poziția fortificată dela Palestra pe malul drept al Sesiei.

Giulay, dă ordin, la două din corpurile sale de armată să plece de la Robbio pentru a respinge armata piemonteză de pe malul stâng al râului Sesia ; iar el continuă concentrarea trupelor spre Padu. Înainte însă ca cele două corpuri austriace să execute această mișcare, corpul al 3-lea francez trecuse Sesia și se pusese în legătură cu armata piemonteză.

Această manevră strategică, a fost mult înlesnită de mișcarea lui Garibaldi, care menținea un mare detașament austriac în spre Como.

Unul din cele două corpuri de armată austriace sub Zobel trimise în contra piemontezilor, pleacă de la Robbio în trei coloane de câte o brigadă fiecare și o

brigadă de rezervă, iar celălalt corp ocupă Mortara, pentru a sprijini pe Zobel; însă din cauza distanțelor mari ce le separă orice sprijin a fost imposibil.

La 31 Maiu, corpul lui Zobel atacă poziția piemontezilor; menținut însă pe front de trupele piemonteze și atacați în spate de un regiment de Zuași francezi, este cu totul respins, perzând 1.300 oameni și 7 tunuri. Această bătălie în care 15,000 austriaci au luptat în contra 35.000 aliați, este cunoscută sub numele de bătălia dela Palestro.

Bătălia dela Magenta.

La 1 Iunie armata aliată era adunată pe râul Agogna. Corpurile 2, 3 și 4 ocupă Navara; iar corpul al 3-lea, și piemontezii ocupă Palestro, având în urmă garda imperială.

Geulay se retrage pe malul drept al Tessinului. În retragerea sa, armata austriacă se întărește cu I-ul corp de armată al lui Clam-Gallas, ce venia din Boemia. O divizie din acest corp ocupă Milano; iar cealaltă ocupă poziție pe canalul Naviglio-Grande, puțin la est de Tessin pentru a susține retragerea.

La 2 Iunie, Napoleon începe trecerea peste Tessin.

Divizia Espinasse trece la Saint-Martino unde era un cap de pod bine construit de austriaci, însă părăsit. Divizia Camou trece în ziua de 3 Iunie pe malul stâng al Tessinului.

Celelalte corpuri de armată înaintează și ele spre Tessin; corpul al 2-lea trece, la 3 Iunie, pela Turbigo și se așază pe malul stâng în urma unei lupte susținute la Robechetto în contra corpului I-ii austriac.

În acest moment corpurile de armată austriace erau astfel distribuite: corpurile 1 și 2 la Magenta și prin apropiere, corpurile 3 și 7 la Abbiate-Grasso; corpurile 5 și 8 spre Binasco și Bereguardo, iar corpul al 9-lea aproape de Pavia. Efectiv total 160.000, însă oboșiți, din cauza diferitelor marșuri executate și descurajați din cauza retragerii.

La 4 Iunie, Giulay voia să repauzeze trupele sale,

când Napoleon, din contră, grăbia marșul trupelor aliate și voia ca corpul al 2-lea cu divizia Camou să meargă spre Magenta, pentru a înlesni trecerea celorlalte trupe.

Aceste manevre dau naștere bătăliei dela Magenta dându-i astfel caracterul unei bătălii de învâlnire.

Câmpul de bătălie dela Magenta are înaintea râului Tessin. Malul stâng este jos și acoperit de stufiguri; iar spre est se află obstacolul format de canalul Naviglio-Grande. Pe malul stâng al acestui canal se întinde un mic platou acoperit de culturi, care împiedecă vederea și manevrele.

Câmpul de bătălie este traversat dela est la vest de drumul mare și de calea ferată; ambele trec Tessinul pe podul dela San-Martino, și canalul pe două poduri: Ponte-Nouvo di Magenta și podul drumului de fier. Aceste din urmă două poduri fuseseră păstrate de austriaci, minate și puse în stare de apărare.

Podurile dela Ponte-Vechio și dela Magenta și dela Buffalora, fuseseră distruse de austriaci. Rămăsese însă nestruciat un al treilea, podul dela Rebbeco, la 4.000 metri spre sud.

La est de Naviglio și la 2 sau 3 km., se află satul Magenta, care comandă, în același timp, drumul mare și calea ferată, precum și alte sate și ferme.

Înainte de începerea bătăliei, situația generală era: Austriacii aveau aripa dreapta dela Buffalora până la Marcallo, cu fața la nord, pentru a opri trupele ce ar fi venit despre Turbigo. Centrul, dela Buffalora până la Rebbeco cu fața la vest, pe malul canalului Naviglio, destinat a opri coloanele ce ar veni dinspre San-Martino și în fine aripa stângă, care cuprinde grosul armatei, la Abbiate Grasso, cu fața spre nord; pentru a lua în flanc coloanele inamice în marș spre Milano. Aliații aveau: aripa stângă, formată de corpul al 2-lea, urmat de divizia de voltigiori din gardă, și susținut de armata piemonteză, între Naviglio și Marcallo, cu fața la sud; centrul format de divizia de grenadieri din gardă și alte trupe sosite în timpul

bătăliei, se îndreaptă spre podurile Ponte-Nouvo di Magenta, podul drumului de fier și celelalte două poduri dela Buffalora și Ponte-Vechio, și în fine, aripa dreaptă, cu fața la sud formată la început din brigada Picard și întărită în urmă de brigada Jamin și alte trupe din corpul al 3-lea.

În ziua de 4 Iunie, pela orele 10, pe când austriacii eră în repaus avant-garda corpului 2 francez întâlnește detașamente inamice spre estul canalului Naviglio deschide focul.

Grenadierii din gardă, auzind tunul și crezând că a sosit momentul de a intra în luptă, înaintează pela podul San-Martino în trei coloane: asupra redutei care apără podul drumului de fer, asupra podului Ponte-Nouvo di Magenta și asupra satului Buffalora.

Cu toată superioritatea numerică a austriacilor grenadirii iau aceste puncte și încep a trece canalul.

Generalul Mac-Mahon, care vedeă masse mari de trupe inamice spre Magenta, temându-se a nu se angaja în contra unor trupe prea numeroase, suspendă atacul și ia măsuri pentru a-și strânge cele trei divizii de sub comanda sa; și astfel divizia de grenadieri este silită de a lupta singură în contra a două corpuri de armată austriace și este respinsă peste Naviglio; aici, însă, rezistă cu multă bărbăție.

În timpul acesta, brigada Picard din corpul al 3-lea, sosește pela orele 2 și ocupă Ponte-Vechio di Magenta pentru a sprijini aripa dreaptă franceză și se angajează, puternic, cu capetele coloanelor inamice, venind despre Abiate-Grasso.

Satul Carpensago este luat și pierdut de mai multe ori. Pe la orele 4 și jumătate sosește divizia Vinoy, din corpul al 4-lea, care susține atât brigada Picard cât și divizia de grenadieri.

Corpurile 3 și 4 sosesc pe câmpul de bătaie în eşaloane succesive și iau parte la luptă. Luptă continuă la centru și aripa dreaptă. Francezii pot să se mențină pe Naviglio și să reziste la aripa dreaptă, respingând toate atacurile austriacilor, fără însă că bătălia să se decidă în vre-o parte.

Din fericire pentru aliați, Mac-Mahon, reunind diviziile sale, reia ofensiva pela 4 ore. Divizia la Motterouge ia Cascina-Nova și stabilește spre Buffalora legătura cu grenadierii; iar divizia Espinasse ia Marcallo, după cari ambele divizii se îndreaptă spre Magenta pe care'l iau cu ajutorul trupelor dela centru.

Aripa dreaptă austriacă este astfel bătută, și începe retragerea spre Crobetta. Aripa lor stângă mai continuă încă lupta la Ponte-Vechio, dar sfârșește prin a se retrage. La centru, 40 tunuri franceze zdrobesc centrul inamic, așa că în curând victoria se declără în partea aliaților. Francezii pierd peste 5,000 oameni iar austriacii peste 10.000.

A doua zi, Giulay vò să atace pe francezi, care se așteptau la aceasta. Ambele armate se concentrează. Giulay află, însă, că trupele sale, cari au luptat la aripa dreaptă și cari se retrăsese spre Milan, erau, prea departe spre a le putea face să ia parte la luptă; pe lângă acestea erau însă prea oboseite și descurajate din cauza pierderilor suferite, așa că hotărăște a se retrage din Lombardia și a se concentra în cadrilaterul italian între Mincio și Adige, unde spera să se întâlnească cu ajutoarele ce aștepta din țară. Armata franceză nu-l urmărește imediat și se îndreaptă spre Milan unde ajunge la 7 Iunie.

Marșul aliaților spre Mincio. Lupta dela Melegnano.

La 8 Iunie, Napoleon intră în Milan, și adresează italienilor o proclamație, chemându-i la arme, la libertate și unire.

În acest timp corpurile I-ii și al 2-lea armăreau pe austriaci, care se retrăsese în urma râului Adda, lăsând o brigadă la Melegnano, pentru acoperirea mișcării de retragere. Această brigadă ocupă satul, îl pune stare de apărare, face crenele în case, baricade pe strade, fortifică cimitirul și așează patru tunuri pentru a amfila drumul. O a doua brigadă a fost trimisă ca rezervă.

Corpul al 2-lea francez, trece Lambro mai sus de

Melegnano și întoarce aripa dreaptă austriacă, iar corpul I-ii înaintează, atacă satul în trei coloane: divizia Bazaine, (centrul), pe drumul mare; divizia Ladmirault. (stânga), ia un drum lateral; iar divizia Forey, (dreapta), pe alt drum lateral. Corpul al 2-lea merge foarte greu din cauza drumurilor. Tot din această cauză diviziile Ladmirault și Forey rămân în urmă. Numai divizia Bazaine ajunge la Melegnano, atacă puternic satul și scoate pe austriaci din Melegnano. Însă suferă pierderi enorme. Austriacii pierd peste 1.500 oameni morți, răniți, sau prizonieri, iar francezii aproape 1000 oameni.

În urma acestor înfrângeri, Giulyay, văzând scăderea moralului și dispozițiile ostile ale locuitorilor, precum și marșul corpului al 5-lea francez care înainta în spre liniile sale de comunicație, hotărăște retragerea spre cadrilater. Austriacii părăsesc Plesanța, pe care o fortificase puternic, deasemenea și Pizighetone. Ancona, Bologne și Ferrara.

Armata franceză înaintează, încet, urmărind pe austriaci, pe drumul dela Milan la Brescia prin Cassano. Armata piemonteză formează altă coloană la stânga.

Bătălia dela Solferino.

La 18 Iunie armata franceză ajunge la Brescia. Armata austriacă se oprește până la 19 Iunie între Chiez și Mincio, când se retrage în urma acestui din urmă râu.

Aliații numărau aproape 100.000 francezi, împărțiți în 4 corpuri de armată și garda imperială, precum și 40.000 italieni, iar cu corpul al 5-lea, ce se află în apropiere de Mantua, se sporește efectivul armatei aliate la 170.000 oameni cu 450 tunuri.

Austriacii aduc din interior toate corpurile de armată de care dispuneau ia în persoană comanda generală a trupelor sale și formează două armate: întâia sub comanda lui Wimpffen, compusă din corpurile 3, 9, 11 și 2 și o divizie de cavalerie de rezervă; iar a doua armată sub comanda contelui Schlich, com-

pusă din corpurile 8, 5, 1 și 7 și o divizie de cavalerie de rezervă.

Efectivul total 188.000 oameni, dintre cari 8000 cavalerie și 816 tunuri.

La 21, 22 și 23 aliații reiau marșul și în seara zilei din urmă se aflau pe linia Lonato-Castiglione-Carpenedolo cu rezerva la Montechiaro pe un front de 14 km.

A doua zi se reia marșul astfel: piemontezii spre Pozzolengo. Corpul I-ii în două coloane de la Esenta spre Solferino; corpul al 2-lea dela Castiglione, spre Cavriana; corpul al 4-lea dela Carpenedolo în spre Guidizzolo; corpul al 3-lea dela Mezzane spre Medolagarda, care forma rezerva dela Montechiaro, pe drumul urmat de corpul al 2-lea. Armatele aliate trebuiau să execute astfel în ziua de 24 un marș strategic de 16 km., pe un front de 14 km.

Austriacii, în ziua de 23, plecaseră de pe linia Peschiera-Goito, trecură Mincio și ajunseră seara pe linia Pozzolengo-Guidizzolo, pe un front de 16 km., cu corpurile dispuse astfel: corpul 8 la Pozzolengo forma aripa dreaptă, corpurile 5 și 1 la Solferino și Cavriana formau centrul; corpul al 7-lea în rezervă la Volta. Armata generalului Wimpfen forma aripa stângă, având corpurile 3 și 9 în împrejurimile satului Guidizzolo, corpul al 11-lea în rezervă pe drumul Mantuei; iar corpul al 2-lea la Mantua de unde trebuia să iasă la nevoie pentru a amenința aripa dreaptă adversară. A doua zi, 24 Iunie, armata austriacă trebuia să continue marșul înainte spre Chiez pe un front de 47 km., și să străbată o distanță de aproape 15 kilometri.

Napoleon, deși fusese înștiințat, din vreme, de mișcarea ofensivă a armatei austriace în spre Mincio; nu credea că o întâlnire generală va avea loc în curând.

La 24 Iunie, pe la orele 3 dimineața, armata franceză începe marșul. Armata austriacă se afla în bivouac și nu se putea pune în marș decât pe la orele 9.

Avant-garda franceză întâlnește avant-posturile austriace și începe astfel bătălia dela Solferino.

Armata austriacă ocupă puternic terenul accidentat dela Solferino cu aripa dreaptă și cu centrul lor; în timp ce aripa stângă de 80.000 oameni aproape, era eșalonată pe drumul dela Mantua. Acest câmp de bătăie era foarte bine cunoscut de austriaci, căci servise adeseori ca teren de manevră în anii trecuți

La aripa stângă, piemontezii pleacă dela Lonato în două coloane: două divizii pe drumul de fier spre San-Martino; alte două divizii pe la Castelul-Venzago spre Madona dela Scopetta. Aceste două coloane întâlnesc corpul al 38-lea austriac, întărit puternic pe înălțimile dinaintea satului Pozzolengo, unde se încene o luptă violentă.

Coloanele piemonteze luptă fără legătură și bagă în luptă trupele pe rând, ceea ce făcea ca corpul 8 austriac poate să se menție în poziție toată ziua și nu o părăsește decât când aude înfrângerea suferită de austriaci de celelalte puncte ale câmpului de bătăie.

La centru lupte. Corpurile 1, 2 și garda franceză contra corpurilor 1, 5 și 7 austriace.

Corpul I-iu francez pleacă dela Esenta cu diviziile Ladmirault și Bazaine, trece prin Barche și înaintează pe crupa ce se află la nord de Solferino; iar cu divizia Forey trece prin Le Grole și înaintează pe crupa dela sud. Ambele aceste coloane se îndreptează spre satul Solferino, resping avant-posturile austriace însă sunt oprite de trupele care ocupase și fortificaseră satul.

Garda franceză, sosește pe la orele 6 dimineața în urma corpului I-iu și desfășoară divizia Camou înapoia diviziei Forey. Aceste două divizii susținute puternic de artilerie iau satul Solferino și apoi toate trupele corpului I-iu și ale gardei înaintează spre Cavriana, pe care o ocupă cu ajutorul corpului 2.

Corpul 2 plecase dela Castiglione își întâlnește inamicul la Casa-Marino, desfășurându-se perpendicular pe drumul cu toată artileria într'o singură masă. Trupele din armata I austriacă atacă puternic însă

nu-l poate respinge grație acestei mase de artilerie bine condusă.

În timpul acestei lupte sosesc în ajutorul corpului 2 francez diviziile de cavalerie, comandate de Partouneaux și de Desveaux cari stabilesc legătura între corpul 2 și corpul al 4-lea; precum și divizia de cavalerie a gardei, care ajunge pe câmpul de bătaie pe drumul mare.

Corpul al 2-lea lasă artileria sa și aceste trei divizii de cavalerie în poziția ocupată, perpendicular pe drumul mare; iar cu infanteria face la stânga și înaintează spre satele San-Cassiano și Cavriano; unde împreună cu trupele corpului 1-ii și garda respinge centrul austriacilor. Corpurile 1, 5 și 87 austriace după o rezistență energetică se retrag de pe câmpul de bătaie.

La aripa dreaptă, austriacii desfășurase două corpuri de armată, la dreapta și stânga satului Guidizzolo; al treilea servea de rezervă pe drumul mare dela Goitto; iar al patrulea (c. 2). trebuia să plece din Mantua, pentru a amenința aripă dreaptă franceză. Contra acestor corpuri de armată a luptat corpul și 3 francez astfel:

Corpul al 4-lea pleacă din Carpenedolo și înaintează prin Medolo spre Guidizzolo.

La orele 7 dimineața divizia Luzy, care forma capul coloanei, întâlnește trupe înamice la Medolo pe cari le respinge; ocupă satul și apoi înaintează spre Rebecco, pe care de asemenea îl ocupă. Diviziile Vinoy și de Failly se desfășură la stânga diviziei Luzy și ocupă diferite puncte pe cari le întăresc. În urmă, corpul al 4-lea sprijinit de Rebecco și pe aceste puncte, respinge toate atacurile austriacilor. Aripa stângă a acestui corp este sprijinită pe mase de artilerie de 42 tunuri care zdrobește artileria austriacilor și coloanele lor.

Corpul 3 francez care plecase dela Mezzano spre Medolo și Castel-Goffredo; întâlnește aproape de acest din urmă punct avant-posturile austriace pe care le respinge și apoi se desfășoară cu o divizie și o bri-

gadă la dreapta diviziei Luzy cu fața spre est; și o altă divizie cu o altă brigadă cu fața spre sud, pentru a observa direcția spre Mercaria.

Napoleon al III-lea; fiind înștiințat că corpul al 2-lea austriac eșit din Mantua înaintează spre câmpul de bătaie prin Mercaria, trimite pe Canrobert pentru a-l supraveghia.

Aripa stângă austriacă ne mai putând continua atacurile fără noi ajutoare este nevoită pe la orele 4 să se retragă. În acest moment corpurile franceze nu pot ataca din cauza unei ploii torențiale care înlesnește retragerea austriacilor în ordine; în urma râului Mincio.

Francezii perd, în această bătălie, aproape 12000 oameni, piemontezii 5.500 oameni, iar austriacii 22 mii oameni, 30 tunuri și 3 drapele.

Sfârșitul războiului din 1859. pregătește germeul războiului din 1860. Armatele austriace se retrag în urma Adigelui; iar armatele aliâte continuă marșul și se pregătesc să atace cadrilaterul italian. Flota franceză, care se afla în Marea Adriatică, intră în acțiune și amenință Veneția.

De ambele părți se fac pregătiri mari pentru a continua operațiile. Se aduc noi întăriri; se pregătesc noi contingente.

La 28 Iunie, piemontezii împresoară Peschiera, iar armata franceză continuă marșul spre est.

În timpul acesta, Prusia, văzând succesele Franței, mobilizase șase corpuri de armată. Napoleon al III-lea, deși nu cunoștea exact intențiile Prusiei, găsește că eră mai bine a încheia pace cu Austria.

La 8 Iulie, se încheie un armistițiu la Villa-Franca; iar la 12, în urma unei întrevederi între Napoleon și Frantz-Iosef, se subscriu preliminările de pace. În puterea acestei păci, încheiată definitiv la Zurich, Austria păstrează Veneția și Cadrilaterul, cedând Piemontului Lombardia. Suveranii Toscaniei, Modenei și încă ai câtorva state italiene trebuiau să-și recapete statele lor. Împărații Franței și Austriei se angajară a înlesni formarea unei confederații italiene sub pre-

ședinția de onoare a Papei din care să facă parte și Venetia.

Până la încheierea păcei definitive 50.000 franzezi rămase în Italia de sus.

Prin pacea dela Zurich, 11 Noembrie 1859, italienii, cari sperau să vadă realizată ideia unității italiene, sunt foarte nemulțumiți de clauzele acestei păci.

În luna Martie 1860 piemontezii admit cererile de anexare ale diferitelor state italiene de sud care fusese obligate prin pacea dela Zurich să-și primească înapoi Suveranii pe care-i gonise.

Napoleon se optune la această anexare.

Victoriile dela Magenta și Solferino excitase spiritele și în Italia de sud, unde există de asemenea dorința unității italiene. Prin luna Noembrie 1859, începu a se arăta semne de mișcări în Sicilia și la 4 Aprilie 1860 izbucni rășcoala la Palermo, întinzându-se, repede, aproape în întreaga insulă.

Aceste începuturi de răscoale aduc războiul civil din 1860, în care Garibaldi, pedeoparte joacă un rol principal, iar piemontezii pedealtăparte. Războiul acesta începe prin debarcarea lui Garibaldi la Marsala, ocuparea orașului Palermo, a portului Millazzo a insulei Cipru; trecerea în Calabria, marșul asupra Neapolului, lupta dela Capua și Volturmo, operațiunile piemontezilor, statele papale și în regatul Neapole, și ocuparea Maltei.

În urma acestui război Italia își realizează visul ei de unitate națională, afară de Venetia și de Statul Papal al Romei care mai rămân câțiva ani departe dela sânul patriei mume.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1). Mișcările armatei austriace dela 1- 20 Maiu făcându-se fără un plan bine chibzuit, a avut ca rezultat oboseala trupelor, enervarea comandanților și un început de demoralizare.

2). Bătălia dela Montebelo au pierdut-o austriacii din cauza mișcării în multe coloane, fără legătură și cu prea multe măsuri de sistematizare și simetrice a mișcării. Afară de aceasta generalul Stadion fără a verifica impresiunea sa a crezut că are în față cel puțin 40.000 oameni,

3). Pentru ofensiva contra austriacilor, Napoleon III mai avea încă două proiecte pe cari însă nu le-a pus în practică.

a) Să atace de front în direcția Piava, însă comunicațiile și terenul erau dezavantajoase.

b) Să execute o mișcare de întoarcere în direcția Stradela și Plesanza pe malul drept al Padului însă trebuie să înainteze pe un singur drum între fluviu și munți, având în acelaș timp flancul stâng amenințat de austriaci care stăpâneau podurile depe Padu.

El a adoptat al treilea proiect având aci și calea ferată și încheindu-se cu o demonstrație în direcția Plesanza.

4) La lupta dela Magenta a fost mare disproporție între trupele luptătoare: La aripa stângă erau 28 mii aliați contra 5000 austriaci. La centru erau 10.000 francezi contra 25000 austriaci. Numai la dreapta Franceză a existat oarecare echilibru de forță.

5) Tunurile ghintuite franceze apar; pentru prima oară, în bătălia dela Magenta. Unul din tunuri a fost luat de austriaci. Austriacii susțin că au pierdut bătălia dela Magenta din cauza superiorității acestor tunuri.

6). Deși adversarii aveau în Italia poate 150.000 oameni, fiecare, totuși în bătălia dela Magenta nu au luat parte decât 50—60000 de fiecare parte.

7). Pentru prima oară se observă avantajul liniilor ferate pe teatrele de operațiuni.

8). Bazaine ajungând la Malegnano, a atacat fără a mai aștepta sosirea celorlalte divizii, căci seara el se teme să nu se retragă austriacii.

9) La bătălia dela Solferino, deși austriacii erau mult superiori în număr, totuși nu au luat parte decât 160.000 austriaci contra 140.000 aliați.

10). Succesul francezilor la Solferino se datorește pe de o parte bravurei soldaților și pe de altă parte atacului feroce de la Solferino al corpului 2 ajutat de c. I și de gardă.

Prin căderea acestei chei a pozițiunii s'a înlesnit celelalte operațiuni și s'a produs demoralizarea în trupele austriace. Totuși; dacă ar fi existat legătura de comandament între cele două armate austriace, succesul aliaților la Solferino ar fi fost îndoelnic.

11). Massele de artilerie franceză au fost bine conduse și au produs efecte mari asupra coloanelor austriace.

12). Să se observe că unitatea Italiei nu s'ar fi putut realiza repede dacă marele Cavour n'ar fi știut să afirmе armata piemonteză în războiul Crimeei, dacă n'ar fi dus o politică dârjă contra Austriei și dacă n'ar fi știut să profite de răscoalele din 1860.

Cu toate lecțiile frumoase pe care ni le dă istoria pentru sacrificiile de sânge ce se cer la realizarea unității naționale se găsesc încă români care cred că unitatea noastră națională s'ar fi putut face fără sacrificiile din războiul cel mare.

CAPITOLUL VII.

RĂZBOIUL CIVIL AL AMERICII.

Situația politică.

Statele Unite ale Americii cuprindeau Statele de nord (republicane) și statele de sud (democratice). Cele de nord erau industriale; cele de sud agricole. Cele dintâi nu admiteau sclavajul, cele de al doilea îl admiteau și făceau comerț cu negri.

La 1861 Statele de nord au ales președinte al republicii pe Abraham Lincoln (1); Statele de sud și alte câteva de nord s'au opus. De aci conflictul de război pe tema sclavajului și a republicii.

Situația militară.

Statele de nord aveau peste 22 milioane locuitori și câteva sute de mii de negri. Statele de sud aveau 9 milioane locuitori, dintre cari peste 3 milioane negri. Deci 5 milioane de sudisti trebuiau să lupte în contra a 22 milioane de nordisti. Statele de sud erau lipsite de industrie, dar populațiunea lor avea mari calități militare. Înainte de război aveau 16,000 de oameni armată permanentă. Dar la începutul războiului au putut strânge 35000 de oameni. Statele de nord au strâns la începutul războiului 75.000 milițieni. Fie-

1) În tinerețe văslase pe Missisipi, tăiase lemne, exercitase diferite meserii și prin muncă ajunsese foarte apreciat. El susținea că: orice muncă este onorabilă și că numai munca onorează.

care american era obligat după lege a lua parte ca milițian la apărarea țării, dela vârsta de 18—45 dar această miliție nu era organizată din timp de pace. Deosebit nu putea să fie chemat la serviciu decât trei luni. Pentru a îndepărta acest rău Lincoln a ordonat formarea unei armate din voluntari pe timp de trei ani.

Pe mare nordiștii erau superiori sudistilor, pe care i-a putut blocă cu înlesnire.

Puterea militară a adversarilor.

Recrutarea. Orice cetățean între 18—45 ani era dator cca milițian să apere țara. Sistemul acesta nedând rezultate s'a recurs la recrutarea prin angajări cu plată la nordiști. Sudistii au făcut apel la patriotism ridicând poporul în masă. Armata dela sud fiind formată din agricultori era superioară nordiștilor.

Ofițerii. Ofițerii inferiori au fost aleși dintre voluntarii instruiți în pripă. După un an de campanie, s'au înființat în ambele armate comisiuni examinatoare, pentru a înlătura ofițerii aleși la început, care nu posedau cunoștințele gradului.

Nordiștii au dat comanda regimentelor, brigadelor, etc., acelor persoane, cari au strâns numărul de oameni necesar, pentru formarea acestor unități; iar sudistii au dat ofițerilor cari au făcut parte din armata regulată a Statelor-Unite, înainte de desbinare.

Infanteria. Organizată pe regimente ca în Europa. Regimentul de 1000 oameni, în 10 companii a 100 oameni. Brigada din 2—4 regimente, o baterie de artilerie și 4 escadroane de cavalerie. Escadroanele acestea la începutul campaniei au fost întrunite în divizii independente de cavalerie. Divizia era compusă din 3—4 brigade de infanterie, iar 2—4 divizii formau un corp de armată.

Reglementele tactice erau copiate după cele franzeze.

Armamentul. La început ambii adversari au cumpărat în Europa arme vechi, de toate sistemele, cu încărcare pe la gură. Sudistii s'au servit și de arme de

vânătoare, cu una sau două țevi. Nordiștii au schimbat aceste arme cu arme încărcându-se tot pe la gură de sistemul american Springfield, sudiștii au dat în urmă la o parte din infanteria lor. Dar s'au convins în curând că nu sunt bine pentru o infanterie neinstruită; căci după o jumătate de luptă munițiunile erau deja sfârșite. De aceea în tot restul campaniei s'au servit mai mult de arme cu încărcare pe la gură.

Tactica infanteriei americane. La începutul ostilităților amicii și inamicii erau amestecați, așa că cele dintâi ciocniri nu puteau fi decât niște mici escarmuse și mici lupte izolate, făcute fără nici o ordine. Armata din voluntari cu ofițeri fără cunoștințe militare, nu cunoșteau modul de luptă. Cele dintâiu corpuri de voluntari fără uniformă, armați cu puști, revolvere cuțite de vânătoare și alte asemenea arme, întrebunțau diferite mijloace în scop de a surprinde și înconjura pe adversar; cu alte cuvinte se conduceau ca niște atlevarate detașamente de partizani. Mai târziu când nordiștii au putut fabrica arme mai bune în fabricile lor, se serveau în lupte numai de focuri trase de la distanțe mari, fără a se apropia de pozițiunea adversară; așa că trăgeau contra unui adversar nevăzut și adesea nevăzut ascuns în pădure. Sudiștii nedispunând decât de arme de vânătoare, se apropiau de pozițiunea atacată și adesea hotărau lupta ajungând corp la corp. În curînd însă și mai cu seamă din momentul în care sudiștii au putut să-și procure arme mai bune, cari cea mai mare parte proveneau din armele strânse de pe câmpul de bătaie, s'a văzut că mijlocul cel mai bun era de a întrebunța focurile atât de la distanțe cât și a da atacul cu baioneta; fără însă a întrebunța exclusiv numai unul din aceste mijloace.

În ceea ce privește disciplina se poate chiar zice, că nici nu există și adesea-ori șefii nu puteau executa un marș într'o direcțiune oarecare, decât numai atunci când majoritatea trupelor o judeca necesară și atunci marșul se făcea fără nici o ordine.

Cavaleria. Sudiștii deprinși cu sportul și cu că-

lăria pentru nevoile agricole erau destul de bine preparați pentru a forma o bună cavalerie și a căuta scăparea lor în această armă.

La început cavaleriștii lor luptau fără nici o regulă. Intrebuințau des ambuscadele și surprinderile. Pe la începutul anului 1862, abia se formează o cavalerie cu o tactică oarecare.

Succesele cavaleriei sudiste silesc pe nordiști, a forma și eii o cavalerie deși nu aveau nici o predispoziție pentru aceasta.

La început cavaleria lor lupta pe jos iar către sfârșitul războiului, câștigă și ea câteva succese, mulțumită superiorității sale numerice. Cavaleriștii veneau la mobilizare cu caii lor proprii.

Artileria. Statele-Unite aveau din timp de pace o școală militară la vest-Point. Ofițerii tineri eșiți de aci aveau preferința pentru artilerie și geniu. Așa se explică cum artileria și geniuul s'a prezentat bine în acest război. La începerea campaniei materialul de artilerie era în curs de înlocuirea tunurilor neghintuite cu tunuri ghintuite; fără însă, să se fi hotărât care este sistemul cel mai bun.

Nordiștii aveau tunuri neghintuite.

Tunul Napoleon de 12 livre. Tunul neghintuit de poziție, orânduit de obicei la rezerva artileriei.

Obuziere de 12 și 14 livre.

Tunuri ghintuite aveau, tunul Parrot de 10 livre și de 20.

Sudiștii întrebuințau aceleași calibre ca și nordiștii; dar au mai adoptat și tunul Withworth de 15.

Șase tunuri formau o baterie, 3 sau 4 baterii formau un divizion; iar 6 sau 8 baterii formau un regiment.

În 1864 nordiștii aveau 40 regimente de artilerie formate din voluntari și 5 regimente de artilerie regulată, fără a număra cele 30 baterii locale, organizate de diferitele State. Armata de sud nu avea la această dată decât ceva mai mult de jumătatea artileriei adversare.

Reglementele americane de artilerie se asemănau cu reglementele prusiene din acel timp.

Tactica artileriei americane. La început artileria nordistă, cu toate că era superioară artileriei adversare, nu a știut să tragă profit, din cauză că deschidea focurile dela o distanță prea mare, după cum făcea și infanteria lor.

Artileria de cetate și asediu era în stare inferioară la ambii adversari.

Sudiștii au fabricat la începutul războiului, Columbiade neghintuite de 10 punți și tunuri ghintuite de 7 punți. Nodiștii rerau și cu artileria de calibru mare superiori adversarilor și aveau:

1. Columbiade Rodmann neghintuite, de oțel și de calibru 8,10 și 15 punți.
2. Tunul Dahigreen neghintuit tot de oțel și de 9,10 și 11 punți.
3. Tunul Barrot neghintuit de oțel și de calibru 6, 8, și 10 punți.

Geniul și diferitele lucrări tehnice. Ofițerii de geniu proveniți din academia militară, erau bine recrutați de diferiți imobilizați. Sudiiștii au construit lucrări destul de importante în raport cu mijloacele de cari dispuneau.

Parapetele de pământ construite împrejurul Richmondului și în alte puncte, din cauza lipsei de lucrători, erau foarte mici și nu întreceau peste 4 metri grosime. În apropiere de Charleston și de Wilmington s'au construit însă parapete de 7,50—9,40 metri grosime.

Traseul era în general foarte simplu avându-se în vedere acțiunea de front.

În porturi se construiseră numeroase adăposturi blindate, cari au ridicat morălul gârnižoanei și au prelungit foarte mult rezistența.

Armatele americane au întrebuintat foarte des abatisele de arbori tăaiți și lăsați pe loc.

Torpilele submarine au produs la început o mare impresiune; dar mai toate încercările făcute nu au dat rezultatele la cari se așteptau.

Nordiştii au făcut multe asediuri regulate. între cari se poate cita asediul fortului Wagner.

În acest asediu s'au construit patru paralele, numeroase baterii și celelalte lucrări necesare de apropiere, cari au permis trupelor de asediu să se apropie până aproape de contra-excarpă; dar garnizoana s'ă retras înainte de a primi asaltul.

Dela 1864 și până la sfârșitul campaniei și mai cu seamă dimprejurul Petersburgului, adversarii au luptat mai mult cu casmașua și ternăcopul de cât cu pușca.

Americanii și mai cu seamă sudiștii, s'au servit des de drumuri de fier, pentru transportul trupelor, lor și stăpânirea lor a dat loc la lupte însemnate, căci comunicațiunile pe drumurile ordinare erau imposibile, în timpurile ploioase.

Linia Richmond-Petersburg ajunsese într'o stare atât de mizerabilă, încât un om pe jos puneă tot atâta timp pentru a străbate distanța între aceste orașe; cât îi trebuia unui tren. Cu toate acestea, căile ferate au adus până în ultimul moment, servicii însemnate din punctul de vedere al transportului aprovizionamentelor.

Liniile telegrafice se întindeau până aproape de cartierul general al comandantului de căpetenie, iar corpurile de armată și detașamentele lor era legate între ele prin stațiuni de semnale, ce se instalau chiar în timpul marșului; pentru care fiecare comandament de unitate mare avea la cartierul său câte un detașament exercitat sub comanda unui ofițer. Liniile de semnale mai legau corpurile de armată cu cartierul general și aceasta cu ultima stațiune telegrafică.

Serviciul de aprovizionare. Nutrirea armatelor se făcea mai cu seamă prin depozite și prin convoiuri. Dela începutul anului 1863, sudiștii nu se nutreau decât cu slănină, puțină pâine și nițică mămăligă; pe când din contră, nordiştii au fost întotdeauna foarte bine aprovizionați și carnea proaspătă, legumele, etc., nu le-au lipsit în tot timpul campaniei.

În această campanie s'a întrebuintat de asemenea

și sistemul rechizițiilor, ori de câte ori armata se află într'o localitate bogată.

Serviciul medical. Sudiștii au întrebuințat sistemul repartizării; iar nordiștii sistemul baracelor.

Sudiștii, aveau în general un medic pentru 100—250 oameni și 2 brancardieri pentru 100 oameni. Ambulanțele erau pe brigade și în proporțiune de o trăsură pentru 100—200 oameni. Lazarete numeroase se instalau după fiecare bătălie serioasă. În timpul luptei, brancardierii înaintau până la 500 metri de pozițiunea inamică și pe târgi transportau înapoi pe cei răniți greu unde erau protejați împotriva soarelui sau a ploii prin cuverturi impermeabile și unde medicii făceau întâia pansari serioasă și clasarea răniților.

Oamenii greu răniți erau transportați la lazaretele intermediare, unde se aflau și ambulanțele. Aici medicii superiori făceau operațiunile ușoare de amputare; iar pentru operațiunile grele, oamenii erau transportați la lazaretele principale și se făceau de specialiști.

Serviciul sanitar la nordiști a fost mai bine organizat și infirmierii voluntari au adus servicii destul de mari. În ceea ce privește ridicarea răniților și transportul lor la lazarete, se făcea aproape în același timp ca și la armata de sud și diferența esențială constă în aceea că pe când sudiștii erau obligați să împrăștiă răniții lor din lazarete, prin diferite orașe; nordiștii din contră îi concentrău în anume puncte, unde construiau barace bine aerate și din care formau adevărate spitale.

Statistica arată că nordiștii au pierdut prin maladii sau rane peste 300.000 de oameni.

Strategia. Sudiștii au voit să apere cu puținele trupe de cari dispuneau, întreaga lor frontieră situată despre inamic, ceea ce a făcut să se concentreze în cardon. sistem defectuos prin aceea că armata era slabă prețutindenea.

Nordiștii, în loc d'a forma o armată puternică, cu care să ia ofensiva, a atacat în mai multe puncte de o dată. Această împrăștiere prea mare de forțe de ambele părți, se observa pe teatrul de operațiune de la

vest mai în tot timpul acestei campanii ceea ce a făcut ca rezultatele operațiilor să fie de mică valoare și din contră în momentul când generalul Sherman a întrunit cele trei armate de pe acest teatru și a dat bătălia.

Pe teatrul principal de operațiune, nordiștii au luptat mai totdeauna în ofensivă din punctul de vedere strategic.

La începutul anului 1862 Mac-Clellan, văzând că nu poate ajunge la Richmond printr'un atac direct, se hotărăște a recurge la calea maritimă, unde nordiștii erau superiori și astfel, printr'un înconjur să meargă contra capitalei adversarului.

Pe lângă acestea, flota nordistă rămasă disponibilă după debarcare, putea lua parte la operațiuni, pătrunzând pe teritoriul inamic prin numeroasele fluvii.

Acest plan foarte bine conceput nu a reușit, din cauză că se baza pe ipoteză că armata sudistă va căuta să apere Richmondul în vecinătatea sa, fără a alerga spre punctul de debarcare ales de Mac-Clellan. Din contră, armata sudistă a ținut mult timp în eșec armata nordistă, pe care în urma multor pierderi, o silește chiar să se retragă. Puțina disciplină și lipsă de bravură din partea trupelor nordiste, a contribuit de asemenea în mare parte la nereușita acestui plan.

Sudiștii au luptat în Virginia mai în tot timpul campaniei în defensivă, din punctul de vedere strategic și ofensivele generalului pe malul stâng al Potomacului în 1862 și 1863 se pot considera mai mult ca niște puncte tactice înaintate.

În tot timpul campaniei, generalii sudisti au operat foarte des în linii interioare și adesea au obținut rezultate strălucite ca acelea ale generalului Jackson în valea Schenandoahului.

Marina. Marina ca și artileria se afla într'o perioadă de transformare și cu toate că există ideea de a protege prin plăci de fer pereții vaselor în contra proiectilelor, americanilor se datorește cea dintâiu întru-bună-măsură a cuirasatelor în lupta navală.

Marina militară nordistă număra 42 vase de război și 7600 mateloți. Nordiștii s'au grăbit mai târziu

a sporî numărul lor așa că la sfârșitul războiului dispuneau de 671 vase, dintre cari 71 cuirasate.

Sudiștii adesea au forțat blocarea porturilor lor, pentru a-și procura diferite materiale de război și au putut suține câteva lupte navale. Ei au întreprins mult vasele corsare, care au cauzat mare rău comerțului maritim al adversarului.

Moralul armatei. Niciun război modern, nu a fost întreprins cu forțe mai neegale ca războiul din America; și cu toate acestea în cei dintâi ani ai campaniei sudiștii au eșit învingători în mai toate bătăliile, date pe teatrul principal, cu toată inferioritatea lor numerică. Cauza acestor victorii este moralul ridicat al armatelor sudiste, care le făcea neînvinse și în măsura de a nu se teme de armatele adversare cu mult superioare în număr.

Teatre de război și teatre de operație.

Intregul teritoriu al Statelor-Unite a fost teatru de război. Dar teatre de operație au fost pe lângă coastele oceanului Atlantic unde se găseau cele două capitale ale adversarilor: Washingtonul (nordiştii) și Richmondul (sudiștii).

Fluviul Potomac forma frontiera strategică între adversari. Teatru secundar de operație a fost în provinciile de pe malurile fluviului Missisipi. Terenul în general foarte favorabil pentru defensivă. Pădurile și starea drumurilor împedecau mișcările trupelor.

Căile ferate permiteau însă circulațiunea, din care cauză au jucat un rol însemnat și adversarii se băteau pentru a le poseda. Erau în general cu o singură cale, și aveau lungimi foarte mari, așa că distrugerea lor se putea face cu multă ușurință. Linia ferată Richmond-Gordonsville a fost foarte des întreprinsă pentru transportul trupelor sudiste.

Războiul a durat dela 1861 la 1865 și operațiunile s'au desfășurat după cum urmează.

Primele operațiuni din 1862.

Nordiștii, comandați de generalul Scott, s'au concentrat cu trei grupe: în câmpul întărit de la Alexandria 45000 milițieni pentru o operație în Virginia și a proteja capitala Washington sub comanda generalului Mac-Dowell. O divizie sub generalul Butler, la fortul Monroe, pentru a asigura debarcarea trupelor nordiste și traversarea peninsulei.

Un detașament, sub generalul Patterson, la Hagerstown, destinat a opera în valea Schenandoahului.

Sudiștii concentrează grosul trupelor, 28000, sub generalul Beauregard la Manassas-Junction în fața câmpului întărit de la Alexandria. Linia de fortificațiuni eră călare pe peninsulă și sprijinită cu aripa stângă pe orașul fortificat York-Town. La Harpers-Ferry, în fața lui Patterson, concentrează un detașament sub generalul Johnston.

Operațiunile pe teatrul principal trebuiau să înceapă în luna Mai dar ele încep în luna Iulie.

Între lunile Mai și Iunie au avut loc ciocniri în provinciile Missouri și Virginia, însă cu rezultatele nehotărâtoare.

La 4 Iulie, Washingtonul ordonă generalului Mac-Dowell, să se înceapă operațiunile în Virginia orientală. La 17, Mac-Dowell părăsește, cu 40.000 de oameni, câmpul-întărit de la Alexandria, dar fără energie, ceea ce permite adversarului să se întărească.

La 21 Iulie, el atacă pozițiunea inamică dar este respins cu mari pierderi. Trupele sale împlinind trei luni de serviciu, părăsesc armele și în cea mai mare dezordine se întorc pe la casele lor. Sudiștii fiind și ei foarte zdruncinați, nu pot executa nici o urmărire.

Generalul Mac-Dowell este înlocuit a doua zi prin generalul Mac-Clellan, care câștigase câteva mici victorii în Virginia occidentală.

Infrângerea lui Mac-Dowell face pe guvernul federal, să vadă dezavantajul întrebuițării milițienilor

și la 1 August, ordonă înrolarea a 500.000 voluntari pe termen de trei ani. Toată greutatea constă în organizarea și instruirea în grabă a unei mase de oameni atât de considerabilă. Pentru câtvă timp ambii adversari se ocupă cu organizarea trupelor și operațiunile par suspendate pe teatrul principal de operațiune.

Mac-Clellan trebuia să formeze o armată principală de 273.000 oameni cu 600 tunuri, care să opereze în contra Richmondului. Pe la sfârșitul lui Decembrie, 190.000 oameni din această armată erau aproape gata pentru a începe operațiunile.

În contra acestei armate, cea mai frumoasă ce s'a văzut vreodată în America, sudistii nu pot opune de cât o armată de 115.000 oameni cu 300 tunuri, încredințată generalului Johnston.

Operațiunile lui Mac-Clellan din 1862 în contra Richmondului.

La 27 Ianuarie 1862, guvernul ordonă începerea operațiunilor. Mac-Clellan văzând că pozițiunea adversarului pe Bulls-Run este prea tare hotărăște a îmbarca la Alexandria toată armata și o debarcă în apropiere de Damfries, în spatele pozițiunii ocupate de Johnston. Însă cu toată repeziciunea pregătirilor, Mac-Clellan n'a putut începe expedițiunea decât peste două luni.

Johnston descoperind planul părăsește la 8 Martie pozițiunea de la Bulls-Run și utilizând calea ferată prin Gordonsville, se retrage în apropiere de Richmond, într'o pozițiune centrală să se împiedece marșul adversarului spre capitală.

La 11 Martie, nordistii aveau trei teatre de operațiune separate: unul principal în valea Potomacului, sub Mac-Clellan care forțează pe Johnston la retragere, altul în munții Alegan sub comanda generalului Fremont și altul la vest pe râul Missisipi, sub comanda generalului Halleck.

Armata din valea Pomotacului se compune din cinci

corpuri de armată de câte 30 000—40.000 oameni fiecare, comandate de: Mac-Dowell, Sumer, Heintzelman, Keyes și Banks și o garnizoană puternică, sub generalul Wandswoth, este însărcinată cu apărarea Washingtonului.

Corpul Mac-Dowell acoperă capitala despre sud: iar corpul lui Banks ocupă cursul superior al Potomacului, așa că Mac-Clellan nu dispune în contra Richmondului decât de celelalte trei corpuri de armată 80—90.000 oameni.

După retragerea lui Johnston dela Bulls-Run, Mac-Clellan oprește debarcarea la Damfries și hotărăște debarcarea la fortul Monroe, care se afla în mai bune condițiuni în raport cu Richmondul. Sudistii văzând această mișcare a armatei inamice, ghicesc intențiunile lui Mac-Clellan și grăbesc lucrările pentru a înțări și mai mult liniile dela York-Town.

La 2 Aprilie Mac-Clellan sosește la fortul Monroe, dar pierde vremea cu pregătirile de asediu până la 4 Mai, când apărătorul s'a retras pentru a evita o înfrângere, dar a reușit a ține pe adversari în loc o lună.

Până la finele lui Mai au avut loc diferite ciocniri fără rezultat hotărâtoare în care timp sudistii au concentrat mai oate forțele lor pentru apărarea Richmondului.

La 5 Mai, mulțumit că a putut împiedecă, în timp de o lună, marșul adversarului, Grosul trupelor lui Mac-Clellan, precedate de cavalerie urmărește pe inamic.

La 9 Mai trupele lui Mac-Clellan părăsește Williamsburgul pe care l'a ocupat la începutul lunii și se îndreaptă spre Richmond,

Dela 12 Maiu la 27 Mai, Mac-Clellan, abia ajunge la Botton Bridge unde din 80.000 oameni nu avea disponibili decât 35—40.000 toți ceilalți fiind trimiși în diferite direcțiuni, cu scopuri secundare. Ajuns aici reînțește cereri de ajutor către guvern și mai ales către corpul lui Mac-Dowell.

Deși Mac-Dowell a pornit în ajutor, însă în cu-

rând a trebuit să alerge din nou la Washington, unde prezența trupelor sale, se credea necesară. Din cauza situației grele de pe celelalte teatre de operațiuni.

Intr'adevăr în valea Schenandoahului generalul sudist Jackson cu 15.000 oameni, staționă la sudul orașului Winchester având în fața sa următoarele trupe adversare: corpul lui Banks (25.000) între Winchester și Harpers-Ferry; la dreapta generalul Fremont, la Franklin, în Virginia Occidentală, și, în fine, divizia Siegel, din corpul lui Mac-Dowell, la Manassas-Gab în muntii albaștrii.

Sudistul Jackson operează pe linii interioare astfel: atacă puternic pe generalul Banks la Kerns-Town, silindu-l la retragere spre nord, lăsă un mic detașament pentru a-l observa și se întoarce spre sud, străbate 150 km., și la 9 Mai atacă pe Fremont la Harrisonburg pe care-l hate și-l respinge peste munți.

Renunță la urmărire se întoarce din nou contra lui Banks. În drumul său spre nord, Jackson bate la 23 Mai un detașament nordist care ocupă defileul dela Front-Royal, pe unde divizia Siegel ar fi putut înainta ca să se unească cu Banks și în urmă, continuă marșul în contra lui Banks, pe care-l bate a doua oară la 25, în apropiere de Winchester și îl dezorganizează cu totul, azvârlind rămășițele trupelor nordiste, peste Potomac.

Jackson este nevoit apoi să meargă din nou spre sud, fiind informat că divizia Schilds fusese trimisă spre Harrisonburg pentru a se uni cu Fremont și a-i tăia retragerea.

Pentru aceasta, Jackson, lăsă un mic detașament pe Potomac, iar cu grosul (1) străbate în marș forțat aproape 200 km., și la 8 Iunie ajunge la Harrisonburg, și împiedecă unirea celor două trupe adversare cari staționau la 22 kilometri una de alta. La 8 Iunie bate la Gross Keyes și respinge armata lui Fremont care-i era superioară în număr, iar a doua zi bate și pe

1) Infanteria sa era numită: cavaleria pedestră a lui Jackson.

Schilds la Port-Republic pe care-l urmărește puțin spre nord.

Guvernul nordist în consecință față de aceste succese cere lui Mac-Clellan să trimită în grabă o divizie din trupele, precum și întregul corp al lui Mac-Downell, în total peste 30000 oameni, ca să acopere capitala în contra lui Jackson.

Astfel mulțumită operațiunilor în linii interioare, Jackson cu 15.000 oameni ține în loc 80.000 stabilite în mod considerabil armata de Potomac ce se află împrejurul Richmondului, prin detașamentele trimise în ajutorul Washingtonului.

Jackson primind ordin să alerge în ajutorul Richmondului lasă un mic detașament în valea Shenandoahului și profitând de calea ferată Grodonsville-Richmond, parcurge peste 300 kilometri și la 27 Iunie soseste la Gaines-Hill, de unde se aruncă asupra aripei drepte a lui Mac-Clellan, tocmai când se aștepta mai puțin.

În intervalul dela finele lui Mai la 27 Iunie iată ce s'a petrecut cu armata lui Mac-Clellan: La sfârșitul lui Mai ajunsese la Bottom-Bridge cu 40.000 oameni iar celelalte erau detașate pe malul drept al râului Chikahominy, pentru a face front spre Fair-Oaks și Richmond. Comunicațiunea între trupele depe malul drept se făcea cu multă greutate pe singurul pod aflat la Bottom-Bridge.

Generalul sudist Johnston, profită de greșeala adversarului cu care nu luase nici o măsură pentru a asigura comunicațiunea între trupe, și atacă la 31 Mai cu 60.000 oameni, aripa stângă a trupelor nordiste între Fair-Oaks și Seven-Pines, pe care ar fi izdrobit-o dacă comandantul aripei drepte, nu ar fi reușit să intervină la timp aruncând un pod peste râu și să trimită pe malul stâng 10.000 oameni ajutor. A doua zi Johnston reînoește atacul, însă este greu rănit și sudistii sunt siliți a se retrage în dezordine.

Mac-Clellan văzând greșeala, lasă pe malul stâng cavaleria și o divizie de infanterie și concentrează celelalte trupe pe malul drept, construiește mai multe

lucrări defensive, întărește satul Seven-Pines, și construiește patrusprezece poduri pentru a asigura comunicațiunea între trupe.

În timpul acesta însă guvernul dela Washington începuse a fi nemulțumit de Mac-Clellan, iar acesta la rândul său, văzând că nu dispune îndeajuns de trupe și că i se refuză orice ajutor, începe a se gândi la retragere.

Generalul sudist R. E. Lee, care înlocuise pe Johnston, concentrează trupele lui Jackson și alte trupe și astfel la 24 Iunie, dispune de aproape 100.000 oameni pentru apărarea Richmondului. Dintre aceștia, 40000 sub Maregruder sunt lăsați în câmpul întărit de împrejurul Richmondului, iar cu restul trece, la 26 Iunie, la Meadow-Bridge pe malul stâng al râului Chikahoming și atacă puternic la Mechanicsville divizia Porter, pe care o respinge spre Gaines-Hill. Mac-Clellan trimite în grabă trupe de ajutor lui Porter care la 27 este atacat din nou la Cold-Harbor. Porter cu 42.000 oameni reușește la început a menține pe suduști, dar atacat puternic de divizia Jackson, sosită cu câteva ore înainte din valea Schenandoahului, este nevoit a bate în retragere.

Mac-Clellan care de mult timp se gândea la retragere o ordonă pentru ziua de 28 sau 29 Iunie.

Astfel armata de Potomac părăsește împrejurimile Richmondului îndreptându-se spre James-River prin White-Oak-Swamps și Malvern-Hill, pe niște drumuri foarte rele și hărățuit neconținut de trupele adversare. Ajuns la Harrison-Bay construiește diferite retransamente împrejurul acestui port în care se închide așteptând ajutoare, pentru a ridica moralul și a spori efectivul trupelor sale care scăzuse în mod îngrozitor; dar guvernul federal refuză și hotărăște a forma o nouă armată de 70.000 oameni la Washington sub comanda generalului Pope, destinată a înainta pe uscat spre sud, a se uni cu trupele lui Mac-Clellan care să a face din nou Richmondul.

Operațiunile generalului Pope în contra Richmondului.

La 10 Iulie încep operațiunile îndreptându-se spre sud, pe linia ferată Culpeper Gordonsville (1).

La 18, ante-garda, trupelor lui Pope, întâlnește între Orange și Gordonsville un corp de armată sudist pe care Lee îl trimisese spre nord sub Jackson încă dela 1 Iulie. Jackson prin mișcări bine combinate face pe Pope să creadă că se găsește în fața întregii armate adversare și fără a opune re-o rezistență serioasă, se retrage în urma râului Rapidan. Jackson îl urmărește și la 8 August zdrobește cu totul la Cedar-Mountain arier garda nordistă, după care Pope continuă a se retrage neconținut, și la 17 August trece pe malul stâng al râului Rappahannok.

Guvernul din Washington ordonă lui Mac-Clellan de a îmbarca cu toate trupele sale și a alergera în ajutorul capitalei. Pe la sfârșitul lui August armata lui Mac-Clellan transportată pe mare se afla concentrată pe câmpul întărit dela Alexandria unde este fracționată și trimisă în diferite direcțiuni așa că Mac-Clellan cu toate că păstrează comanda armatei, în realitate nu avea sub comanda sa directă nici o trupă.

Armata sudistă a generalului Lee ne mai fiind necesară împrejurul Richmondului după plecarea lui Mac-Clellan se îndreaptă cu trupele sale spre nord, pentru a susține pe Jackson.

Jackson înainte de sosirea lui Lee executa un mars de flanc, înaintând spre est, ca să cadă în spatele armatei lui Pope, pentru a-i tăia retragerea spre Washington. La 27 August ajunge la stațiunea de drum de fier Bristow; iar la 29, trece Bulls-Runul și ocupă Centreville pătrunzând astfel între armata lui Pope și Washington. În timpul acestei mișcări are loc lupta de cavalerie dela Brandy-Station în ziua de 20 August.

1) Comandant de căpetenie a fost numit generalul Haleck care a format acest plan de operațiune.

Generalul Pope, care în tot timpul marșului de flanc, executat de generalul sudist, stătuse în nemișcare, grăbește marșul spre nord și la 29, înainte de sosirea lui Lee, care urma acelaș drum cu Jackson, atacă cu o parte din trupele sale și respinge pe Jackson de la Centreville. În timpul acesta sasește generalul Lee cu gresul trupelor sudiste și la 30 August obligă pe generalul Pope a primi bătălia dela Bulls-Run în care sunt angajați câte 70.000 oameni de fiecare parte. Pentru a doua oară dela începutul campaniei această localitate servește de întâlnire trupelor adversare; dar de astădată nordiștii sunt cu totul bătuti și sfărâmurile armatei lor scapă cu fuga închizându-se în câmpul-întărit dela Alexandria.

Ofensiva lui Lee la Mariland.

Lee trece pe malul stâng al Potomacului în zilele de 5 și 6 Septembrie și se îndreaptă spre orașul Frederick, în Mariland, unde ante-garda sa sosește în ziua de 8 fără a ține seamă de câmpul-întărit dela Alexandria și de localitatea Harpers-Ferry unde erau 12.000 nordiști. După trecerea Potomacului Lee trimite, la 12 Septembrie, pe Jackson prin Williamsport pentru a surprinde localitatea Harpers-Ferry.

Mac-Clellan, hotărăște să vie în ajutorul acestei localități și părăsește Washington la 12 Septembrie și în fruntea a 100.000 oameni îndreptându-se spre South-Mountais pe malul stâng al Potomacului. Dar Harpers-Ferry capitulează la 15 Septembrie, înainte de a putea fi ajutat.

După aceasta Jackson merge în ajutorul lui și sosește tocmai la timp, pentru a lua parte la luptă. Lee ocupase o pozițiune de apărare pe râul Antietam cu centrul la Sharpsbury. La 16, Mac-Clellan înaintează cu 80.000 oameni spre râul Antietam și pierde toată ziua în lupte de ante-gardă, amânând bătălia pentru a doua zi. Grație acestei greșeli Jackson ajunge la timp și ia parte la bătălie, ridicând astfel efectivul trupelor generalului Lee la 60.000 oameni.

La 17 Septembrie, Mac-Clellan ataca pozițiunea adversară dela Sharpsburg; dar cu toate pierderile enorme, aproape 13.000 oameni de fiecare parte, bătălia rămâne nehotărâtă și la sfârșitul zilei armatele adversare ocupă vechile pozițiuni ce aveau înainte de luptă. Cu toate acestea, Lee văzând că, cu trupele de care dispune nu se poate menține în Mariland hotărăște a se retrage din fața armatei adversare și la 19, trece pe malul drept al Potomacului, fără a fi urmat de Clellan. Trupele sudiste se retrag în liniște și ocupă Martinsburgul, după care urmează un timp de întrerupere în marșul operațiunilor.

Pînă la 24 Octombrie a mai avut loc un mare raid de cavalerie sudistă sub generalul Stuart, cu efecte mai mult morale decât materiale.

Acest raid înspăimântă guvernul nordist care re-proșează lui Mac-Clellan inacțiunea sa, și-i ordonă de a lua ofensiva. La 25 Octombrie, Mac-Clellan trece pe malul drept al acestui râu și înaintează încet spre Warrenton, luând o mulțime de măsuri nefolositoare. Pentru a nu fi întors, Lee părăsește Martinsburgul și se retrage spre sud, reluând dispozițiuni pentru a concentra toate trupele sale în urma râului Rappahannock și a primi bătălia, în caz când Mac-Clellan s'ar notări a-l ataca serios de astă-dată.

La 5 Noembrie, guvernul Federal nemulțumit pentru a doua oară de Mac-Clellan îl destitue, numind comandat al armatei de Potomac pe generalul Burnside.

Operațiunile lui Burnside din 1862 în contra Richmondului.

Generalul Burnside hotărăște a lua imediat ofensiva și a executa o mișcare de întoarcere dela Warrenton, spre Fridericsburg să treacă Rappahannockul în apropiere de acest punct, și să întoarcă flancul drept al armatei lui Lee, tăindu-i comunicațiunile cu Richmond.

Lee descoperă acest plan și pentru a nu fi în-

tors ocupă pozițiuni pe malul drept al Rappahannokului și mai cu seamă înălțimile, cari formează un arc de cerc, la sud de Fridericsburg.

La 16 Noembrie, Burnside înaintează până la Falmouth aproape de Fridericsburg, unde este nevoit să se oprească, pentru a aștepta echipajul de pod necesar la trecerea Rappahannokului. Echipajiu nu sosește de cât la 10 Decembrie. Cu chipul acesta surprinderea pe care se bază pentru a trece acest râu, ne mai fiind cu puțință trecerea a trebuit să se execute sub focurile adversarului. Sub protecțiunea unei artilerii puternice podul poate fi construit și la 13 Decembrie, armata nordistă în număr de 140.000 oameni, ataca de front înălțimile dela sud de Fridericsburg apărate de 90000 sudști. Atacul fiind rău condus, nordiștii sunt respinși și pierd 10000 oameni, în timp ce sudștii, bine adăpostiți în retransamentele construite, nu pierd de cât 1800 oameni.

A doua zi Burnside voește a reînoui atacul pozițiunii, dar mai toți comandanții de corp de armată se opun. Acest act de indisciplină îl silește a-și da demisiunea care este primită de guvernul federal și la 25 Noembrie, generalul Hooker, cel mai infocat opozant al lui Burnside, este însărcinat cu comanda acestor trupe.

După această bătălie operațiunile sunt suspendate de ambele părți, din cauza timpului rău care faceă marșurile imposibile, iar armatele adversare; față în față, organizând trupe nouă așteaptă trecerea iernii pentru a reîncepere operațiunile.

Operațiunile din 1862 dela vest

Generalul sudist A. Johnston ; ocupă la începutul anului 1862, un front strategic prea întins în raport cu efectivul trupelor sale, și anume: dreapta la Bowlinggreen, centrul la Fort-Donelson și Fort-Henry, iar stânga, se întindea până la Columbes, pe Misissipi. Rezerva, în urmă la Nashville.

Generalul nordist Halleck, văzând greșeala gene-

ralului Johnston hotărăște de a face câte o demonstrațiune asupra aripelor frontului adversar și a îndrepta atacul principal asupra centrului, pentru a' l rupe și a separa astfel în două părți armata sudistă; iar în urmă să opereze în linii interioare și să le bată separat. Trimite o divizie din corpul generalului Grant spre Cairo, pentru a amenința pe Beauregard. o altă divizie spre Mumfordsville, pentru a executa demonstrațiunea asupra aripei drepte; iar Grant cu celelalte trei diviziuni din corpul său și susținut de o flotilă comandată de amiralul Foote, atacă centrul armatei sudiste la Paducah.

Hallek începe ofensiva la sfârșitul lui Ianuarie 1862 și la 3 Februarie trupele însărcinate cu atacul centrului, ocupă Fort-Henry, iar după câteva zile, ocupă și Fort-Donelson, separând astfel în două părți armata sudistă. Johnston recunoscând astfel greșeala ce a făcut de a se întinde pe un front prea mare, ordonă retragerea tuturor trupelor sale spre sud și conducerea lor la Corinth.

Hallek, la rândul său, ordonă concentrarea trupelor nordiste la Pittsburg, de unde trebuia să ia în urmă ofensiva și să atace puternic pe Johnston.

La 6 Aprilie, înainte ca toate trupele nordiste să sosească la Pittsburg, Johnston ia ofensiva, atacă pozițiunea întărită de trupele lui Grant în acest punct și le respinge până la râul Tenes. In acest atac generalul A. Johnston este rănit și Beauregard ia comanda trupelor sudiste. In noaptea de 6 spre 7 Aprilie, Grant însă este întărit cu diferite detașamente din corpul său de armată cari nu ajunseseră la timp pentru a lua parte la luptă; iar a doua zi execută o întoarcere ofensivă și respinge trupele sudiste până la Corinth. In aceste două zile de luptă pierderile sunt enorme de ambele părți: 11000 sudști și 14000 nordști.

In acelaș timp flota lui Foote ajunge până la portul Memphis, pe care îl ocupă.

Intimpul acestor evenimente, Hallek părăsește St. Louis și la 12 Aprilie, sosind la Pittsburg, împarte trupele nordiste de pe acest teatru de operațiune în

trei corpuri de armată: cel dela aripa dreaptă, compus din patru divizii, sub generalul Pope, este destinat a operă pe fluviul Misisipi; cel din centru, compus din opt divizii, sub generalul Grant este destinat a continua operațiunile în Tenes și în fine cel dela aripa stângă, compus din patru divizii sub generalul Buell; este destinat a operă în Kentuchi.

La 30 Aprilie, Grant atacă câmpul întărit sudist dela Corinth, însă este respins; iar la 17 Mai se hotărăște a-l asedia în regulă. La 28 Mai sudistii temându-se de a fi blocați părăsesc Corinthul și se retrag spre est.

La această epocă, Richmondul fiind serios amenințat de armata lui Mac-Clellan, sudistii hotărăsc a concentra cât mai multe trupe împrejurul acestei capitale pentru a se opune trupelor adversare din orice direcțiune ar sosi. Conformându-se acestui plan, grosul trupelor sudiste dela vest cu un efectiv de 50000 oameni, sub generalul Braxton-Bragg, este concentrat între Knoxville și Shatanooga; alții 10000 erau însărcinați a asigura comunicațiunile acestei armate cu Virginia; iar în provincia Misisipi; este lăsat generalul Van Doorn numai cu 10.000 oameni

Generalii nordști Halleck și Pope, cari își făcuseră oarecare renume pe teatrul de operațiune dela vest sunt chemați pentru a comanda pe teatrul principal de operațiune iar comanda superioară a trupelor nordiste de la vest este încredințată generalului Grant. Grant din cauza micului efectiv al trupelor sale nu poate executa, decât câte-va mici operațiuni după cari este silit a se ține câțva timp în defensivă.

În luna August, pe când generalul Lee se pregătea a lua ofensiva în Virginia, Braxton-Bragg pleacă în două coloane de la Knoxville și Shatanooga, pentru a ataca aripa adversară sub Buell, aflat dealungul căii ferate Louisville-Nashville. Coloana din dreapta, sub generalul Kirby-Smith, urmând drumul prin Barbonsville și Lexington ajunge până la Cynthiana, unde pe la jumătatea lui Septembrie, se oprește pentru a se pune în legătură cu coloana lui Kirby-Smith.

Buell, văzându-se atacat, lăasă o puternică garnizoană la Nashville și concentrează grosul trupelor sale la Louisville, pentru a se opune lui Bragg.

În timpul acesta, Lee fiind silit după bătălia de la Antietam a se retrage spre sud, ofensiva lui Bragg; în valea râului Ohio, nu mai putea avea mari rezultate pentru care cauză trupele sudiste sunt din nou retrase spre Knoxville dând mai multe lupte de arrier-gardă.

Van Doorn unindu-se cu alte detașamente sudiste încearcă cu 400 oameni a ocupa din nou câmpul întărit de la Corinț, însă la 3 Octombrie este cu totul respins de trupele lui Grant.

Operațiunile lui Hooker din 1863 în contra Richmondului

Armata nordistă din Virginia este ridicată la efectivul de 160.000 oameni; iar cea sudistă abia atinge cifra de 100.000 oameni. Din cauza acestei inferiorități, generalul Lee așteaptă cu oarecare teamă începutul operațiunilor.

Hooker hotărăște a ataca unul din flancuri. Pentru aceasta își face planul de a înșela pe Lee, printr'o demonstrațiune asupra frontului, în timp ce grosul trecând Rapidanul, să atace flancul stâng, sau să se îndrepte direct spre Richmond, pentru a sili astfel trupele sudiste de a părăsi pozițiunea fortificată de la Fridericsburg.

La 27 Aprilie, Hooker lăasă în Falmouth 10.000 oameni pentru demonstrațiunea de front; iar cu grosul trupelor trece Rappahannokul la Geramanna și Rapidanul la Elys-Ford și la 30 concentrează peste 80.000 oameni la Chancellorsville, trimitând cavaleria lui Stoneman, peste 10.000 călăreți, ca să execute o raită spre Richmond.

Lee înștiințat la timp de această mișcare de întoarcere, lăasă o parte din trupele sale să apere pozițiunea de la Fridericsburg, iar cu 55.000 oameni se îndreaptă spre Chancellorsville, pentru a ataca pe Hooker. La 3 Mai Lee cu două divizii atacă trupele ad-

versare de front, iar generalul Jackson cu alte trei diviizii este trimis în contra fercului drept. Aceste din urmă trupe profitând, de un teren acoperit, ajung către seraă aproape de pozițiunea trupelor nordiste pe cari le respinge, dar din cauza nopții, nu pot executa urmărirea care ar fi putut dezorganiza trupele adversare și ar fi asigurat astfel victoria. În această noapte armata sudistă, pierde pe generalul Jackson, unul din cei mai buni generali ai săi care este ucis din greșeală de proprii săi soldați.

Tot în această noapte, trupele demonstrative ale lui Hooker trec Rappahannockul la Falmouth și resping pe sudisti din pozițiunea dela Fredericksburg. La 3 Mai, Lee lăasă jumătate din trupele sale la Chancellorsville, pentru a observa pe Hooker, iar cu cealaltă parte aleargă în contra trupelor demonstrative dela Fredericksburg pe care nu le poate atacă, căci prin manevre bine combinate reușise a retrece pe malul stâng.

În ziua de 5, Lee se îndreaptă din nou spre Chancellorsville, pentru a reatacă pe Hooker în ziua de 7. Acest general însă temându-se de a primi bătălia cu un râu în spate, părăsise pozițiunea în noaptea de 5 spre 6 și se retrăsese pe malul stâng al Rappahannockului.

Ofensiva lui Lee din 1863 în Mariland.

În urma acestor mișcări, armatele adversare reocupă vechile pozițiuni pe cari petrecuseră iarna, și, până la începutul lunii Iunie, operațiunile sunt din nou suspendate de ambele părți. Armata lui Hooker, se ridică la 65000 din cauza concedierii voluntarilor care împliniseră serviciul. Pentru a remedia acest rău, guvernul federal, ordonă aplicarea legii prin care serviciul militar devine obligatoriu. Această măsură cauzează mare nemulțumire în statele federale de nord. Sudistii vroind a profita de această nemulțumire hotărâsc a luă ofensiva și fac apel la democrații din statele de nord.

Pentru executarea acestui plan, Lee împarte armată sa de 100.000 oameni în trei corpuri de armată: unul

la Fredericksburg, iar cu celelalte două corpuri spre Culpeper, pentru a trece în valea Shenandoahului.

Hooker nu află de această mișcare decât la 13 Iunie, când avant-garda lui Lee ajunsese aproape de Martinsburg. Pentru a se opune acestei invaziuni, Hooker părăsește Rappahannokul se îndreaptă spre nord prin Damfries, trece Potomacul la 23 Iunie și ocupă o pozițiune pe râul Monocacy cu centrul la Friderik. În timpul acesta guvernul Federal nemulțumit de Hooker, îl înlocuește la 27 Iunie, prin generalul Meade.

Lee trecuse Potomacul pe la Williamsport, încă de pe la jumătatea lui Iunie și înaintase până la Chambersburg, unde așteptă rezultatul rășcoalei democratilor pe care compta, dar care nu avu nici un rezultat satisfăcător pentru sudiști.

La 29 Iunie, Meade cu 80.000 oameni se îndreaptă spre Gettysburg, către care înaintă de asemenea și armata sudistă cu un efectiv aproape egal.

În zilele de 1 și 2 Iulie, au loc mai multe lupte de avant-gardă, iar în ziua de 3, se dădu bătălia principală cunoscută sub numele de bătălia de la Gettysburg, (una din cele mai sângeroase bătălii din această campanie și cu toate pierderile enorme de 23000 nordiști și 26000 sudiști, rezultatul este nehotărât.

Lee, ale cărui trupe începuseră să simtă lipsa munițiilor se hotărăște la 5 Iulie să renunțe la ofensivă și a se retrage spre sud. Cum însă Potomacul era foarte mare și recerea imposibilă, Lee ocupă o pozițiune pe malul stâng al fluviului, unde așteptă mai multe zile sosirea lui Meade, dar care nevenind și apele scăzând, armata sudistă poate trece la 14 pe malul drept, după care se îndreaptă spre Rappahannok în timp ce armata nordistă scoboară și ea spre sud; ținându-se însă necontent pe malul stâng.

Din acest moment nordiștii încep a avea superioritatea asupra sudiștilor și propunerile de pace făcute de Jefferson Davis sunt respinse de guvernul federal.

Asediul portului Charleston.

Guvernul nordist ordonase de mult timp blocarea porturilor sudiste, dar adesea vasele sudiste reușiseră a-l străpunge. Aceasta silește pe Președintele Lincoln a ordona luarea cu forța a câtorva porturi sudiste mai importante, între cari fu și portul Charleston, care eră considerat ca focarul mișcării și care cel dintâiu insultase culorile naționale americane. Acest port apărat de generalul Beauregard, era despre uscat înconjurat de mlaștine și nu putea fi atacat decât despre mare. Încă din anul 1861, nordiștii făcuseră câteva mici încercări pentru a ocupa acest port, dar eel dintâiu atac serios nu are loc decât în luna Iulie, 1863 când o flotă comandată de admiralul Dahlgreen, transportă 20.000 oameni, pe cari sub comanda generalului Gillmore îi debarca în insula Folly, puțin la sudul insulei Morris, pe care se află fortul Wagner.

La 11 Iulie, în urma unui foc puternic; executat cu o zi înainte asupra fortului Wagner; de bateriile construite în insula Folly, Gillmore ataca acest fort și deși nu reușește a-l lua poate însă să se menție în insula Morris, unde cnostruesc alte baterii pentru a-l bombarda. În urma unui nou atac executat în ziua de 18 și care nu avu un rezultat mai bun, Gillmore se hotărăște a face un asediu în regulă în contra acestui fort. Asediul începe în ziua de 20 Iulie și până la 27 August sunt construite cinci paralele împrejurul fortului; dar în noaptea de 6 spre 7 Septembrie, garnizoana sudistă văzându-se amenințată îl părăsește.

În timpul asediului fortului Wagner; alie baterii bombardează fortul Sumter, care este atacat fără succes la 7 Septembrie.

În urmă, generalul Gillmore se mulțumește a bombardarea din când în când acest fort fără a-l mai ataca, și deși portul Charleston rămâne în mâinile sudiștilor eșirea din port se făcea cu multă greutate.

Operațiunile din 1863 dela vest.

Generalul Buell, este înlocuit, în Octombrie prin generalul Rosenkratz, care ordonă imediat concentrarea trupelor, prea mult răspândite de predecesorul său.

Generalul sudist Braxton-Bragg părăsește Shatanooga și înaintază spre Nashville, pe care-l înconjoară cu o parte din trupe, iar cu cealaltă parte ocupă o pozițiune de apărare la Murfresboro și ia măsuri pentru a organiza o a doua pozițiune în urma acesteia la Tullahoma, unde să se poată retrage în caz de înfrângere.

La sfârșitul lui Noembrie, Rosenkrantz, cu 60.000 oameni, înaintază spre Nashville, pentru a-l ajuta a debloca. Trupele sudiste fără a rezista se retrag spre Murfresboro. În zilele de 25 și 31 Decembrie, Rosenkrantz atacă pozițiunea dela Murfresboro, dar este respins și după obiceiul generalilor din această această campanie ocupă o pozițiune în fața pozițiunii adversare unde se întărește. Din acest moment operațiunile de pe acest punct sunt suspendate și nu încep decât cu sosirea primăverii.

În valea fluviului Misisipi, Grant se hotărăște a ocupa Wicksburgul punct principal de sprijin al sudistilor.

El speră să fie ajutat pela sud de o flotilă nordistă, (amiralul Farragut), care încă din Aprilie 1862 ocupase Nou-Orleans

Nordistii mai ocupau încă pe acest fluviu forturile dela Grandgulf și portul Hudson.

Primul atac dat în Decembrie 1862, pe la nord de Wicksbur nu reușește.

Grand găsinđ că atacul acestui port pela nord este greu de executat, hotărăște a-l atacă pe la sud. Pentru aceasta concentrează 60000 și o flotilă sub generalul Porter. Între 22—29 Aprilie se dau diferite atacuri

și nordiștii reușesc să ocupe forturile Grandgulf și Gibson.

În acest moment Wicksburgul era apărat de 40000 oameni, alți 40.000 sudști sub A. Johnston, se aflau la Jackson, la 65 kilometri numai de Wicksburg, gata a alerga în ajutorul acestui port.

După ocuparea fortului Grandgulf, Grant se duce mai întâi în contra lui Johnston, pe care-l bate la 14 Mai și-l respinge spre Canton, după care se întoarce spre Wicksburg, pe care-l atacă la 22; dar fiind respins se hotărăște a-l asedia. La 3 Iulie, Wicksburgul fiind blocat și pierzând speranța de a mai putea fi ajutat de Johnston capitulează.

În acest timp alte trupe nordiste atacă pe uscat fortul Hudson care fiind în acelaș timp bombardat (despre fluviu, este silit să capituleze la 9 Iulie. Cu chipul acesta nordiștii devin cu totul stăpâni pe cursul fluviului Misisipi.

Rosenkrantz și Braxton-Bragg, stau într'o complexă inacțiune în tot timpul acestor operațiuni. Pe la jumătatea lui Iunie, Bragg trimite o divizie de cavalerie de 2000 călăreți, pentru a face o rață spre râul Ohio și care până la sfârșitul lui Iulie străbate provinciile Kentuchi Indiana și Ohio; dar la 23 este înconjurat de numeroase trupe de milițieni, strânse într'adins contra lui, și întreaga divizie este aproape distrusă.

La 19 Iunie, Rosenkrantz se hotărăște a lua ofensiva în contra lui Bragg, făcând o demonstrațiune de front spre Tulladoma iar grosul să înainteze prin Knoxville și să amenințe aripa dreaptă a armatei sudiste pentru a o sili astfel să părăsească pozițiunea întărită dela Tullahoma.

La apropierea lui Rosenkrantz, Bragg se retrage spre Shatanooga, fără să fie urmărit de adversar.

După aceasta Rosenkrantz se îndreaptă spre Shatanooga, unde atacă trupele sudiste în zilele de 18, 19 și 20 Septembrie. În această bătălie, la care sunt angajați câte 60000 oameni aproape de fiecare parte Bragg dă probe de mari calități militare și reușește a respinge cu totul pe Rosenkrantz. Pierderile suferite

În aceste trei zile sunt 18.000 nordiști și 10.000 sud-iști. Trupele nordiste fără a fi urmărite se retrag spre nord de Shatanooga, unde ocupă o pozițiune de apărare.

Rosenkrantz este înlocuit prin generalul Thomas; generalul Burnside păstrează comanda trupelor din departamentul Ohio; generalul Gherman este însărcinat cu comanda trupelor lui Grant; iar acest general primește comanda superioară a tuturor acestor trei armate

Braxton-Bragg urmărește trupele nordiste la Shatanooga și încearcă a le bloca; dar Grant trimite în ajutor cea mai mare parte din trupele sale și ordonă în acelaș timp lui Burnside de a înainta cât mai repede prin Knoxville spre acest punct. Pe la sfârșitul lui Octombrie, 85.000 nordiști sub Grant, se aflau la Shatanooga. Sudiștii nu puteau opune decât cel mult 55.000 oameni Bragg auzind de marșul lui Burnside prin Knoxville detașează pe generalul Longstreet cu 15.000 oameni pentru a-l oprî; în timp ce cu restul trupelor se hotărăște a ține piept nordiștilor; concentrați în apropierea sa.

La 25 Noembrie; Bragg este bătut și respins spre est; iar Longstreet de retragerea șefului său este și el silit să părăsească orice operațiune în contra lui Burnside și să se retragă. Bragg este înlocuit prin generalul Johnston, care concentrează trupele sudiste la Dalton. Pentru a înlesni operațiunile armatei nordiste depe teatrul principal de operațiuni guvernul hotărăște să opereze și în provinciile dela sud-est, pentru ca sudiștii să nu poată concentra întreaga lor atențiune în Virginia.

Dar aproape în toate operațiunile dela Dalton, Golful mexic; Florida, Memphis; Meridian, portul Mobile, nordiștii sunt înfrânți sau respinși, așa că în anul 1863 se termină în dezavantagiul nordiștilor, deși la început avusese succese frumoase.

Operațiunile lui Grant din 1864 în contra lui Lee.

La 2 Martie 1864, Grant este numit locotenent-

General și comandant superior peste toate trupele nordiste, păstrând armata din Virginia sub ordinele sale directe.

El hotărăște să atace Richmondul cu 2 masse puternice, menținând însă și operațiunile secundare depe celelalte trupe.

Armata lui Grant se compunea de astădată din 195.000 oameni, la nordul râului Rapidan sub generalul Meade. Deosebit mai erau 70.000 oameni, la fortul Monroe sub generalul Butler și 30.000 oameni sub generalul Sigel în valea Shenandoahului. În total trupele nordiste depe acest teatru de operațiune se urcau la cifra de 295000 oameni. În contra acestor trupe sudistii nîu pûteau opune decît cel mult 100.000 oameni împărțiți astfel: 60.000 în apropiere de Orange-Courthous sub generalul Lee; 5000 în garnizoana Richmondului; 10000 Carolina de nord; 10.000 garnizoana de la Wilmington, și alte mici garnizoane care complectau cifra totală arătată mai sus. Infanteria nordistă se îmbunătățise foarte mult din punctul de vedere al disciplinei și al modului de a lupta. Comandanții nordiști se deprinseseră cu conducerea trupelor. Statul-Majora era bine exercitat, și cavaleria destul de numeroasă, era la înălțimea misiunii ei. Sudistii atît de inferiori ca număr aveau încredere în geniul, în soliditatea trupelor lor și în lucrările defensive ce făcuse.

Spațiul dintre Richmond și Petersburg, era transformat de sudistii într'un imens camp-intărit. Ei fortificaseră bine Richmondul și Petersburgul, și legaseră aceste două cetăți cu diferite retransamente, pentru a acoperi calea ferată de 35 kilometri, aflată între aceste două orașe, așa că în total forma peste 120 km. de fortificațiuni.

Grand hotărăște să ia ofensiva pentru a silii armata lui Lee să se retragă în fortificațiuni și apoi să o blocheze. Armata lui Meade trebuia să treacă Rapidanul să se îndrepteze spre Richmond pentru ca să întoarcă aripa dreaptă a armatei lui Lee și să o silească a se retrage. Această mișcare de întoarcere pe

ea est, aveà avantajul că permitea armatei lui Meade să se apropie de bacia Chesapeake, pe unde se facea comunicațiunea cu trupele de la fortul Monroe. În timpul acestei mișcări Butler trebuia să urce James-River, și să înainteze până la City Point, la gura râului Appamatox unde să se fortifice și de unde să amenințe Petersburgul.

La 4 Mai armata de Potomac trece Rapidanul și se îndreaptă spre Wilderness.

Lee înștiințat se îndreaptă contra lui și la 6 Mai are loc bătălia de la Wilderness, în care cad peste 20000 morți de ambele părți, dar fără rezultat decisiv. Lee se retrage spre sud. Grant voește a se introduce între armata lui Lee și Richmond; dar Lee care se teme de o asemenea mișcare grăbește retragerea și ocupă pozițiunea dela Spottsylvania pe râul Po-Grant, atacă această pozițiune timp de 11 zile cu lupte sângeroase, astfel că Lee hotărăște să se retragă în alte pozițiuni. Dar pentru a ascunde intenția de retragere, atacă la 19 Mai aripa dreaptă a lui Grant.

Grant înșelat nu observă retragerea trupelor sudiste spre Hanover-Junction, unde se fortifică din nou în pozițiunea dela Jerico.

Grant execută puternice recunoașteri în zilele de 24 și 25 Mai, în scop de a menține pe Lee în pozițiunea dela Jerico, iar cu grosul trupelor scoboară râul Pamunkey și se îndreaptă spre Cold-Harbor, pentru a tăia retragerea lui Lee.

Lee înștiințat la timp părăsește Jerico înaintează până la Hanover-Chourthouse, de unde se îndreaptă spre Cold-Harbor, pentru a oprî marșul armatei lui Grant.

La 3 Iunie, Lee ataca puternic trupele nordiste, și le silește a schimba direcțiunea marșului spre est. Nordistii trec râul Chikagominy la Jones-Bridge, și Long-Bridge, și se îndreaptă spre Bermuda-Hundred și Citiy-Point pe James-River, pentru a se întruni cu Butler care ocupase și întărise acest punct încă dela 7 Mai.

Grant pierde până aici peste 60.000 oameni dar a-a putut înlocui; în timp ce Lee, cu toate că nu pier-

duse decât 18.000 oameni, nu-i a putut înlocui, provinciile sudiste fiind cu totul sleite și armata sa scădea din ce în ce.

La 14 Iunie, Grant ajunge în apropiere de trupele lui Butler. Aci execută o demonstrațiune cu o parte din trupe în contra Richmondului, iar încearcă a lua cu forță fortificațiunile Petersburgului, dăr este respins. Văzând tăriă acestor fortificațiuni se hotărăște a le blocă și a le sili să se predea prin foame. Pe când se petreceau aceste evenimente aci, alte succese sudiste pe teatrele secundare adusesese multă îngrijorare guvernului federal de nord. Câștigă aci cele mai mari succese. Trupele sudiste sub generalul Breckiuiridge, bat trupele nordiste sub generalul Siegel în valea Shenandoahului. Siegel este înlocuit prin generalul Hunter. Hunter câștigă la început câteva mici victorii, dar la 19 Iunie noul comandant sudist generalul Early, în urma unor manevre bine conduse, silește armata nordistă, kdintre Stauton și Lynchburg, a se retrage în vaiea râului Kanawha. Early, devenind stăpân pe cursul râului Shenandoah, se îndreaptă spre nord, trece Potomacul și precedat de cavaleria sa, sub șeful de partizani Mosby, se îndreaptă spre Monocacy, unde la 7 Iulie, bate un corp nordist și îl respinge spre Baltimore.

Guvernul federal înspăimântat de aceasta ordonă lui Grant a trimite pe mare două corpuri de armată din trupele de pe James River; pentru a protege capitala. Aceste trupe sosesc la Washington tocmai în momentul în care Early cu 10.000 oameni și 40 tunuri ajunsese în fața fortificațiunilor. Early, văzându-se amenințat de aceste trupe, și aflând că trupele nordiste din valea râului Kanawha și alte trupe din Pennsylvania primiseră ordin de a alergera în valea superioară a Potomacului pentru a-l amenința pe la spate, este silit să bată în retragere spre Stauton. Generalul Wright comandantul trupelor din Washington urmărește slab și apoi renunță cu totul la ofensivă.

Early încurajat se întoarce din nou spre nord și înaintează până la Winchester, de unde trimite cava-

leria sa înainte, care trece la 28 Iulie Potomacul pe la Williamsport, dar este respinsă și nevoită a se întoarce iarăși în valea Shenandoahului.

Grant sosește la Washington; formează din trupele de aici o singură armată, pe care o încredințează generalului Sheridan a cărui reputație începuse a fi cunoscută. Rolul acestei armate era defensiv până la momentul când Grant va lua ofensiva în valea Shenandoahului, pentru a respinge pe Early, care stă în așteptare aproape de Winchester.

Grant părăsește Washingtonul și revine la trupele din fața Petersburgului.

Guvernul federal, neliniștit că Early se găseă prea aproape de Washigton ordonă lui Sheridan de a lua ofensiva. La 18 Septembrie, Sheridan începe operațiunile și respinge pe Early dela Winckester.

Prima masă de 70.000 oameni sub generalul Sherman trebuiau să vină dinspre teatrul din Cumberland și a doua masă era armata de Potomac ținută de Grant sub ordinele sale directe

Puțin în urmă Early profitând de o absență momentană a lui Sheridan dela trupe, se întoarce și reușește a respinge trupele nordiste până la Winchester.

Dar, în acest timp, atât nordiștii lui Grant cât și sudiiștii lui Lee dela Richmond aveau nevoie de ajutoare. Astfel Early este chemat de Lee în ajutorul Richmondului, iar Sheridan; este chemat de Grant la City-Point, așa că nu mai rămâne în valea Shenandoahului, decât câteva mici corpuri de partizani.

Grant nereușind atacul forțat asupra Petersburgului, ordonă întărirea în vecinătatea uvrărilor sudiste.

Venirea iernii suspendă operațiunile importante din prejurul Richmondului.

Marșul armatei lui Sherman în Georgia.

Cum am spus, mai sus armata din Cumberland trebuie să vie pentru a conlucra la atacul Richmondului Grant a ordonat întrunirea celor trei armate din Cum-

berland, Tenes și Ohio într'o singură armată de 70 mii oameni, sub generalul Shermann, pentru a o conduce în contra Richmondului, iar generalul Thomas, cu 40000 este lăsat ca să păzească Tenesul și provinciile vecine.

Sudiștii nu au decât cel mult 50.000 oameni sub generalul Johnston, la nordul provinciei Georgia însărcinat a împiedeca marșul lui Shermann.

La 6 Mai, Sherman se îndreaptă spre Atlanta, punct important de sprijin al armatei sudiste. Johnston inferior în număr, se ține în defensivă și reușește a împiedeca mult marșul lui Sherman. Johnston însă pierde teren neconținut și Sherman ajunge la 20 Iulie aproape de Atlanta.

Guvernul sudist înlocuește pe Johnston din comanda trupelor prin generalul Hood.

Hood încearcă a lua ofensiva, dar este respins și nevoit să părăsească Atlanta. Sherman ocupă acest oraș și îl organizează, într'o cetate depozit, pe care să se sprijine în timpul marșului său în Georgia. Hood se retrage spre nord și caută să amenințe calea ferată Nashville-Atlanta, linia principală de aprovizionare a lui Sherman.

Sherman având siguranță că Thomas este destul de tare ca să facă față lui, Hood continuă marșul în Georgia.

Astfel străbate o regiune bogată departe de armata adversară, și poate nutri trupele d'n localitate prin rechizițiuni, ceea ce n'ar fi putut să o facă în alte condițiuni.

După oarecari pregătiri, precum: tăerea liniei ferate între Dalton, și Atlanta, arderea acestui din urmă oraș, etc., Sherman în fruntea a 65.000 oameni și 72 tunuri începe, la 14 Noembrie, marșul spre Savannah, situat în Georgia pe țărmul Oceanului Atlantic. În drumul său, Sherman nu întâlnește decât câteva mici rezistențe, încercate de milițiile locale și la 10 Decembrie 1864, după douăzeci și patru de zile de marș, în care străbate aproape 500 kilometri ajunge aproape de Savannah.

La 12 Decembrie, Sherman atacă fortul Allister din apropierea Savannahului; iar la 20, generalul sudist Hardee, care apăra acest port, este silit să-l părăsească.

Hood ia la 19 Noembrie, ofensiva în contra lui Thomas, care se retrage spre Nashville dând diferite lupte de arien-gardă. Dar la 20 Decembrie primind ajutoare, respinge atacurile lui Hood și zdrobește cu totul trupele sudiste. Apoi execută o urmărire cu două brigade de infanterie călare pe cai urmărind rămășițele trupelor lui Hood și cauzându-le mari pierderi.

După această victorie, Thomas trimite un corp de armată spre Washington, unde ajunge la 25 Ianuarie 1865; și altul pentru a ajuta operațiunile flotei în contra portului Mobile.

Operațiunile din 1865.

În timpul iernei, generalul Grant, pentru a nu fiine trupele în complectă inacțiune și pentru a se pune în legătură cu Sherman, care ajunsese la Savannah, ordonă o expedițiune pe apă și pe uscat asupra portului Welmington, singurul port de război important în mâinile sudiștilor și care nu fusese de loc atacat. Primul atac din Decembrie 1864 nu reusește dar la 15 Ianuarie 1865 începe al doilea atac forțat cucerește câteva întăriri dinprejurul portului Welmington, ceace silește garnizoana sudistă de a-l părăsi, la 19 Februarie și a se retrage spre Goldsboro.

La Savannah, Sherman primește ordin dela Grant, a transporta pe mare, armata sa la City-Point, și de aceea la începutul primăverei, să înceapă operațiunile în contra câmpului-întărit Richmond-Petersburg.

Sherman încrezător în trupele sale cere să execute marșul pe uscat.

Pentru împiedecarea acestui marș sudiștii aveau înapropiere de Charleston o armată de 40.000 oameni sub generalul Beauregard.

Beauregard nereușind să oprească acest marș a fost înlocuit cu Johnston. Acesta cu toate eforturile nu reușește să împiedice marșul lui Sherman.

Rezultatul dobândit de Sherman simplifică foarte mult operațiunile nordiștilor, care în acest moment numai aveau de combătut decât armata lui Lee, aflată la Richmond-Petersburg și armata lui Johnston, aproape dezorganizată în urma înfrângerilor suferite.

La 27 Martie în consiliul dela City-Point dintre președintele Lincoln și generalii Grant și Sherman se hotărăște continuarea planurilor lui Grant, și anume: Armata de Potomac sub Meade, de pe malul drept al lui James-River să bopereze în contra Petersburgului; două corpuri de armată sub Ord, aflată pe malul stâng al acestui fluviu, să opereze în contra Richmondului; armata lui Sheridan, din valea Shenandoahului, să respingă pe Early să taie orice comunicațiune a armatei lui Lee cu vestul și apoi să opereze în contra Richmondului-Petersburgului, împreună cu celelalte două armate. Armata de Tenes (sub Thomas) să ajute cu o parte din trupe atacul portului Mobile, air cu cavaleria și cu restul trupelor de infanterie să se îndrepte spre Virginia pentru a se uni cu Grant sau cu Sherman, după împrejurări. Sherman să opereze în contra lui Johnston pentru a-l tăia de Richmond-Petersburg.

Sherman bate la 3 Martie pe Early cu o parte din trupe, iar cu celelalte se îndreaptă spre Withe-House și în noaptea de 25 spre 26 Martie și se duce la extrema stângă a trupelor nordiste dinprejurul Petersburgului pentru a le susține operațiunile.

La 29 Martie se încep oarecari atacuri contra trupelor lui Lee, care nu dispunea decât numai de 60000 oameni, pentru a ocupa toate lucrările acestui vast câmp-întărit și care trupe începuseră deja să sufere de foame, mai cu seamă de când Sherman tăiasse comunicațiunile cu sudul, întrunise dimineața un consiliu de război, care hotărăsc retragerea armatei sudiste spre sud-vest, urmând linia ferată Richmond-Dauville.

La 2 Aprilie, armata sudistă evacuează câmpul-

întărit; iar Richmond este îndată ocupat. La 3 Lee ajunge la podul dela Matoax, și la localitatea Burckesville, pentru a deschide drumul. La 4 văzând că drumurile pe aci îi sunt excluse continuă marșul spre Lynchburg, trimitând avant-garda spre Farmville, care ocupă și întărește podul depe Appomatox. Grant a leargă cu toate trupele sale în contra lui Lee; care, cu lupte înverșunate la Farmville trece Appomatoxul la 8 Aprilie cu 30000 oameni, tot ce-i mai rămăsese din brava sa armată. Găsind și această direcțiune închisă, Lee se îndreaptă din nou spre sud și în zilele de 8 9, face două încercări puternice pentru a-și deschide drumul; dar nereușind și somat de Grant a capitulă, cere o întrevvedere generalului de căpetenie inamic, și chiar în seara zilei de 9 Aprilie se stabilește bazele capitulării.

La 5 Aprilie Grant, ordonă lui Sherman a începe operațiunile în contra lui Johnston. Armata lui Johnston care se găsea spre Lewington, în număr de 27 mii se retrage în fața adversarului.

Situațiunea acestei armate sudiste atacată de Sherman pe la sud și amenințată pe la vest era foarte critică și capitularea ei se apropia cu pași repezi; ceace se și întâmplă la 18 Aprilie.

Adăogăm aci că Grant, în condițiunile de capitulare a primit numai condițiuni militare, pe când Lee a primit și condițiuni politice între cari amnistia pentru sudisți care au trecut de partea nordisților, (parcă este cazul nostru). Johnston a preferat să fugă decât să primească aceste condițiuni. El fiind prins a fost închis în portul Monroe.

CAPITOLUL VIII

RAZBOIUL DIN DANEMARCA 1864

Situația politică.

Danemarca era Stat confederat, sub un singur rege. Confederația se compunea din regatul Danemarcei, și din ducatele Elba: Schleswig, Holștein și Lauenburg.

Holșteinul și Lauenburgul făcea parte în acelaș timp și din confederațiunea germanică. Locuitorii Schleswigului nu făceau parte din confederațiunea germanică.

Cu toate acestea Holșteinul și Lauenburgul erau nemulțumiți de Danemarca, pe când Schleswigul era totdeauna nemulțumit deși locuitorii erau mai toți danezi.

La 1845, regele Cristian al VIII da oarecari drepturi locuitorilor din Schleswig; dar nu reușește a-i mulțumi pe deplin.

La începutul anului 1848 Schleswigul, trage de partea lui Holșteinul și se revoltară contra Danemarcei.

Prusia care voia să facă din ducatele Elbei state independente, puse numai sub autoritatea Danemarcei, profită de aceste revolte și sub pretexte liniștitoare ocupă Holșteinul. Mai târziu, primește autorizațiunile să ocupe și Schleswigul.

Dela 1850 până la 1863 se restabilește oarecare liniște deasupra Vulcanului bine întrebuințat de Prusia.

Mai târziu, în urma mai multor note și contra note diplomatice, schimbate între guvernul Danez, și dieta dela Francfurt relative la regularea drepturilor coroanei Danemarcei asupra Ducatelor de Elba, dieta hotărăște, la 1 Octombrie 1863, a începe din nou războiul cu Danemarca, și însărcinează cu executarea acestei hotărâri pe: Hanovra, Saxa, Austria și Prusia.

La 14 Noembrie 1863 Danemarca votează o constituțiune care nu convenea locuitorilor din ducatele Elbei.

Austria și Prusia recunosc pe Cristian al IX regele Danemarcei ca duce al celor trei ducate de Elba; dar mențin hotărârea luată de dietă la 1 Octombrie 1863 de a face război Danemarcei.

La 23 Decembrie 1863, se începe executarea hotărârii dietii în contra Danemarcei și o armată formată din 10.000 saxoni și hanovrezi, sub comanda generalului Hæcke, intră în Holștein; iar alta tot de 10.000 oameni; formată din prusieni și austriaci se află în rezervă lu Lübeck și Hamburg.

Danemarca refuzând cererea Austriei și Prusiei de a schimba constituțiunea, aliații hotărăsc războiul contra Danemarcei.

Pe lângă aceste cauze; războiul Danemarcei are și o latură specială. Germania condusă de Bismarck, și bine pregătită din punct de vedere militar; dorește să încerce puterea ei contra Danemarcei, pentru ca mai târziu să întoarcă această putere contra aliaței sale: Austria și apoi mai târziu contra Franței, cum vom vedea cu ocaziunea războiului din 1870.

Situația militară.

Danemarca putea pune pe picior de război 80000 oameni și o flotă destul de însemnată cu 930 tunuri. Dar nu putea întrebuița în luptă decât cel mult 60000 oameni și numai o parte din flotă căci ceilalți oameni fiind din ducatele Elbei nu se putea compta pe ei; iar o parte din flota necesară pentru asigurarea comunicațiunii între insule și continent. Din acești

de a părăsi Dannewerkul; așa că încă din ajunul trecerii, Danezii se retraseră spre nord către Duppel cu grosul iar cu o parte din forțe în Iutlanda.

În ziua de 6 austriacii, aliații încep urmărirea trupelor lui Meza.

La 7 Februarie, divizia de gardă prusiană ocupă Flensburg și Ban; corpul principelui Frideric-Carol ocupă Glucksburg; iar austriacii se opresc la sud de Flensburg. Aci se oprișe pentru câteva zile din cauza oboselii trupelor.

La 11 Februarie, aliații reîncep; mișcarea ofensivă și până la 17 ajung în fața pozițiilor de la Duppe, după oarecari lupte cu pierderi de o parte și de alta, dar cu avantajii de partea aliaților.

Prusienii ne fiind hotărâți asupra modului de a ataca pozițiunea dela Duppe, pierd mult timp; cu diferite recunoașteri, cari dădură loc la mai multe lupte, precum a fost aceea dela Bffelcoppel în ziua de 18 Februarie, La 20 se făcură alte recunoașteri la aripa stângă prusiană în spre Satrup și Kichenüll, dar care fură suspendate în curând din cauza zăpezii.

Statul-Major prusian credea că Duppe este un al doilea Sevastopol, și că nu s'ar putea lua decât în urma unui asediu în regulă, pentru care scop face pregătiri și aduce mai multe tunuri de asediu din cetățile prusiene.

La 8 Martie, cu toată opunerea Engliterei; aliații încep mișcările pentru a intra în Iutlanda, spre Fredericia spre Veile și spre Eistrup.

Aceste mișcări provoacă următoarele ciocniri principale:

a) Atacul pozițiilor din spre Fredericia; aliații fac 200 prizonieri.

b) Cavaleria austriacă întâlnește aproape de Veile cavaleria daneză, pe care o respinge

c) La 8 Martie, pe la orele 12 din zi; aliații resping avant-posturile daneze și ocupă Veile, iar către orele 6 seara atacă pozițiunea adversară de front, pe care reușește a o lua când danezii se retrag, după ce

perduseră peste 600 oameni. Austriacii nu perd în această bătălie decât vre-o 100 oameni.

d) La 11 Martie aliații ocupă Horsens, iar trupele daneze se retrag neconținut, mai întâi spre Skanderborg și apoi spre Viborg.

e) La 12 ocupă Skanderborg, părăsit de trupele daneze; iar la 13 cavaleria și brigada generalului Dornum, ocupă Aarhus deasemenea părăsit.

f) La 19 Martie, trupele aliate încep împresurarea Fredericiei.

g) În zilele de 20 și 21, aliații bombardează puternic Fredericia și somează pe generalul Lunding comandantul garnizoanei cetății, a se preda. În urma refuzului, primit, aliații suspendă bombardarea și se mulțumesc a complecta învestirea.

Luarea pozițiunii dela Düppel

În luna Martie, aliații hotărăsc asediul regulat la Düppel.

La 15 Martie, baterii armate cu tunuri ghintuite de calibru 24 încep focul contra cetății și cu toată distanța cea mare la care trăgeau (2.000 și 4000 metri) produc un efect puternic.

La 17 Martie, 6000 danezi încearcă o eșire în spre Rochebull și apoi o alta înspre Vester-Düppel, dar sunt respinși.

În dimineața de 28 Martie se resping avant-posturile daneze dintre șoseaua Sonderburg și malul Veningbong.

În urma unei lupte puternice la care ia parte și cuirasatul danes Rolf-Krake. Prusienii perd în această zi 187 de oameni, iar danezii 145.

În noaptea de 29 spre 30 Martie, trupele prusiene sapă întâia paralelă la 900 metri de uvrajele daneze.

La 2 Aprilie, toate bateriile de asediu deschid un foc puternic; iar către seară prusienii încearcă să trimită trupe în insula Alsen, făcându-le să treacă Alșundul la Balegard. Trupele și cele necesare pentru trecere erau adunate; dar ea nu se putu face din cauza timpului rău.

În noaptea de 7 spre 8 Aprilie, Prusienii sapă o jumătate de paralelă la vr'o 200 metri de paralela întâia; iar în noaptea de 10, spre 11, sapă a doua, la 500—600 metri de uvrajele pozițiunii. De la 8 la 11 Aprilie, atacatorii urmează alte diferite baterii în fața sectorului de atac, ales la aripa stângă a pozițiunii.

La 11, avant-posturile aliaților înaintează până la 400 metri de aripa dreaptă a pozițiunii.

În noaptea de 12 spre 13, alte opt baterii sunt armate, parte pentru a trage în contra uvrajelor dela aripa dreaptă a pozițiunii; parte pentru a trage în contra bateriilor daneze, stabilite în insula Alsen și a opri bastimentele lor de a intra în Alsunđ

În noaptea de 13 spre 14 Aprilie, prusienii sapă paralela a treia, la 250 metri aproape de uvrajele pozițiunii, care în noaptea următoare este lărgită și preparată cu trepte pentru eșirea trupelor la asalt.

Ziua de 18 Aprilie este aleasă pentru a da asaltul asupra uvrajelor No. 1, 2, 3, 4, 5 și 6. Pentru aceasta, în noaptea de 17 și 18 se aduc în paralela a treia vr'o 8000 oameni; făcând parte din toate brigadele, cu cari se formează șase coloane de atac deosebit de 5000 oameni opriți în rezervă.

Pentru reușita acestui asalt s'au mai luat dispozițiunile următoare: O brigadă să ocupe paralela a treia în locul trupelor eșite la asalt, iar altă brigadă să se oprească în urma paralelei întâia.

O brigadă va ocupa Rachebüll, în fata uvrajelor dela aripa dreaptă a pozițiunii; iar divizia de gardă în urma ei la Satrup să formeze rezerva.

O brigadă să ia locul trupelor de asalt în cazul când acestea ar înainta spre Düppel.

O brigadă (generalul Goeben) să treacă în insula Alsen pe la pădurea dela Satrup.

Trupele prusiene hotărâte a executa asaltul se urcă la cifra de 20000 oameni, în care efectiv nu intră brigada generalului Goeben.

Trupele apărării, erau dispuse astfel: două brigade cu 5000 oameni, ocupau linia de redute, o brigadă de 2.500 oameni, se afla în urmă și forma întâia

rezervă; o brigadă de 2.500 ocupă capul de pod dela Sonderburg și, în fine, o altă brigadă se află pe la Sundsmark în insula Alsen și formă adevărata rezervă generală a apărării.

La 18 Aprilie în zori de ziuă, toate bateriile prusiane deschid focurile asupra uvrajelor pozițiunii. Trupele daneze părăsesc aceste uvraje și se adăpostesc în liniile dintre intervale; iar în redute nu rămân decât câteva posturi și oamenii strict necesari pentru serviciul tunurilor.

La 10 ore precis, artileria prusiană încetează focurile și coloanele de asalt es din paralela a treia și se aruncă asupra uvrajelor inamice. După o jumătate de oră drapelul prusian fâlfâie deasupra tuturor redutelor dela aripa stângă a pozițiunii. Trupele atacului intraseră în unele redute înainte chiar ca garnizoana lor să fi avut timpul să le ocupe; într'alte intraseră în acelaș timp și numai în unele din ele, danezii avuseseră timpul să le ocupe și pe cari trupele prusiene au trebuit să le ocupe cu forța.

Trupele de rezervă daneze aleargă spre linia a doua de redute, construite în timpul așediului, în urma liniei întâia; pentru a susține retragerea trupelor respinse.

Coloanele prusiene de asalt, urmăresc trupele daneze până dincolo de linia a doua, unde de abia sunt oprite prin intervenția rezervei daneze.

Sosind însă noi trupe de asalt, aliații resping pe danezi care părăsesc și paralela a treia. Prin intervenirea de noi trupe de ajutor, danezii sunt respinși și nevoiți a se retrage spre capul de pod. Cuirasatul Rolf-Krake încercase dela Venningbond ca să ia parte la luptă; dar a fost silit de bateriile prusiene să se retragă.

Pela orele după amiază fortificațiunile de la Düppel sunt ocupate de prusieni; iar danezii nu mai sunt stăpâni de cât pe capul de pod pe care se pregătesc să-l părăsească, retrăgându-se în insula Alsen.

Artileria de câmp prusiană înaintează și deschide focurile în contra capului de pod, silind astfel tru-

pele daneze de a-l părăsi cât mai repede. Prusienii îl ocupă, dar fiind oboșiți se opresc și nu încearcă a-i urmări în aceeași zi în insula Alsen.

Pierderile suferite de prusieni în această zi se urcă la aproape 1200 de oameni, pe când danezii pierd peste 4.500 dintre care vr'o 2.000 sunt morți sau răniți iar restul prizonieri.

Diferite operațiuni până la sfârșitul războiului.

În timpul acestui război au mai avut loc următoarele operațiuni militare.

1. Generalul Schlegell proteje coastele mării Baltice în contra danezilor; cari atacau fără deosebire toate vasele germane.

La 15 dimineța, el ocupă insula Fehmarn și face prizonier un detașament danez care aduna rechizițiuni.

În Iutlanda, dela bombardarea Fredericiei, operațiunile fuseseră suspendate; iar după luarea pozițiunii de la Düppel, cele nouă batalioane din gardă.

Un corp de armată sub generalul Vogel de Falkenstein înaintează la nord de Veile și la 29 Aprilie ocupă linia de la Mariager la Holstebro, prin Hobro și Viborg, fără a avea vr'o ciocnire serioasă cu trupele adversare.

Tot la 29 trupele austriace se aflau încă la Fredericia, unde generalul Gablenz cu corpul său de armată fusese nevoit să facă un asediu în regulă; ajutându-se în urmă de artileria prusiană de calibru mare, care rămăsese disponibilă după luarea pozițiunii de la Düppel. Dar trupele daneze începuseră încă de la 26 Aprilie să părăsească de bună voie această cetate, care la 29 este ocupată de austriaci.

Prusienii înaintează neconținut spre nord și la 5 mai ocupă Asiborg; iar austriacii se întind spre vest până la Varde și Ringkjoebing.

2). Prusia trimisese în marea Baltică, încă dela începutul campaniei, toate vasele sale de război, și toate canonierele, pentru ași proteje porturile în con-

tra danezilor și pentru a împiedecă blocarea lor. Austria trimisese de asemenea o flotă în marea Nordului pentru a protege comerțul german.

3). În vecinătatea insulei Rugen au avut loc mai multe întâlniri între vasele adversare. La 17 Martie, o mică flotă prusiană, compusă din două corvete cu 41 tunuri și un avizo cu 2 tunuri, făcând o recunoaștere prin apropiere, zăresc la est de Rugen cinci vase daneze cu 182 tunuri și deschid imediat focurile asupra lor, dela o distanță de aproape 4.000 metri. Vasele prusiene se retrag și pentru a scăpa de urmărire intră în portul Swinemunde. Această mică întâlnire a fost cea mai însemnată operațiune maritimă din marea Baltică.

4). În marea Nordului, avant-garda escadrei austriace sub Tegethoff, compusă din două fregate cu elice cu 82 tunuri, împreună cu două vase și două ranoniere prusiene, se duce la 4 Mai la Cuxhoven; pe care îl părăsește la 6, din cauză că aflase că mai multe vase daneze fuseseră zărite la gurile Elbei. La 8, Tegethoff se întoarce din nou la Cuxhoven, fără ca vasele sale răspândite pentru a face recunoașteri, să fi zărit ceva. La 9 dimineața, Tegethoff aflând că vasele adversare se află în spre Helgoland, se duce spre dânsule și la estul insulei întâlnește trei vase daneze cu 182 tunuri, sub Svenson; pe cari le atacă. În această luptă navală, aliații sunt la început victorioși; dar în timpul luptei, vaporul austriac Schwarzenberg aprinzându-se, Tegethoff decide să înceteze lupta și să se retragă spre Helgolandă, urmărit de vasele daneze. Fregatele austriace au pierdut 130 oameni, danezii 68; iar prusienii cari au fost mai departe de linia de luptă, n'au pierdut nici un om.

Ultimile operațiuni

La sfârșitul lui Aprilie se întrunește la Londra o conferință, la care iau parte toate puterile mari europene precum și Suedia, Danemarca și confederațiunea germanică. Se încheie mai întâiu la 12 Mai un ar-

mistăciu pentru o lună și care se prelungește apoi până la 26 Iunie. Danezii crezând că în caz de reîncepterea ostilităților vor fi ajutați de vre'una din puterile mari, se arată foarte pretențioși; dar conferința se închide fără să se fi hotărât ceva; iar ostilitățile se reîncep.

Generalul Wrangel este înlocuit de către principele Frideric-Carol, care hotărăște a cuceri întreaga insulă Iutlanda, precum și insula Alsen și chiar alte insule, de va fi trebuință.

În insula Alsen, danezii nu aveau decât 9-000 oameni.

Pentru a trece Alsundul, prusienii strâng aproape de pădurea Satrup 160 de luntri și 32 pontoane, precum și un echipaj de poduri.

În noaptea de 29 Iunie se armează mai multe baterii la sudul punctului de trecere și se începe trecerea.

În fața punctului de trecere danezii nu aveau decât 1.300 oameni și aceștia erau foarte răspândiți.

Pe la 2 ore dimineța se îmbarchează și se îndreaptă spre insulă, întâiul detașament prusian, care la 150 metri de țărm este întâmpinat de focurile danezilor, pricinuindu-i mare rău; fără a fi însă împiedecat de a debarca. Danezii se retrag spre sud, rezistă câțva timp la Rönhof; dar sunt și de aci respinși spre Kyder unde sosește un regiment de rezervă dela Ulkebull pentru a-i susține.

În timpul acesta; trupele generalului Manenștein treceau neconținut în insula Alsen. Cuirasatul Rolf-Krake încearcă a se opune la această trecere; dar este respins de focurile bateriilor prusiene. Pe la orele 4 dimineța, Manenștein avea în insulă două brigade și ocupase Kyaer.

De la Kyaer danezii încearcă a se retrage spre Floeruphaff; unde trebuia să se îmbarcheze, pentru a părăsi insula; dar urmărit de aproape de prusieni sunt siliți să se îndrepte spre peninsula Kekins. Trupele prusiene obosite, se opresc pe la orele 10, fără a încerca să intre în peninsula, care nu este ocupată

decât la 1 Iulie, când este cu totul părăsită de danezi.

Ocuparea insulei Alsen costă pe prusieni aproape 400 oameni; iar pe danezi vre-o 4000, dintre care peste 2500 cad prizonieri.

În acest timp se petreceau următoarele operațiuni pentru ocuparea peninsulei Iutlanda.

La 9 Iunie recupă orașul Aalborg, pe care îl părăsise mai înainte; la 10 trece Lumfjord; fără a întâmpina vre-o rezistență, iar la 12, un detașament ocupă Friderickshaven.

În noaptea de 13 spre 14 Iulie și în ziua de 14 ocupă Nikjoebing, Morsoe și Thisted.

Cam la această epocă aliații atacă și insulele Frise, aflate la vestul Iutlandei. Escadra austriacă din marea Nordului fusese complectată și se compunea acum din 8 bastimente cu 244 tunuri, împreună cu patru vase prusiene. O parte din această escadră compusă din opt bastimente și patru canoniere, dintre cari două prusiene, împreună cu un batalion de vânători austriaci și două tunuri de câmp, este însărcinată a întreprinde o expedițiune.

La 12 Iulie, marinarii escadrei aliate ocupă Sylt.

La 18, aliații debarcă trupe în insula Fohr și încep operațiunile în contra adversarului.

La 19, căpitanul Darcea Hammer văzând că nu se mai poate opune, capitulează cu 190 vase mici și 252 oameni.

Danezii ne mai având speranță de a le veni în ajutor vre-o putere mare din Europa, se hotărăsc a cere pace.

La 20 Iulie se încheie mai întâi un nou armistițiu între luptători; iar la 1 August se subscriu la Viena preliminările păcii care se încheie definitiv la 20 Octombrie.

În puterea acestei păci, Schleswigne, Holșteinul și Lauenburgul sunt abandonate de aliații lor; rămânând ca Prusia și Austria să se înțeleagă mai în urmă între ele asupra soartei acestor ducate.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1). Invađarea aliaților în Danemarca s'a făcut pe mai multe coloane ; despărțite unele de altele, cu scop final de adunare pe teritoriul inamic. Cu alte cuvinte la 1864 se face experiența planului de invađare în Austria pe mai multe coloane cu scop de concentrare pe teritoriul inamic la Ghitim.

2). Se observă la Düppel că danezii, în timpul bombardamentului inamic au părăsit șanțurile și s'au retras între intervalele dintre liniile de apărare. În războiul cel mare găsim foarte des această metodă.

3). Danezii conștienți de dreptatea cauzei lor au primit războiul și au rezistat cu bravură în credință că marile puteri europene, incignati de nedreptatea austro-germanilor le vor veni în ajutor. Cum se știe însă puterile mari europene s'au mulțumit cu note diplomatice și cu conferințe până ce au câștigat fiecare câte ceva ; iar Danemarca a trebuit să lupte singură și să îndure consecințele înfrângerii.

Alt aviz mai sdrobitor nu se poate da statelor mici: cultivați pe cei mari dar comptați numai pe voi și pe meșteșugul de a vă face necesari celor mari.

4). Adâncul sufletesc de ură și de gelozie între Prusia și Austria s'a dezvăluit foarte adesea ori în războiul Danez. De asemenea între acești aliați și celelalte state confederați Germaniei. Memoriile și scrierile asupra acestui război înscriu multe conflicte între generali, între conducătorii politici, și mai ales între trupele de operațiune germano-austriace și comisarii saxoni și hanovrezi cari admiteau ducatul Holștein.

5). Rezistența danezilor contra armatelor aliante privită din punct de vedere mecanic ar fi de condamnat întrucât la sfârșit se știe că trebuie să fie bătuți.

Dar din punct de vedere moral și istoric această rezistență le-a asigurat dreptul de viață ca popor independent și s'a afirmat încă odată că viitoarea diplomatie mondială nu poate neglija viața națiunilor și a popoarelor mici.

CAPITOLUL IX.

DESCOPERIRILE DE PĂMÂNTURI NOUI, LUPTELE PENTRU COLONII. DIFERITE EXPEDIȚIUNI.

1. PRIVIRE GENERALĂ ¹⁾.

Odată cu trecerea dela evul mediu la perioada timpurilor noi, la începutul secolului 16, s'a introdus un element nou în istoria lumii: descoperirile de pământuri necunoscute până atunci.

Europenii cunoșteau coasta de nord a Africei stăpânită de arabi, din ale căror porturi încărcau venețienii și genovezii bumbac, mirodenii, piper. Mai cunoșteau părțile de apus ale Asiei ca Anatolia, Siria, locurile sfinte și Muntele Sinai.

Despre Persia, India, China și Japonia, europenii aveau foarte slabe știri aduse de călători.

Cu toate acestea, în acele timpuri, trăiau în America oameni de culoare galbenă, roșiatică, peile roșii, care nu erau cu totul sălbatici, iar pe coasta de apus se întemeiasă chiar state cam în felul celor din Europa, Asia și Africa, cum eră Mexicul și Persia.

Încă de prin secolul 14 au început călătoriile în lungul coastelor pentru descoperiri de noi pământuri, așa că, la sfârșitul acestui veac erau cunoscute, într'o măsură oarecare Indiile, coastele Africei până la miazăzi, la

1) Rezumare și reproducere fragmentară din N. Iorga, *Istoria Lumii* Vol. II, pag. 209 și următoarele.

Capul Furtunilor pe care îl atinse un om îndrăzneț, Vartolomeiu Diaz. Altul, Vasco de Gama, voi să știe ce mai este după acest cap, și plecă spre răsărit. El pricepú atunci că Africa s'a sfârșit acolo și că începe altă Mare, Oceanul Indian sau al Indiilor. O bucată de vreme, el nu găsi decât insule și coaste mai mult pustii; dar începù în urmă relațiuni cu Mozambicul, apoi descoperi și alte locuri din aceste părți. Ajunse pe coasta de apus a Indiei, și aici găsi iarăși stăpânitorii locali, oameni foarte bogați, având mulți supuși. În portul Goa se așeză un guvernator-general al coloniilor portugheze din India.

Cam pe același timp, un italian din Genova, Cristofor Columb, ajunsese la părerea că pe la apusul Europei nu este numai drumul cel nou de-a dreptul în India, ci și o mare lume nouă. Columb plecă dintr'un port al Andaluzei, în anul 1492 și ajunsese la niște insule înzestrate cu toate frumusețile lumii și unde nu fusese nimeni până la dânsul. Pe cea d'întâi o numi el insula Mântuitorului (San-Salvador); ea se află în Antile, între America de Nord și cea de Sud. În alte călătorii el mai descoperi Antilile Mari (Cuba, Haiti), și coborându-se tot spre miazăzi, el văzù și coasta nordică a Americii de Sud.

Columb a fost câțva timp guvernator, dar nemulțumit pe unii și pe alții, așa încât, pe urma părerilor lui, ajunsese să fie pus și în lanțuri. Spaniolii întrebuiră conținutul descoperit de el ca să-și facă venituri mari. Guvernatorii se purtară foarte sălbatec cu locuitorii, pe cari-i socotiau mai puțin decât pe robi. Presărate de aventurieri cari veniră să-și caute norocul aici, văzând aur, supuse Mexicul. Și cășunara aci strașnice nenorociri pentru a-și îndestulă lăcomia. Dintre alte puteri, Portugalia luă parte la descoperirea Lumii Nouă, și portughezul Cabral a cunoscut cel d'întâi Brazilia. În America de Nord, mai sus de Rio Grande, s'a pătruns mai târziu. La început, aceste țări erau numite Indiile Occidentale; numele de America vine de la italianul Amerigo Vespucci, care a călătorit și el prin aceste locuri și a vrut chiar să smulgă lui Columb

gloria că le-a descoperit". (Istoria Lumii, N. Iorga, Vol. I, pag. 210).

Peste câțva timp spaniolii intrară aproape în toată stăpânirea coastei de apus a Americii.

Un portughez, Magelan, merge apoi până la capătul acestei coaste și se întoarce pe lângă coasta de răsărit, cunoscându-se astfel întregul contur al Americii. Mai în urmă în interiorul Americii de Sud se descoperi Brazilia care intră în stăpânirea Portugaliei.

Astfel, între cauzele de război dintre Spania și Portugalia intră acum și motivele pentru stăpânirea posesiunilor din America, așa că în 1640, după serioase lupte europene între aceste două puteri, America de Sud se împarte între spanioli și portughezi.

Anglia și Franța, înțelegând avanițele ce decurg din stăpânirea noilor pământuri, intră în luptă pentru descoperiri și cuceriri, intrând mai întâi în posesiunea peninsulei Labrador și a Californiei. Francezii, la rândul lor, au ridicat steagul lor în pământurile Canadei.

„Locuitorii Americii nu erau însă nici de partea francezilor, nici de partea englezilor, și aceștia nu întemeiază măcar vre-un contoar, vre-un loc de schimb pentru mărfuri, precum aveau portughezii în India. Colonii franceze s'au statornicit în Canada mai mult prin veacul al XVIII-lea, iar englezii au trecut în deosebite puncte ale Americii (unde sunt astăzi Statele-Unite) de pe urma tulburărilor religioase și politice din veacul al XVII-lea". (N. Iorga, Vol. I, pag. 295).

„Negoțul cu Asia nu se mai putea face așa de lesne și de bine pe drumul cel vechi al Mării Mediterane, de când turcii erau stăpâni pe coastele Asiei Mici, ale Siriei și Egiptului, precum tot ei aveau coastele Peninsulei Balcanice, ale Greciei și insulele. Dintre europeni, numai francezii, cari de pe vremea lui Francisc I-iu¹⁾, au fost mai totdeauna prieteni cu turcii (ca unii ce luptau de o potrivă contra Casei de Austria), numai ei puteau neguța linișțiți în aceste părți

1) Invoiala lui Francisc I cu turcii se chemă *capitulatie*.

ale răsăritului pe care italienii le numiau cu un singur cuvânt: Levantul („Levante“--Răsărit)“.

„Venețienii și Spaniolii erau, din potrivă, foarte dese ori opriți să-și caute de afaceri în apele sultanului, fiindcă țările lor erau în război cu turcii“.

„În India pătrunseră cei d'întâi portughezii. Ei găsiră aici foarte mulți locuitori, orașe mari, meșteșugari dibaci în săparea fildeșului, în lucrul metalelor, în clădirea templelor, etc. Indienii primiseră dela chinezi cunoștința prafului de pușcă; ei aveau săbii bune și săgeți otrăvite (căci prin tufișurile cele mari de lângă râurile lor băltoase cresc sumedenie de frumoase burueni otrăvitoare). Portughezii n'aveau puteri ca ale spaniolilor, de aceea ei n'au luat în mână cârmuirea chiar a țării, ci s'au mulțumit să-și aibă porturi întărite pentru schimbul mărfurilor“.

Ei au străbătut și pe coasta Chinei.

Aici portughezii nu puteau să se poarte ca în Indii; ei se rugară umilit să li se dea voie a-și avea prăvălii în portul Macao. Când, după liberarea lor de spanioli, olandezii se avântară și ei spre negoț, găsiră în India pe portughezi, iar în insulele Filipine, la S.—O. indochinii, pe spanioli, aciuăți-încă înainte de 1570. Ei se așezară la rândul lor în insulele Sondei, la sudul Indochinei. De aici, cum ajunseră portughezii în China așa ajunseră ei în Japonia.

Olandezii se mulțumiră aici cu portul Nagasachi, cu ceea ce aveau mai de mult portughezii la Macao.

Prin desfacerea provinciilor Americii, regatul Angliei a pierdut mult, căci nu mai avea puterile necesare de desfacere și de procurat materii prime. De aceea în tot timpul revoluției franceze și de atunci până la 1914 Anglia a căutat compensații și a profitat de toate ocaziunile turburi din Europa ca să-și asigure aceste compensații; cari însă până la 1914 n'au constituit încă compensația pe care o doreă.

Această alergare după compensații a făcut pe Anglia să îndrepte atenție deosebită și spre Indii, de aci către Indochina, în fine către China și apoi către Japonia.

Despre aceste tendințe de dominațiune colonială a Angliei către răsărit iată ce zice d-l profesor N. Iorga :

„Cu China au trebuit să poarte mai multe războaie. Pentru Anglia ele sunt foarte însemnate, pe când, la început măcar, pentru China ele aveau însemnătate cu totul mică și se priviau numai ca tulburări petrecute într'un colț îndepărtat și neînsemnat de provincie (atât eră de mare și de mândră de trecutul ei aceasta Impărație a Fiului Cerului). Pentru că statul chinez nu mai îngăduia de o bucată de vreme ca supușii săi să cumpere dela englezi opium, Anglia alergă la mijlocul războiului.

Incă din 1839, corăbii engleze se iviră, pentru întâia oară, pe latul râu Iangtzechiang și însemnatul port Canton trebui să se răscumpere cu o sumă foarte însemnată.

Chinezii păstrau însă tot disprețul lor pentru Europeni, pe cari-i numeau „dracii apusului“ și cărora nu le recunoșteau nici un fel de superioritate de civilizație, cu atât mai mult cu cât mai veche eră civilizația chineză, pe care ei aveau toată voia să o privească drept o civilizație desăvârșită, ca una ce răspundeă tuturor nevoilor lor.

La urmă, chinezii trebură să închee un tratat de pace, care deschideă europenilor un număr de porturi.

Aceasta eră o concesie foarte însemnată, pentru că înainte toate porturile Chinei erau închise străinilor, și aceștia nu se puteau furișă de cât numai prin anume vechi puncte cari se aflau de multă vreme în stăpânirea puterilor europene, ce începuseră negoț în aceste părți încă din veacul al XVI sau al XVII.

În 1857 se începù un nou război, care duse și mai repede la încheierea unei păci. Firește că, în cazul acesta, nu se purtaseră lupte mari; în cele mai multe întâlniri chinezii se risipeau înaintea dușmanilor la cele dintâi împușcături.

„La dreptul vorbind, ei nici n'aveau oaste; tunurile lor nu erau de veacuri întrebuințate, și vestita cavalerie a împăratului Chinei se deosebiă mai mult prin frumusețea hainelor ei de mătăasă, purtând pe dânsele tot fe-

lul de flori și balauri, decât prin meșteșugul de a se încăieră cu vrăjmașii.

„Al doilea tratat deschidea europenilor porturi nouă și le dădea chiar voia să-și așeze ambasadorii lor staționari la Peking. Totuși, după un scurt timp, trebuia să se înceapă un al treilea război. Nici acesta nu ceru silinți mari aliaților europeni, căci, și acuma, francezii erau aliați cu englezii, ca și în cel de-al doilea război.

„Pacea dela 1860 întăria cele câștigate prin cele două păci dinainte. Și data aceasta, Rusia, care urmărise cu cea mai mare luare-aminte cele ce se petrecuse între chinezi și între Puterile Apusului, se grăbi a cere, ca răsplată pentru prietenia ei fătarnică, concesiile tot așa de însemnate ca și concesiile de care trebuiau să se bucure de acum înainte franco-englezii.

„Această stare de lucruri s'a păstrat apoi netulburată. Tot mai mult europenii se amestecară în toate afacerile Chinei. Astfel, vameș mare al împăratului chinez ajunsese un englez, a cărui înrâurire a fost atotputernică în toată uriașa împărăție. Dacă se făceau îmbunătățiri, dacă se deschideau linii ferate, toate acestea se desăvârșiau cu banii europenilor, subt călăuzirea lor și în folosul lor.

„Dacă, acum câți-va ani, chinezii din popor s'au răsculat împotriva amestecului europenilor în afacerile lor și dacă ambasadorii Puterilor au fost înconjurați în Peking și amenințați cu moartea, de care au scăpat numai ca prin minune, dacă, pe urmă, trupe trimise din toate țările mai însemnate din punct de vedere militar ale apusului european au venit să răzbune această și să pedepsească pe chinezii urători de străini, aceasta n'a adus nici un fel de învoire.

„China eră atinsă în părțile mărginașe de această cotropire europeană; înrâurirea deosebitelor puteri la curtea din Peking eră din ce în ce mai puternică, pe când provinciile dinăuntru, lipsite de drumuri și cu totul răzlețe, trăiau o viață care nu se deosebia întru nimic de viața celor mai depărtate timpuri medievale. Cu greu putea ajunge Europa, deși nu-i lipsia voința,

să facă din China, în proporție ceva mai mare, o colonie a ei.

Anglia ar fi fost bucuroasă să răzbată și insulele japoneze.“

În anul 1852, un englez sosit pe un vapor de război dintre acelea pe care japonezii le numiau, pirați, „corăbii negre“ (ei întrebunțau, ca și chinezii, corăbii frumos văpsite și împodobite cu pânze, pe care europenii le numesc jonce). Europeanii căpătaseră curaj prin ceea ce se petrecuse în China. Ei cerură și aici încheierea unui tratat de comerț și, amenințați de tunurile flotei engleze, japonezii trebuiră să se învoiască deci cu îndeplinirea acestei cereri. Câtva timp, însă, europenii cari pătrunseră, în sfârșit, în Japonia, fură primiți cu foarte multă neîncredere, ba, din vreme în vreme, goșiți sau și uciși. Infuriați asupra șogunului, (1) care nu era în stare să apere țara, ci o dădea pe mâna străinilor năvălitori și aplecați spre cotropire, japonezii cu iubire de țara lor se hotărâră a înlocui regimul cel nou cu cel vechi al împăratului de obârșie dumnezeiască. În frunte cu oameni ca Ito, Iamagata, Ocuba, Ocuma, revoluționarii izbutiră. Șogunul părăsi de bună voie puterea, Micadul fu așezat în Iedo, care-și schimbă și numele, ca să arate că timpurile sunt în adevăr schimbate, și se numi de acum înainte Tochio. Această mare prefacere se petrecu în anul 1868, și de atunci japonezii socot o eră nouă, pe care o numesc Meigi.

În drumul acesta către răsărit, englezii au avut dese ciocniri cu olandezii dela care au răpit câteva insule.

Tot dinspre Indii englezii au îndreptat privirile și activitatea către regiunea dintre Persia și granița Indiană.

Rusia, pe de-o parte, Anglia, pe de altă parte, încearcă să cucerească, sau măcar să aducă în cea mai deplină atârnare pe Hanii Iranienilor mohamedani din Herat, Afganistan, Belucistan și Chiva. Influența Angliei în Herat n'a fost tăgăduită niciodată, precum n'a fost tăgăduită niciodată influența Rusiei în Chiva. Pentru

1) Cam pe timpul domniei lui Mihai Viteazul, la noi, se petrecuse în Japonia o reformă feudală și se așezase ca șef al lor Șogunul sau Taicunul.

Afganistan, însă englezii și rușii erau să ajungă, de multe ori la război, și Anglia a încercat toate mijloacele pentru a pune stăpânire pe această țară.

Englezii au ocupat puncte și în golful Persic și în Marea Roșie; ei căutau să năpădească tot mai mult cu mărfurile lor și să înrădească, prin sfaturile lor, Persia. Această țară, care, se luptă încă împotriva Turciei în veacul al XVIII-lea, este de vre-un veac în deplină decadență. Incercările de a o moderniza și de a o întări astfel, pe care le-au făcut cei doi din urmă șahi, Nasredin și fiul său, n'au fost în stare să deie Persiei nimic serios și trainic. Persienii nu mai au nici credința, nici conștiința pe care o aveau în alte timpuri. Anglia porunciă în partea de sud și de lângă Mare a împărăției Șahilor, pe când Rusia-i făcea concurență în părțile de nord, care se învecinează cu Transcaucazia țarului. La urmă întetiri străine aduseră gonirea Șahului și înlocuirea lui cu fiul nevrâstnic. După trecere de câți va ani Șahul cel izgonit fu adus înapoi, și o clipă tatăl se luptă cu fiul, sau cu acei cari adunaseră oastea în numele lui. Fostul Șah fu învins. Nu era greu să se prevadă ce soartă trebuia să aibă, așa cum eră, slăbită, Persia, între doi vecini atât de puternici, cari o omorau cu dragostea.

„In Africa, Anglia a păstrat, întregindu-le, stăpânirile ei de pe așa numita Coastă de aur, din apus, unde se culegea odată aur și unde sosiau apoi caravane din lăuntru, care aduc oase de elefant sau fildeș și fel de fel de produse rare și scumpe a'le interiorului african. Călători englezi au străbătut de mai multe ori în acest interior al continentului negru.

„Englezii aveau acum în Africa-de-Nord Egiptul. După moartea lui Mehmed-Ali și a fiului său Ibrahim țara a stat și mai departe'n stăpânirea dinastiei acestora, rămânând în oarecare atârnavă de Turcia (Stăpânitorii ei nu purtau titlul de rege, ci pe acela de vice-rege sau chediv). Unul dintre chedivi, Ismail, care trăia pe vremea lui Napoleon al III-lea, și în zilele căruia s'a tăiat istmul de Suez, deschizându-se corăbiilor europene puțința de a trece din Marea Mediterană în Marea

Roşie, erà un mare petrecător şi cheltuitor. Fiul său, Tevfic, se arată nedestoinic: țara se coborà din ce în ce mai mult în datorii. Englezii se îngrijiseră ca în cea mai mare parte aceste datorii să fie față de supușii englezi, astfel ca Anglia să se poată amestecă oricând pentru a cere epitropia Egiptului în ordinea economică și prin aceasta supravegherea politică asupra lui. Aceasta s'a și întâmplat. Egiptenii, dovedindu-se cu totul incapabili de a plăti și pe de altă parte, anume trupe de ale chedivului răsculându-se, sub conducerea unui ofițer energic și patriot, Arabi-Pașa, Anglia și trimise soldații, sub comanda lordului Wolseley (cet: Ulzeli), și luă Alexandria. Europa nu erà pregătită pentru a se împotrivi acestei încălcări din partea Angliei, și deci englezii rămaseră în posesiunea Egiptului.

„Adeseori, Franța și Rusia s'au lăudat că vor goni pe englezi din Egipt: uneori Turcia, mai mult că să nu i se uite drepturile, a vorbit de dânsese. Totuși, astăzi și pe multă vreme în viitor, englezii sunt și vor fi stăpânii Egiptului.

„În sudul Africei, încă din vremea războaielor napoleoniene, izbutise Anglia să răpească Olandei Colonia Capului, unde supușii erau în cea mai mare parte olandezi. De aici englezii au început opera lor de înaintare spre nord și nord-est; făcând să se retragă înaintea lor băștinașii, negrii Zuluși (în lupta cu care a fost omorât principele Ludovic-Napoleon), și vechii stăpâni de moșii olandezi „țărani“ sau boerii (Boer, ceti: bur, înseamnă țăran în limba olandeză), care de veacuri stătiau aici, pe pământul luat dela Cafri și Boemani (cet: busmani). Dela o vreme, boerii aceștia întemeiaseră două republici, una numită republica Oranje, după râul cu același nume, care și el amintea de numele dinastiei Oranje, iar cealaltă zisă Transvaal, pentru că se întindea dincolo de râul Vaal. Cele două republici, trăiau o viață patriarhală și ar fi dus-o astfel încă multă vreme, dacă nu s'ar fi descoperit în Transvaal mine de aur foarte însemnate. Această descoperire făcu să se grămădească în republică vagabonzi din toată lumea, evrei, ruși, poloni, germani, englezi. Anglia îi

întrebuiță împotriva boerilor, cerând neconținute drepturi pentru acești străini sau pe limba olandeză Uir-tlander.“

Vom vedea în volumul 4 că englezii au fost bătuți de buri, totuși puterea lor nesfârșită și nepăsarea statelor privitoare a făcut ca burii să se supună în cele din urmă.

2. CÂTEVA OPERAȚIUNI IN COLONII.

Cucerirea Algeriei.

Evreii algerieni au făcut pentru 7 milioane de lei aprovizionări de grâu. Directoratul Dejului din Alger, avea mari interese în această afacere, care nu se isprăvise încă în 1827.

Consulul Franței, chemat la o audiență solemnă, la 27 Aprilie 1827, este lovit de către Dey-ul.

Pentru această ofensivă Franța a cerut reparații care au fost refuzate. Războiul s'a declarat la 15 Iunie, și s'a făcut blocarea coastelor care a durat 3 ani fără nici un rezultat.

Amiralul Duperé debarcă, la 14 Iunie, 30.000 oameni comandați de generalul *Bourmont* la Sidi-Ferruch.

La 29 Iunie ia fortul *Empereur*, la 5 Iulie se intră în Alger. Ceva mai târziu, se ia *Bône* și *Oran*.

Bourmont se retrage aflând de revoluția din Paris.

Regența Algerului se împarte în 3 beilice:

Oranul, *Titeri* și *Constantin*.

Clauzeul, provocat de beyul din *Titeri*, *Bon-Meyrag*, îl gonește din *Blidach*, îl bate la colina *Monzaia*, ocupă *Medeach*, și pune în capul celor 3 beilice aliați de ai Franței, impunându-le și o contribuție de 1 milion. Numit mareșal, *Clauzeul* pleacă în Franța și este înlocuit, prin generalul *Berthezème*, care aduce ajutoare la *Medeach*, și redeschide lupta la colina *Monzaia*.

Savary, duce de *Rovigo*, bate pe arabi la *Roleach* și *Boufarik*, și se înconjoară de întărituri pentru a apăra Algerul (1831—1833).

Voirol ocupă *Bougie* și înființează birourile arabe,

intermediare între administrația franceză și șefii indigeni (1833).

Generalul *Desmichels* (1833—34) construște drumuri și locuri întărite. În 1834, se decide a se păstra definitiv posesiunile franceze în nordul Africei, și îl numește pe *Drouet d'Erlon* guvernor general. (1834—1835).

Lupta contra lui Abdel Kader.

Provincia Oran e în plină anarhie. Abd-el-Kader, născut în 1807 în tribul Hachems, fiul unui marabut cu trecere, se distinge prin curajul său.

Supune foarte repede toate triburile care refuzaseră să-i recunoască supremația.

Generalul *Desmichels*, comandantul Oranului, se duce la Arzen; dar, prea slab, iscălește un tratat la 26 Februarie 1834, cu emirul care tribuă recunoscut ca prinț al celor credincioși.

I se trimite chiar consul la Mascara, și îl ajută contra celorlalte triburi.

Drouet d'Erlon dezaprobă acest tratat și trimite pe generalul *Trezel*. Imediat *Mustafa-ben-Ismaël* se pune sub protecția franceză. Abd-el-Kader, protestează și ocupă *Miliana* și *Medeach*. *Trezel* merge contra lui, dar coloana sa este atacată în strâmtoarele dela *Macta*; și pierde 500 de oameni.

Drouet d'Erlon și *Trezel* sunt rechemați.

Mareșalul *Clauzel* (1835 - 1837) cu 11.000 oameni, pleacă din Oran, gonește pe arabi, ia *Mascara*, la 29 Noembrie, complet arsă, și forțează *Tlemcen* unde lasă 500 de oameni cu căpitanul *Cavignac*, care e din nou înconjurat, și apoi merge la *Bône*.

Generalul *Bugeaud* ia comandamentul Oranului, debarcă cu 3 regimente, aprovizionează *Tlemcen* și forțează trecerea *Sik-Kah* (5 Iulie 1836) și înghesue trupa lui Abd-el-Kader într'o râpă unde își găsește peirea.

În acest timp, *Clauzel*, plecând dela *Bône*, înaintează contra beyului *Ahmed*, din Constantin.

Ploi torențiale, starea rea a drumurilor, istovesc

trupele franceze înainte de bătălie. La 24 Noembrie 1836, francezii sunt respinși și se retrag la Bône, după ce au pierdut 450 oameni.

Damrémont, înlocuește pe Clauzel. Face pace cu Abd-el- Kader, pentru a trece cu toate forțele sale contra Constantinei.

Bugeaud iscălește atunci tratatul dela Tafna (1 Iunie 1837).

Franța părăsește Tlemcen și Tafna, dar păstrează Oranul, Arzew, Mostagnem, Mazagran.

Se recunoaște autoritatea emirului asupra provinciilor din Oran, Titeri și Alger. I se dă prizonieri, ia bani, și îi dă oțel, fer și plumb.

Emirul împarte țara în 8 guvernăminte administrate de caliți, având sub ordinele lor aga și caïd. Are o armată de 10.000 oameni, 20 tunuri, o fabrică de tunuri la Tlemcen, o fabrică de arme la Miliana și pulberării la Mascara și Medeach.

Liber, din această parte, Damremond pleacă din Bône cu 13.000 oameni către Constantin, pe care l'asediază (6—13 Octombrie 1837).

Damremond este ucis într'o recunoaștere.

Lamorcière conduce cele 3 coloane de asalt și ia casă cu casă, cu toate rănilile sale (1837—1841).

Mareșalul *Valée*, aduce armatele prin interior, (Guelma, Setif) și trece porțile de fer.

În acest timp Abd-el- Kader, pretinde că s'a violat tratatul dela Tafna și declară război (20 Noembrie 1839): 123 vânători și căpitanul Lelièvre, asaltați de 12.000 arabi, rezistă eroic, la Mazagran. Sunt scăpați printr'o eșire la Mostaganem. După ce a ocupat Cherchil, ca pedeapsă, mareșalul *Valée*, merge spre est, bîte pe emir în stîncile dela Monzaïa (12 Mai 1840), ia Medeach și Miliana. Dar aprovizionarea cu hrană a acestor locuri are nevoie în fiecare dată de adevărate expedițiuni.

Mareșalul *Bugeaud* înlocuește în Ianuarie 1841 pe mareșalul *Valée*. Are 100.000 oameni și începe o serie de expediții al căror rezultat este cucerirea definitivă a Algêrului către sud și vest.

În 1841—42, Abd-el-Kader s'a retras în Ouarsénis

unde luptă contra coloanelor franceze, căutând a înflăcărâ zelul partizanilor săi.

Bugeaud înconjoară masivul Ouarsenis care mărginește la nord Cheliff, ocupând Boghar și Teniet-el-Haad la est, Tiaret și Sidi-bel-Abbes la vest, aceste 4 puncte sunt predominatoare desertului, sunt singurele margini ale marilor platouri și pe unde trebuie trecut cu forța.

Plecând repede din Boghar, ducele d'Aumale și colonelul Yousouf, cu 600 călăreți, surprinde cartierul și 6000 oameni ai lui Abd-el-Kader (16 Mai 1843).

Abd-el-Kader, abia poate să scape cu mama sa și una din femeile sale și trece în Maroc.

Campania din Maroc, 1844.

Emirul ațâță pe împăratul Marocului prin prezicerile sale și hărțuește pe francezi.

Pentru a împedica aceste incursiuni noi, francezii ocupă malurile *Muilla* (un afluent al Tafnei). Marocanii pretinzând că la râu este granița lor, atacă pe francezi.

Incep tratativele, dar o conferință între generalul Bedeau și comandantul forțelor marocane, fiind întreruptă prin un atac al cavaleriei marocane, Bugeaud ia vi-guros ofensiva. După trecerea d'Isly (14 August 1849) cu 12.000 oameni, întâlnește 40.000 marocani pe care-i pune în dezordine. S'au luat tezaurele fiului Abd-el-Rhaman, tunurile lor, steagurile și o mulțime de lanțuri destinate pentru prizonieri. Escadra Joinville bombardează Tanger la 6 August și Mogador la 15 August.

Tratatul din Tanger (20. 9. 1844) dă aceleași fruntarii ca pe timpul dominației turcești, dar generalul Ruc, acceptă o linie bizară care taie în 2 triburile, lasă pe Fignig la Maroc, ceea ce a nemulțumit guvernul de la Paris — Un nou dușman, Bou-Maza, ridică regiunea Dahra (vest Alger). Pelissier, surprinse într'o văgăună, omoară prin asfixie 600 de arabi în grotile în care s'au refugiat.

Abd-el-Kader, trece frontiera Marocului, către țarm, și închide o companie (căpt. Gereaux) la Sidi-Brahim

(24 Septembrie 1845) o masacrează, afară de 13 oameni cari isbutesc să scape.

O coloană de 430 oameni care eșise din Nemours este distrusă. Revolta e generală.

Bugeaud pune coloanele în mișcare în toate direcțiile. Abd-el-Kader gata să fie prins. Se refugiază în Kabylia. Dar este rău primit, revine în Maroc, unde Bou-Maza îl urmează. Bugeaud vreă să ia Kabylia, obține succese, dar guvernul îl oprește. Iși dă demisia.

Ducele D'Aumale este numit guvernor în 1847. Bou-Maza revine în Dahra, dar, descurajat, se predă colonelului Saint-Arnaud.

Abd-el-Kader vreă să detroneze pe sultanul Marocului. Invins de acesta, el trece frontiera franceză. Dar Lamorcière păzeă toate trecerile. Neputând să mai scape el se supune (23 Decembrie 1847). Mai întâi, internat în Franța, obține de a se duce în Damas, în Syria, unde rămâne credincios cuvântului dat până la moarte (1883) și dă diverse probe de recunoștință sa față de generositatea învingătorilor.

Supunerea Saharei și Kabyliei.

Ducele D'Aumale înaintează până la Biskra, supune *Zibaus* și *Aurès*.

Expediția din Zaatcha (Octombrie 1849).

Prima coloană franceză contra oazei este respinsă. Generalul Herbillon revine cu 4000 oameni și după un atac nereușit, face o asediere în regulă. Colonelul Canrobert face prima gaură, fiecare casă se apără, rade orașul și oaza. Francezii pierd 1500 oameni, fără a mai socoti victimele holerei.

Expediția din Laghouat (1852).

Un serif venind de la Meca, Mahomed-ben-Abdalah, face la Ouargla un centru de agitații. Partizanii săi iau Laghouat, unde francezii aveau un califat. Genera-

lul Pelisier asediază oaza, o ia după câteva ceasuri de bombardament și ia casă cu casă. Laghouat a fost de atunci mereu ocupată. Ouargla e luată de aliați francezi. Mzab, Tougourt, Righ sunt împacate pentru 10 ani.

Supunerea Kabyliei.

Mareșalul Bugeaud supusese Beni-Abbes și 14 triburi. Dela 1849—1854, un serif Bou-Baghla întreține revoluția. Se îndreaptă spre el expediția generalilor Saint Arnaud (1851), Bosquet (1852), Randon (1853). Bou-Baghla e ucis într'o luptă la 1854.

În 1857 generalul Randon, în fața răsvrătirii Beni Rateu, înconjoară Kabylia cu 35.000 oameni. Zdrobește în 2 luni toți insurgenții, dă sângeroasa bătălie la Icheriden cu divizia Mac-Mahon, apoi construiește fortul Napoleon și căi militare.

Expediția din Maroc. (1869).

Triburi pe frontiera Marocului, nerecunoscând nici fruntariile, nici tratatele, două divizii (Valsin și Yousouf) îi pedepsesc, cu toată holera care bântuie.

Revoluția din 1864.

Între Geryville și Ouargla, Si-Sliman, supărat pe ofițerii francezi, se revoltă. Locot-colonel Beauprêtre se duce către Djebel-Amours, dar coloana sa e surprinsă și masacrată.

Deasemenea și Djebel-Amours se revoltă.

Ouarsenia face la fel, dar e imediat potolită. Generalul Deligny, la sud, are mai întâi succese fără rezultat. După un insucces la El-Beida, arabii devastează țara până sub porțile Tlecmen.

În timpul acesta șeful lor este ucis într'o luptă cu Deligny, revolta intră într'o fază de descreștere, dar, cu toate astea, până la 1870 arabii continuau a face raziile lor.

3. DIFERITE EXPEDIȚIUNI.

După constituirea sfintei alianțe, puterile europene, ale acestei alianțe, au fost nevoite să trimită diferite expedițiuni în statele, unde, prin revoluțiile produse, sau prin atitudini contrare, se aduce vre-o stânjenire hotărârilor acestei alianțe.

Nu vom da toate aceste expedițiuni și nici nu le vom descrie în detaliu expedițiunile, dar menționăm aci, în rezumat, câteva din ele, pentru ca pe de o parte cititorul să cunoască și acest fel de operațiuni; iar pe de altă parte pentru că presimțim că în viitor liga națiunilor va da naștere la astfel de expedițiuni.

Aceste feluri de operațiuni credem că vor fi mai dese în viitor și prin faptul că noile arme de apă și de aer, noile aplicațiuni tehnice la armele de uscat, precum și noile organizări sociale, vor aduce, fatal, lupte de acest fel.

EXPEDIȚIA DIN SPANIA (1823).

Scopul: A pune din nou pe tronul Franței pe regele detronat de revoluție.

Expediția condusă de ducele d'Angoulême.

Nici o rezistență; trupele franceze sunt aclamate de populația spaniolă.

Luarea lui *Trocadero*. Capitulara del *Cadix*.

EXPEDIȚIILE LA ROMA (1848).

Un corp expediționar se trimite pentru a pune pe Papa del *Roma* în posesia statelor sale, din care fusese alungat de o revoluție.

Aseidiul *Romei*, apărată de Garibaldi, care capitulează după 2 luni.

Trupele franceze rămân în Roma pentru a proteja pe papa până în 1870.

Bătălia dela *Mentana*, în 1867, în contra lui Garibaldi.

EXPEDIȚIILE DIN CHINA ȘI COCHINCHINA (1860).

Prima expedițiune în China.

China, călcând condițiunile tratatelor din Nanchin, (cu Anglia) și din Wampoa (cu Franța) aceste 2 puteri trimet o expediție în China.

Luarea lui *Canton*. Luarea forturilor lui *Peiho*. Ocuparea lui *Tien-Tsin*. Urmează tratatul din *Tien-Tsin* pe care chinezii se grăbesc să'l calce.

A doua expedițiune în China.

O nouă expediție, mai serioasă, (35000 oameni). 70.000 de chinezi sunt alungați din forturile lui *Peiho*. *Tong Tchéon*, *Palikao*. Intrarea în *Peking*; arderea palatului de vară.

Tratatul din *Peking*, lasă libere coastele chineze comerțului european.

Expediția Cochinchina contra Annam-ului.

După asuprirea misionarilor, de către împăratul din Annam, Franța și Spania trimesese o expediție care luase *Tourane* și *Saigon*, dar s'a oprit din cauza lipsei forțelor suficiente. După războiul cu China, expediția întărită la *Mytho*, bate pe annaniți la *Bavia*. Aceștia tratează trecând Franței *Cochinchina* și protectoratul asupra *Cambodge*.

EXPEDIȚIA DIN MEXIC (1861—1867).

În urma maltratărilor europenilor în Mexic, Franța, Anglia și Spania se unesc pentru a cere reparații. Mexicul eră de mult prada turburărilor și a anarhiei.

Napoleon III avea ambiția de a fondă acolo un imperiu. Trupele aliate debarcă la *Vera-Cruz*. Dar Anglia și Spania se retrag numai decăt.

Franța rămâne singură să continue războiul.—Slabele forțe franceze, (7000 oameni), n'au răușit mai întâi la asediul *Puebla* (loc întărit foarte mult). Inșă întărite la 45000 oameni, cu mareșalii Forey și Bazaine, reiau *Puebla*, după 2 luni de asediu, și după victoria lui Bazaine la *San-Lorenzo*, francezii intră în Mexic. Mexicanii primesc ca împărat pe arhiducele austriac Maximilian. Trupele franceze stau acolo 2 ani pentru a'l apăra.

Dar opiuneapublică din Franța și intervenția Statelor Unite forțând pe Napoleon III să'și retragă trupele; Maximilian este omorât numai de cât.

Această expediție nereușită a costat pe Franța 700000 oameni și parale, și a împedicat'o să ia parte, în 1866, în războiul Germaniei care se răfuiă cu Austria.

OBSERVAȚIUNI ȘI INVĂȚĂMINTE GENERALE.

Înainte de secolul 18 tratatele de comerț nu aveau însemnătatea de astăzi, așa că din cauza lor nu s'a putut produce frecări între state și nici conflicte de războiu nu s'au ivit.

După 1800 de ani dela creștinism, Mesopotamia intră iarăși între cauzele mari ale așezării omenirii pe baze nouă; dar, de astă dată, pe baze economice, iar nu sufletești.

Din cele trei direcțiuni, pe unde Rusia caută loc la mare, — adică prin Manciuria, prin Mesopotamia și prin Bosfor, — direcțiunile două din urmă au atras'o mai mult.

La rândul, ei Franța, care a pus stăpânire sufletească și materială pe Siria, și care prin deschiderea canalului de Suez și-a înmulțit perspectivele economice, în această parte, vede nevoia decăt mai multe linii de comunicații în Asia, din care cea mai principală este linia de comunicație prin Mesopotamia. Dar Anglia, care

stăpânește Indiile și Egiptul, caută să lege aceste două țări tot prin Mesopotamia.

Iată cum interesele deosebite ale Rusiei, Franței și Angliei se întâlnesc pe pământul Mesopotamiei, unde, după războiul din 1864, își îndreaptă privirile și Germania, care, orbită de nevoile ei economice și împinsă de marea ei producție industrială, nu mai vede salvarea decât prin împingerea producției pe linia Berlin-Bagdat.

Astfel:

„Cucerirea economică a Mesopotamiei și legarea ei printr’o cale ferată cu Mediterana, deveni visul tuturor marilor popoare, fiecare văzând chestiunea așa cum eră mai favorabil intereselor sale.

„Mesopotamia, leagănul celei mai dezvoltate vieți economice și al celei mai înalte civilizații a antichității, este și astăzi unul din terenurile cele mai fertile și are o situație geografică, de așa natură, încât se poate prezice, cu siguranță, că acolo se va alcătui unul din cele mai puternice state ale viitorului“. (Dr. I. N. Angelescu, op. citat, pag. 79).

„Care este rostul nostru în rivalitățile pentru dominarea economică a Răsăritului?

„Tradițiile și drepturile noastre istorice, împreună cu nevoile economice actuale, ne silesc să concentrăm toate puterile în jurul câtorva mari bunuri, pe care suntem datori să le păstrăm și mărim. Neputând să mă întind prea mult asupra lor, de data aceasta mă mărginesc să le menționez :

a) Stăpânirea Dunării de jos și a gurilor ei.

b) Lupta pentru libertatea absolută și sigură a navigației prin strâmtoari spre Mediterana.

c) Expansiunea economică spre Răsărit.

„Primele două chestiuni condiționează independența noastră economică și prin aceasta și pe cea politică. Oricine ne va închide drumul spre Mediterana și ori cine ne va stânjeni stăpânirea absolută a Dunării de jos și a gurilor ei va obține un monopol asupra tuturor bogățiilor noastre și ne va aservi economicște. Iar după aservirea economică, urmează, în totdeauna, supu-

nera politică“ (Dr. I. N. Angelescu, op. citit, pag. 82).

În ceea ce privește expansiunea noastră economică spre Răsărit, ea ne privește atât prin aceea că ne găsim pe linia directă a politicei germane Berlin-Bagdat, cât și prin aceea că produsele noastre vor deveni din ce în ce mai mari și vom avea nevoie de drum liber, nu numai către apus, ci și către răsărit, pentru răspândirea lor.

Columb a fost pus în lanțuri la câțiva ani după descoperirea Americii, deși, prin această descoperire a dat lumii un nou avânt spre civilizație. Voi, apostoli ai binelui obșteșc, trageți de aci învățătura că mulțumirea pentru ceea ce faceți să o căutați numai în lăuntrul conștiinței voastre, căci din afară, adică dela cei pentru care lucrați, nu poate veni, și nici n'aveți dreptul să vă plângeți de aceasta. Când deștepți din somn pe cineva spre binele lui, întâi te înjură că l'ai deșteptat, și abia în urmă vede câtă dreptate ai avut, dar atunci încă te vor înjură acei care trăgeau profit din somnul celui deșteptat.

Dacă Persia n'a fost încă în stare să-și ridice Poporul său din starea de decădere în care se găsește, este că în rândurile aceluia popor nu s'au ridicat încă oameni precum au fost Ilo, Iamagala, Ocuba, Ocuma și alții în Japonia.

Rolul oamenilor mari, în mijlocul popoarelor care trec prin asemenea crize, este atât de mare în cât putem spune cu siguranță că dacă ceho-slovacii nu ar avea pe Mazarych, și dacă sârbii nu ar fi avut pe Pinski și dacă grecii nu ar fi avut pe Venizelos, nu înțelegem starea de astăzi ori cât de mult ar fi condițiile împrejurările singure ca să o atingă.

Împrejurările favorabile trec pe lângă popoare tot așa precum norocul trece pe lângă fiecare om, dar ei profită de cele dintâi de cât poporul în sânul căruia se găsesc oameni mari, și de cel de al doilea omul în ure există o voință.

Ridicarea poporului japonez, într'un timp atât de scurt, și organizarea lui astfel încât, pe de o parte, să-și păstreze caracteristica lui națională; iar pe de altă parte

să se pună la nivelul civilizației europene și să fie capabil de a rezistă încercărilor europene de cucerire, este un exemplu clasic în istoria lumii, demn de imitat. Noi, care ne găsim prea departe de ei, nu înțelegem încă atât de bine și nu putem pătrunde adânc în noțiunea pe care englezii au concentrat-o în cuvintele: *pericolul galben*, totuși, credem că această teamă a englezilor a venit și din decepțiunile ce au avut de câțori a încercat să se amestece în treburile Japoniei.

CAPITOLUL X.

PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA ISTORIEI POLITICO-MILITARE A ȚĂRII ROMÂNEȘTI DELA 1821 PÂNĂ LA VODĂ CAROL.

I. DOMNII ROMÂNI DE LA 1821 PÂNĂ LA REGELE CAROL I.

Muntenia.

Ioan Caragea, 8 Sept.
1812—12 Oct. 1818.

Alexandru Șuțu, 16
Noemb. 1818—18/19 Ian.
1821.

Scarlat Calimachi, Febr.
—Iunie 1821.

Revoluția lui Tudor Vla-
dimirescu, 28 Martie—27
Mai 1821.

Ocupația turcească, 28
Mai 1821—21 Iunie 1822.

Grigore IV, Ghica, 21
Iunie 1822—12 Iulie 1828.

Ocupația rusească, 12
Iulie 1828—Aprilie 1834.
Și anume : generalul rus
Palin, președintele Diva-

Moldova.

Scarlat Calimachi, 17
Sept. 1812—Iunie 1819.

Mihai Șuțu, Iunie 1819
—Martie 1821.

Stăpânirea grecească,
Martie 1821.

Căimăcămia lui Ștefan
Vogoridi, numit în Febr.
așezat în toamna lui 1821
—22 Iulie 1822.

Ocupația turcească
Mai 1821—Iulie 1822.

Ioan Sandu Sturza, 21
Iunie 1822—5 Mai 1828.

Ocupația rusească 1834.
(V. Țară Românească).

nului, numit la 22 Febr. 1828—Noemb. 1829; generalul Pavel Chiselev, președinte de Divan, Noemb. 1829—Aprilie 1834.

Alexandru Ghica, Apr. 1834—7 Octomb. 1842.

Gheorghe Bibescu, I-iu Ian. 1843—25 Iunie 1848.

Guvern provizoriu, 26 Iunie—10 Iulie 1848.

Căimăcănie, 10 — 12 Iulie 1848.

Guvern provizoriu, 12 Iulie—9 August 1848.

Căimăcănie, 9 August —25 Septembrie 1848.

Căimăcănia lui Constantin Cantacuzino, 26 Sept. 1848 — Iunie 1849.

Barbu Știrbei, Iunie 1849—29 Octomb. 1853.

Ocupația rusească, 29 Oct. 1853—31 Iulie 1854.

Barbu Știrbei, cu austriacii, 5 Octombrie 1854 —25 Iunie 1856.

Căimăcănia lui Alexandru Ghica, 4 Iulie 1856— Octombrie 1858.

Căimăcănia de trei membrii: Ioan Manu, Emanoil Băleanu și Ioan Filipescu, Octombrie 1858 — 5 Februarie (24 Ian.) 1859.

Alexandru Ioan Cuza, 5 Februarie (24 Ian.) 1859.

Mihai Sturza, Apr. 1834 —Iunie 1849.

Grigore Alex. Ghica, Iunie 1849—26 Septemb. 1853.

Ocupația rusească, 26 Sept. 1853—16 Sept. 1854.

Grigore Alex. Ghica, 14 Oct. 1854 — 26 Iunie, 1856.

Căimăcănia lui Tudor Balș și a lui Nicolae Vongoridi, 26 Iunie 1856— Octombrie 1856.

Căimăcănia de trei membrii: Ștefan Catargiu, Vasile Sturza, Anastasie Panu, Octomb. 1858—17 (5) Ianuarie 1859.

Alexandru Ioan Cuza, 17 (5) Ianuarie 1859.

PRINCIPATELE-UNITE, APOI ROMÂNIA.

P r i n c i p a t u l .

Alexandru Ioan I Cuza,
5 Februarie (24 Ianuarie)
1859—11/23 Febr. 1866.

Locotenenția Dom-
nească: N. Golescu, Las-
căr Catargiu, N. Haralam-
bie, 11/23 Februarie 1866
—20 Aprilie 1866.

Carol I-iu de Hohenzol-
lern-Sigmaringen, 20 Apr.
1866.

R e g a t u l .

Carol I-iu, 26 (14) Martie 1881.

Ferdinand I-iu, Septembrie 1914.

II. CARACTERIZAREA GENERALĂ A ORGANIZĂRII
ARMATELOR ROMÂNEȘTI DELA 1821 LA 1914.

A. Pe timpul Domnilor pământeni.

1821. Cu restabilirea Domnilor pământeni și a armatei naționale se introduce permanențizarea.

1829. Tractatul dela Adrianopol prevede organizarea armatei naționale.

1830. Regulamentul organic înființează 3 regimente fiecare a două batalioane și 3 escadroane.

1859. Unirea Principatelor. Se unesc armatele celor două principate.

1861. Se împarte teritoriul țării în circumscripții de divizii.

1862. Se face prima lege de organizare a armatei.

1863. Libertatea înlocuirii la serviciu. Se în-
trunesc dela 2 ministere de război și modifică
budgetul.

Caracteristica generală este: Armate na-
ționale cu scutire de clase privilegiate.

B. Dela 1866 până la 1914.

1866. Constituția din 1866 prevede serviciul militar, personal, obligatoriu, general.

1868. Se face o nouă lege de organizare a armatei pe bazele constituției. Milițiile se organizează pe câte un batalion de județ. Se creează elementul gloatelor.

1872. Se modifică legea de organizare, după cea prusiană, care și aceasta este modificată în urma războiului franco-german.

1883. Se face legea comandamentelor, se prevede recrutarea regională, se dau norme asupra mobilizării. Se face legea de administrare a armatei și legea de recrutare.

1908. Se face o nouă lege de organizare, introducând serviciul de 2 ani la infanterie și desființarea infanteriei teritoriale.

Caracteristica generală este:
Serviciul personal, obligator, general.

III. DOMNUL TUDOR ȘI ARMATA LUI¹⁾.

Domnia cea nouă, restabilită de turci, după pacea din București, a răpirii Basarabiei (1812), rămăsese cu elementele știute ale arnăuților. Erau apoi, trupe de poliție ale colonelului (bimbașa) Sava. Erau, apoi, în casa militară a lui Vodă cei 50 de neferi ai lui tufecci bașa pușcași, cei 30 de delii ai lui deli bașa, având pe lângă sine și doi căpitani, cei 18 ai lui ghiuleraga, tot atâția ai lui buluc bașa ai celui de al doilea și de al treilea buluc bașa ai lui Cărc Serdar, cei 12 ai lui Odabașa, cei 3 ai lui buluc bașa de cămară, cei 2 ai pazei beizdadelelor, topcii dela tunuri și tulumbagii pompieri. Pe lângă aceasta se păstrau, mai ales, trupele turcești ale lui baș bešli aga. El ținea, în principatul muntean, un bairactar și numai 70 neferi călăreți sub ordinele lui. Subordonații lui beșlegii din județe, aveau, în special, grija de a păzi pe negustorii turci cari umblau prin țară.

1) Reprodus. în fragmente din *Istoria Armatei Românești*, de N. Iorga Vol. II, pagina 209—214.

Cu acești apărători ai ordinii ridică Tudor, în Ianuarie 1821, steagul unei mișcări, care îndată, prin însăși legăturile cu singurul popor țărănesc al românilor, trebui să ia un caracter particular.

El plecase din București numai cu o mână de arnăuți și cel dintâi gând al lui, potrivit cu vechi amintiri de răscoală, fusese a merge la adăpostul mânăstirilor oltene. Eră sigur că urmăritorii, trimiși contra lui, se vor reuni cu dânsul. Voiă o adunare a norodului, cerându'si, cu armele în mâini, vechile drepturi călcate de boerii cei răi, de ciocoi greci din București. În această mișcare, cu caracterul politic nedeplin fixat, lucrul de căpetenie eră, deci, oastea care înlocuia orice altă autoritate. În proclamația din Ianuar, scrisă de dânsul, făgădui binele în locul răului. „Nu vă leneviți, ci siliți de veniți în grab cu toții, care aveți arme, cu arme, cei care nu aveți arme cu furci de fier și lănci. Să vă faceți de grab și să veniți unde veți auzi că se află adunarea cea orânduită pentru binele și pentru folosul a toată țara și cecece vă va povațui mai marii adunării, aceea să urmăriți, Și unde vă vor chema ei, acolo să mergeți, că ni ajunge, fraților, atâta vreme de când lacrimile noastre nu s'au mai uscat. Și iarăși să știți că nimeni dintre voi nu e slobod, la vremea aceasta a adunării obștii, folositoare, să se atingă măcar de un grăunte de binele sau de casa vreunui neguțător orășean sau țăran, sau de alt vreun locuitor decât numai binele și averile cele rău agonisite ale tiranilor boeri să se jefuiască. Inșă, ale căroră nu vor urmă nouă, precum suntem făgăduiți, numai acelora să se ia pentru folosul de obște“.

În această oaste improvizată erau panduri, plăeși, poterași, catane și haiduci.

IV. ARMATA DELA REGULAMENTUL ORGANIC LA VODĂ CAROL.

În timpul războiului ruso-turc dela 1828-29 se găsiau începuturi de organizare quasi-militară, sub un șef, precum catanele de poteră, catanele de Gorj, cor-

pul pandurilor, etc. Erau, deci, puteri și la răsculații și la biruitorii lor din care s'ar fi putut face sub noul regim românesc întărit și orânduit prin regulamentul organic o armată, în legătură cu cele mai vechi, mai bune și mai solide tradiții ale țării însăși. Având o mare iubire pentru oaste Alexandru Ghica a fost cel d'întăiu, care, urcându-se pe tron, înlocui vechiul costum fanariotic prin uniforma apuseană; încercă o reorganizare a corpului pandurilor.

Dar, generalul rus Chiselef, președintele plenipotențiar al Divanurilor românești și reorganizatorul principatelor, voia atare. Art. 380 din regulament o spune lămurit:

„Pentru a asigura poliția și buna ordine, precum și executarea legilor și pe lângă aceasta eră vorba de a se forma un corp de soldați ai carantinei dunărene care trebuia, punând piedici legăturilor dintre cele două maluri ale râului, să deprindă pe turci cu ideea că aici e o graniță“.

La Septembrie 1834, cu firman turcesc în regulă, se constituie o armată, căreia i se zicea *miliție*, formată din ofițeri ruși și din elemente străine, și române, dar cu cultură rusească.

Miliția se compunea dintr'un ștab (stat major), dintr'un regiment de cavalerie, din vre'o 4.000 de infanteriști. Tunurile, mai târziu, în număr de șase, erau numai spre cuvința serbărilor solenale pentru un stat ca acesta care și mai înainte nu eră lipsit de aceeași podoabă.

Forțele militare din Moldova erau și mai slabe la 1843, cu un ștab, 892 soldați, un escadron de cavalerie de 204, un vas cu 22 marinari.

Această miliție numără printre ofițerii și iuncării și pe unii din principalii reprezentanți ai tineretului reînnoitor al literaturii și al vieții politice în Muntenia, un Cârlova poetul ruinelor Târgoviștei, un Grigore Alexandrescu slăvitorul Drăgășanilor, dar și evocatorul lui Mircea Vodă ostașul, un Nicolae Bălcescu invietorul epopei lui Mihai Viteazul și chiar dintre cei mai tineri Nicolae Golescu, I. C. Brătianu; iar în Moldova poetul

Arisoveghi și, mai ales, Mihail Kogălniceanu așteptând pe Alexandru Cuza.

Lipsea, însă, sufletul militar și de aceea armata din acel timp era formată astfel: miliția Moldovei, sub comanda beizdadelei Grigore, se prefăcu în bătăuși contra tinerilor revoluționari, iar la București Odobescu și Solomon fură, pe rând, spectatori indiferenți ai unei abdicări, apoi agenți brutali ai reacțiunii și învinși fără demnitate ai unei cauze pierdute pentru a se ridica, apoi odată cu reacțiunea pe care nu îndrăsniseră a o apăra. Pompierii din Dealul Spirii, cari știură să lupte, în Septembrie, lucrază fără ordin, apărând onoarea lor militară jicnită de îmbulzeala obrasnică a turcilor.

Noi stăpânitori pe șapte ani impuși de puterea suzerană și de puterea protectoare căutară a face, mai ales cel din București, excelentul administrator care a fost Barbu Știrbei, dintr'o nouă armată un scut al puterii lor amenințate de spiritul revoluționar (a fost vorba și de aducerea la București a unei garde de Svițeri ca a Papei).

Consiliul militar din 1850 pregăti în țara românească o reorganizare generală și astfel găsim înlocuirea uniformei prin una curată rusească. Domnul se gândi la chemarea de instructori prusieni pentru artilerie, cavalerie și infanterie, continuând să fie cu un ștab numai de 9 ofițeri superiori și 120 ofițeri, plus 324 de subofițeri, trei regimente de infanterie, (adecă 6 batalioane, 24 companii) 4.416 soldați, (cu medici, chirurși, preoți, administratori), un divizion de cavalerie, compus din 2 escadroane cu 348 de soldați, 14 ofițeri, 36 subofițeri, plus veterinari și administratori, o baterie de artilerie pe jos, un divizion de artilerie călare, cu 210 soldați, 1 ofițer superior, 6 ofițeri, 22 de subofițeri, 342 pompieri și 137 marinari.

Numărul grănicerilor, cari aveau cinci batalioane, era aproape de opt mii. Și pentru administrație stăteau la îndemână 4.197 de dorobanți călări, în 17 escadroane. Numărul tunurilor era de 12.

În sfârșit, în Iunie 1847, Bibescu întemeiasc școala

militară a iuncărilor, care încep de fapt numai sub Știrbei, în 1850.

Și aici, însă, prin lipsa contactului cu poporul și prin lipsa legăturii cu tradiția prin lipsa educației morale a trupeii, sufletul lipsiă.

Instinctiv, numai, el se mișcă în Moldova, care eră mai rău organizată din punct de vedere militar, când, la 1854, rușii retrăgându-se se dădù ordin alor noștri să'i întovărășască, ei refuzară, hotărât, și fură încojurați și dezarmați. Șeful revoltei, căpitanul Filipescu, primi pedeapsa exilului în Rusia, de unde se întoarse mai târziu numai sărbătorit de toate elementele patriotice. Peste câțva timp șeful însuși al miliției Moldovei Alexandru Cuza ajunge Domn al României unite și o misiune franceză începù reorganizarea unei armate pe care nu se poate zice că Alexandru Ion, așa de bucuros să-i poarte uniforma, n'a iubit-o.

O altă domnie aduse altă reorganizare în altă direcție, de sigur, cu aceiași iubire. Dar tot instinctul și nu pregătirea sufletească a ostașului a dat zilele din 1877 pentru a nu mai vorbi de cele din 1916-1917 și apoi din 1918-1919.

*Nu putem încheia, altfel, astăzi, față de teribila concurență dintre neamuri, decât recomandând, cui poate nștelege deschiderea celor trei isvoare de viață ale ori cărci armate: **cultul tradițiilor, democrația militară și educația sufletului.***

Cu cel d'întâi soldat din lume vom putea să avem astfel cum acest soldat o merită, și cea d'întâi armată din lume cea mai puternică garanție de existență pentru România stabilită prin sublimul sacrificiu al celor mici în marginile însăși ale hotarelor naționale.

(N. Iorga. *Istoria Armatei Românești*. Vol. II pag. 221).

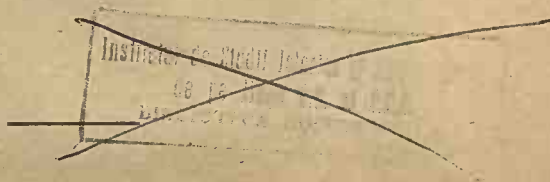

TABLA DE MATERII

	PAG.
Lucrări consultate	2
Prefața	3

CAPITOLUL I.

Privire generală asupra evenimentelor istorice principale dela 1815 la 1865	7
A. Epoca restaurațiunii	7
Revoluțiunile din Spania, Portugalia și Italia (1820—1821).	10
Intervenirea sfintei alianțe	11
Revoluția coloniilor spaniole și portugheze din America	12
România	12
Revoluțiunea greacă (1821—1829).	14
Războiul Rusiei cu Turcia. Nicolae I.	14
Revoluția franceză dela 1830 și suirea pe tron a lui Ludovic Filip	15
Revoluțiunea Belgiei (1830—1832).	16
Revoluția Poloniei (1830—1831).	17
Revoluția din Italia (1831—1832).	17
Egiptul (1831—1841).	17
B. Epoca contemporană	18
Revoluțiunile din Italia, Austria și Germania	19
Franța sub Napoleon III împărat (1852—1870).	20
Observațiuni generale și militare	21

CAPITOLUL II.

	PAG.
Campania din 1828—1829 în Europa	25
Cauzele războiului	25
Forțele adversarilor și planurilor de campanie	26
Desfășurarea operațiunilor	27
Inaintarea spre Șumla	29
Asediul Varnei	29
Sfârșitul campaniei din 1828	30
Continuarea operațiunilor în anul 1829	30
Situația generală	30
Planuri de operație	30
Asediul Silistrei	31
Inaintarea lui Diebici peste Balcani	32
Sfârșitul campaniei	32
Observațiuni generale și militare	33

CAPITOLUL III.

Revoluția și campania din 1848—1849 în Ardeal	35
Situația politică	35
Inceputul revoluției	42
Inceputul luptelor. Forțele adversarilor și distribuirea lor	44
Primele operațiuni până la sosirea rușilor	44
Chemarea rușilor în ajutor	45
Rezistența românilor în munții Abrudului	47
Armatele rusești intervin a doua oară	50
Observațiuni generale și militare	51

CAPITOLUL IV.

Caracterizări de artă militară în războaiele dintre 1852—1878	57
---	----

CAPITOLUL V.

Războiul contra Rusiei din 1853—1855	60
Forțele adversarilor	61
Inceputul operațiunilor	61
Asediul Silistrei. Sosirea trupelor aliate	63
Operațiunile în Crimeea	65
1. Forțele adversarilor și planul de campanie	65

	<u>PAG.</u>
2. Marșul spre Balaclava	66
3. Lupta dela Balaclava și bătălia dela Inkerman	68
Operațiunile dela 1 Martie la 1 Mai	70
Operațiunile dela Mai până la căderea Sevastopolului	72
Bătălia dela Tractir	73
Luarea Sevastopolului	74
Operațiunile după căderea Sevastopolului până la încheierea păcii	76
Observațiuni generale și militare	77

CAPITOLUL VI.

Războiul austro-franco-italian din 1859	79
Situația politică	79
Situația militară	80
Concentrarea și primele operațiuni	81
Bătălia dela Montebelo	81
Operațiunile lui Garibaldi	82
Bătălia dela Palestro	83
Bătălia dela Magenta	84
Marșul aliaților spre Mincio. Lupta dela Melegnano	87
Bătălia dela Solferino	88
Observațiuni generale și militare	93

CAPITOLUL VII.

Războiul civil al Americii	96
Situația politică	96
Situația militară	96
Puterea militară a adversarilor	97
Teatre de război și teatre de operație	104
Primele operațiuni din 1862	105
Operațiunile lui Mac-Clellan din 1862 în contra Rich- mondului	106
Ofensiva lui Lee la Mariland	112
Operațiunile lui Burnside din 1862 în contra Richmondului	113
Operațiunile din 1862 dela vest	114
Operațiunile lui Hooker din 1868 în contra Richmondului	117
Ofensiva lui Lee din 1863 în Mariland	118
Asediul portului Charleston	120

	<u>PAG.</u>
Operațiunile din 1863 dela vest	121
Operațiunile lui Grant din 1864 în contra lui Lee	123
Marșul armatei lui Sherman în Georgia	127
Operațiunile din 1865	129

CAPITOLUL VIII.

Războiul din Danemarca 1864	132
Situația politică	132
Situația militară	133
Planul de campanie. Inceputul operațiunilor	134
Primele operațiuni	135
Luarea pozițiunei dela Düppel	137
Diferite operațiuni până la sfârșitul războiului	140
Ultimele operațiuni	141
Observațiuni generale și militare	144

CAPITOLUL IX.

Descoperirile de pământuri noi. Luptele pentru colonii. Diferite expedițiuni	146
1. Privire generală	146
2. Câteva operațiuni în colonii	156
Cucerirea Algeriei	156
Lupta contra lui Abdel-Kader	157
Campania din Maroc. 1844	159
Supunerea Saharei și Kabyliei	160
Expediția din Zaatcha (Octombrie 1849)	160
Expediția din Laghouat (1852)	160
Supunerea Kabyliei	161
Expediția din Maroc (1869)	161
Revoluția din 1864	161
3. Diferite expedițiuni	162
Expediția din Spania (1823)	162
Expediția din Roma (1848)	162
Expedițiile din China și Cochinchina (1860)	163
Prima expedițiune în China	163
A doua expedițiune în China	163
Expediția Cochinchina contra Annam-ului	163
Expediția din Mexic (1861—1867)	163
Observațiuni și învățăminte generale	164

CAPITOLUL X.

	<u>PAG.</u>
Privire generală asupra istoriei politico-militare a țării românești dela 1821 până la Vodă Carol	168
I. Domnii români dela 1821 până la regele Carol I	168
II. Caracterizarea generală a organizării armatelor românești dela 1821 la 1914	170
III. Domnul Tudor și armata lui	171
IV. Armata dela regulamentul organic la Vodă Carol	172

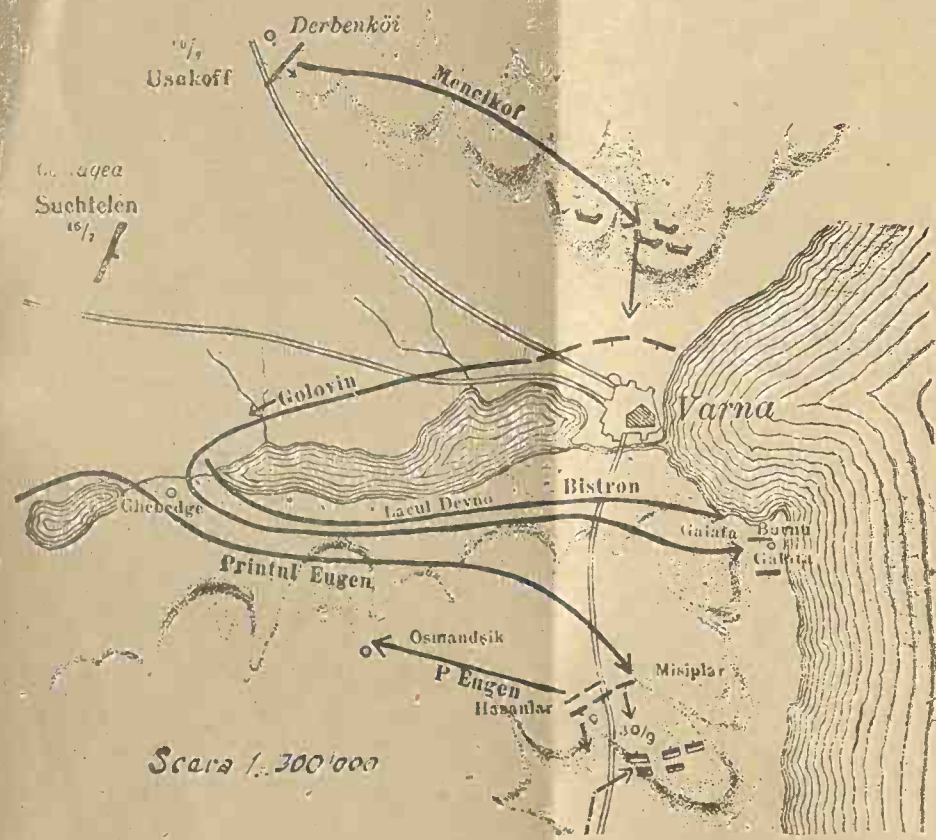
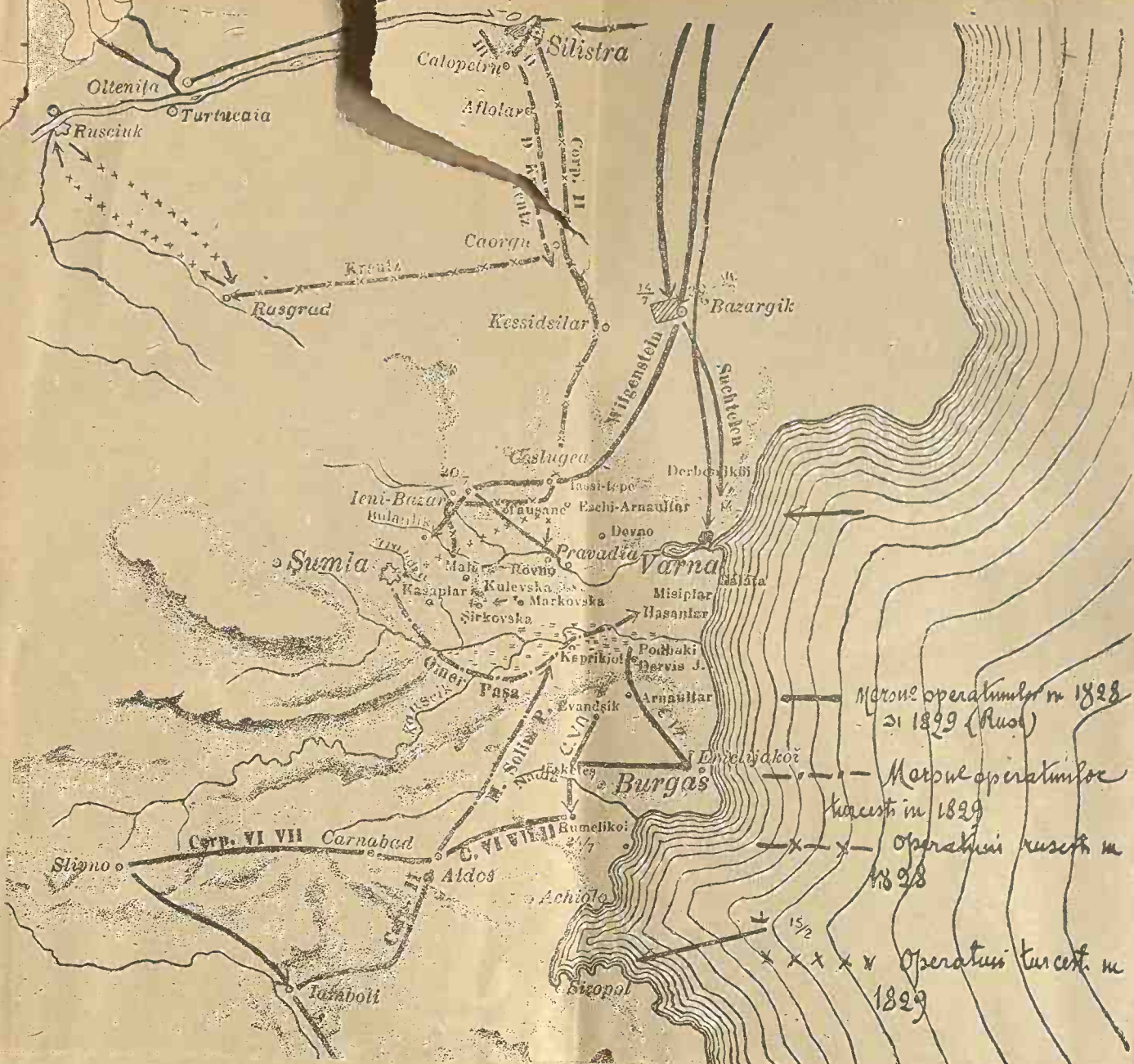
Anexă

la

Răsboaiele principale

vol. III

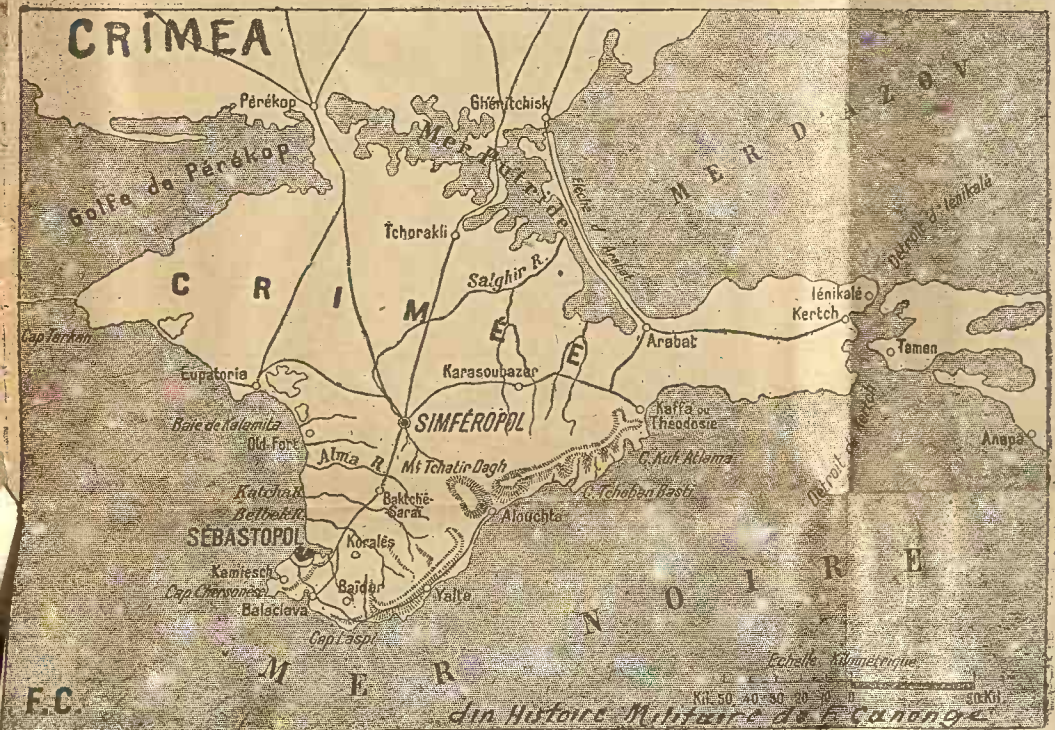
cuprinzând 8 planșe

BIBLIOTECA
CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI

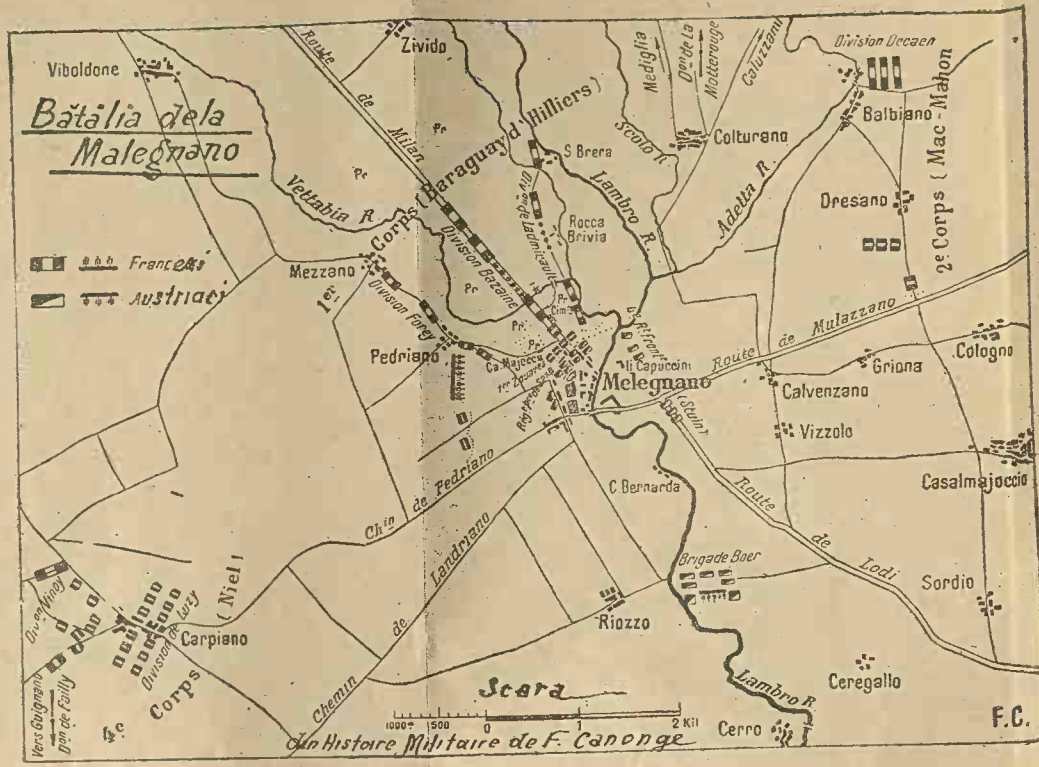
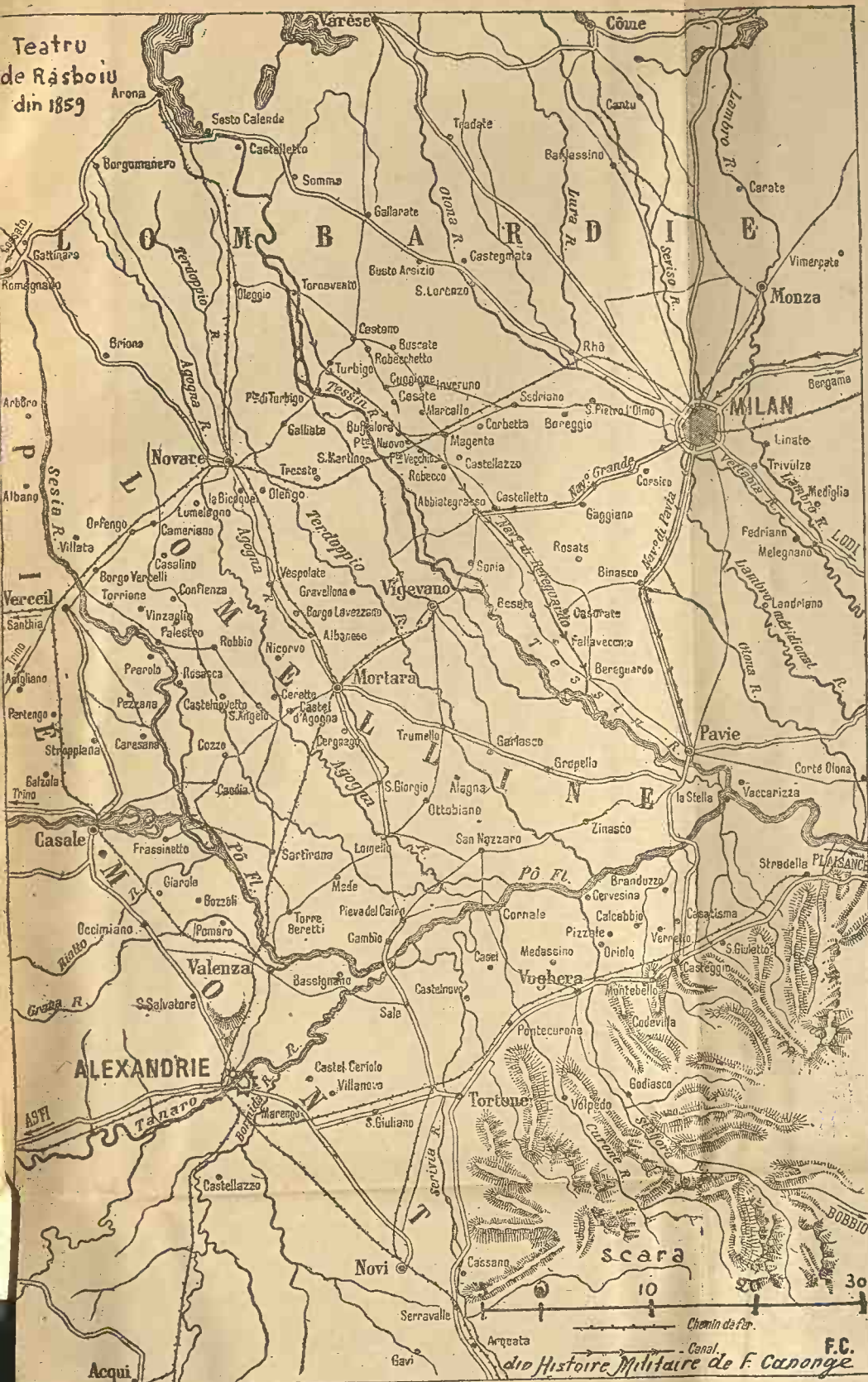

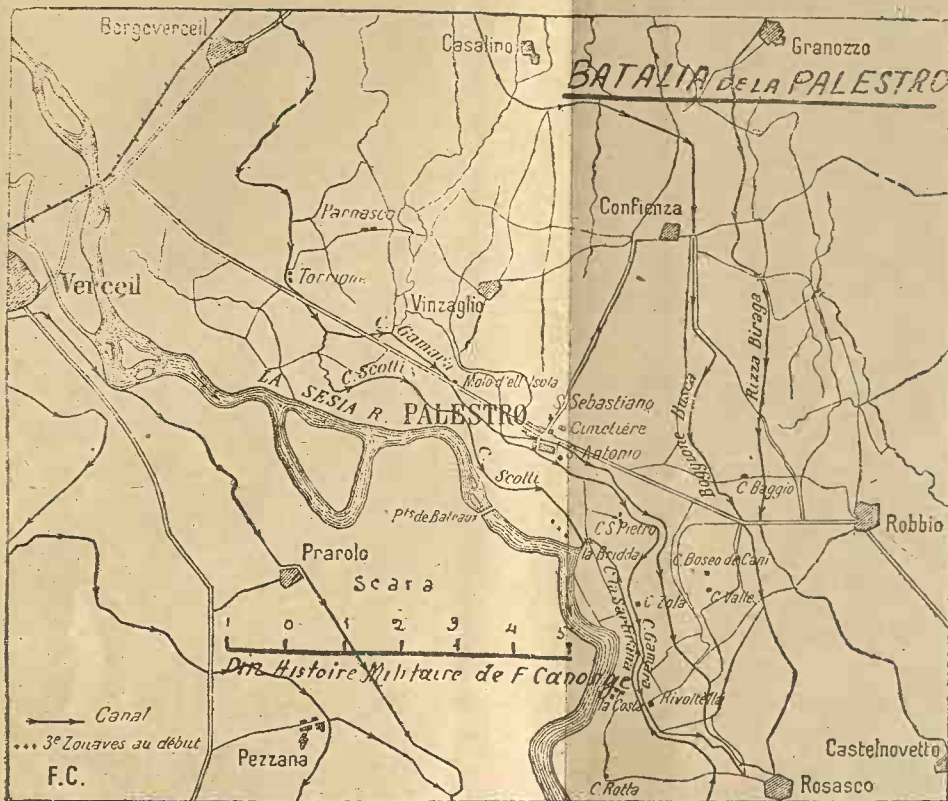
RĂ BOIUL DIN 1854.

Vol. III. — 2.

BIBLIOTECA
CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI

26 Ost x Kreis

28

30

32

0.100 L. Maß

0.100

0.100

FAT-ÖER
 10
 Svanen
 Vogn
 Søen
 Søen
 Søen

ISLAND
 20' nordl. Breidde
 5' 10" 10.000"

BORNHOLM
 danis. Bornholm
 Röm. Bo.

EISMEREER

ISLAND

KATEGANT

COTEBORG

KONIGSBACK

WARBERG

FALKENBERG

LAHORN S. B.

TOROE

ENGELHOLM

HELSINGBORG

LANDSKRONA

LUND

KOPENHAGEN

MALMÖ

SKANNA

FALESTER

SKANNA

SKANNA

SKANNA

SKANNA

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

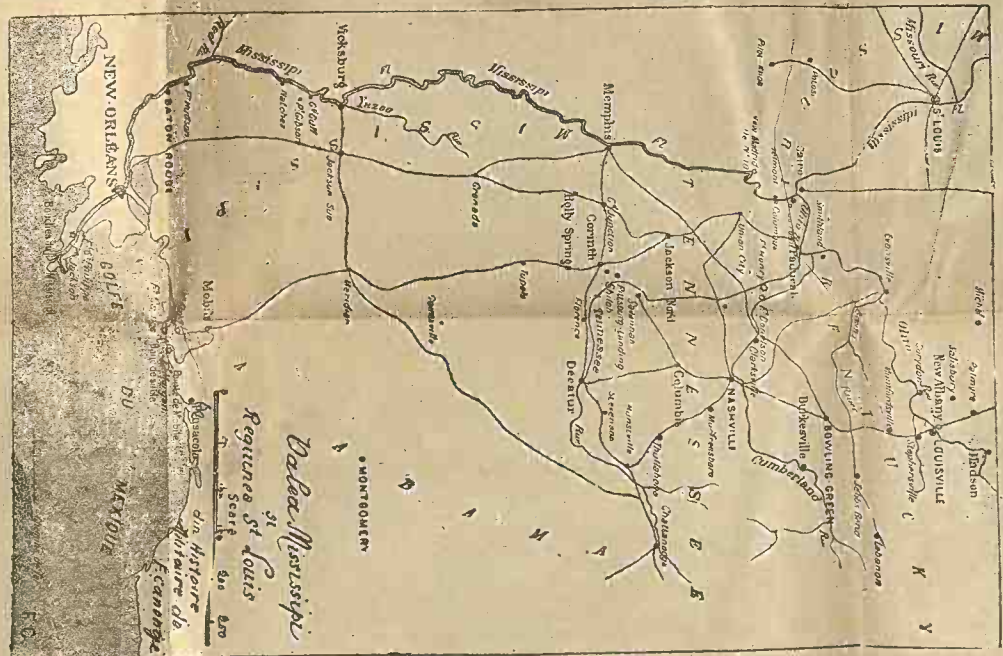
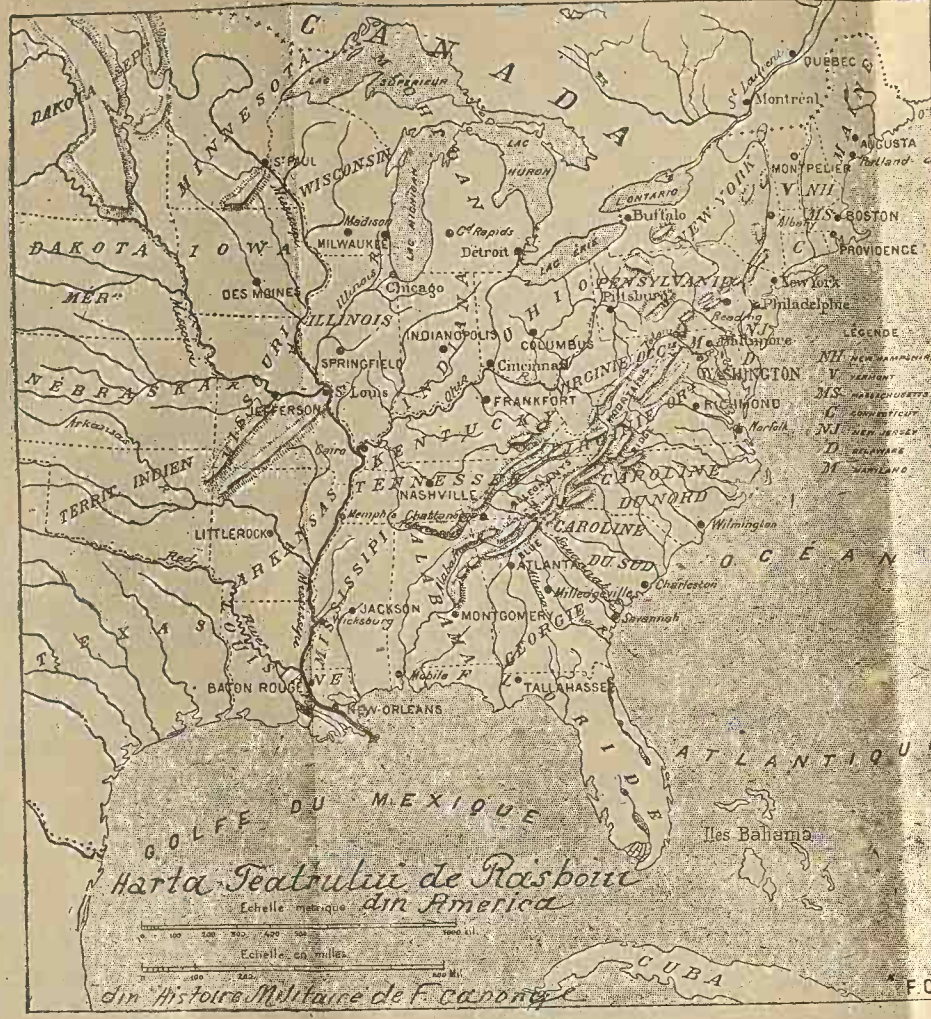
ÅLBORG

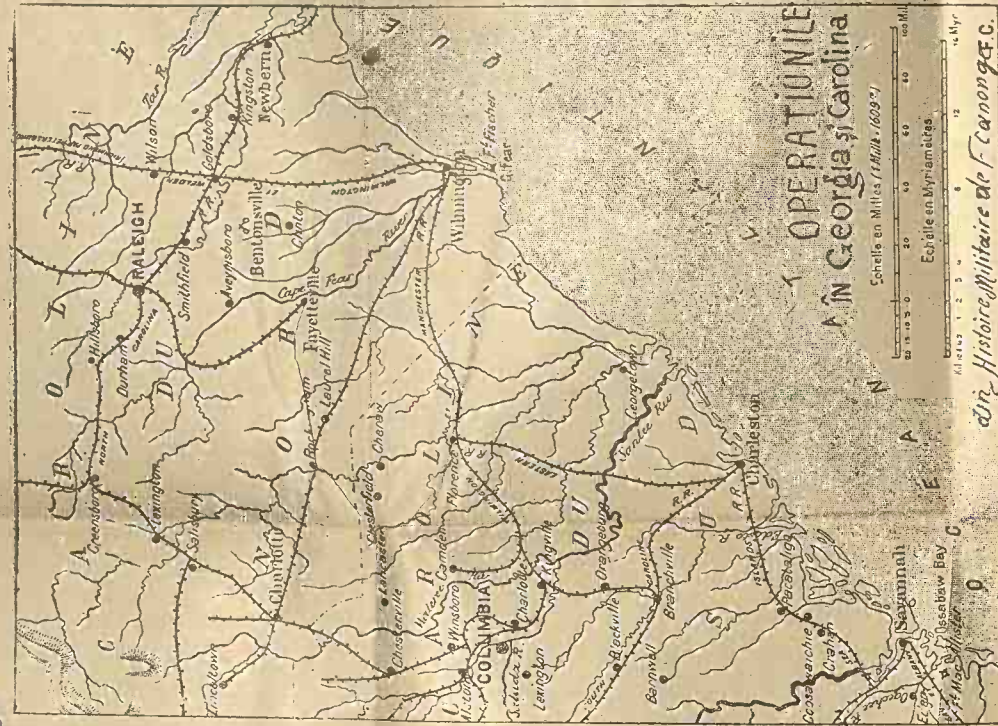
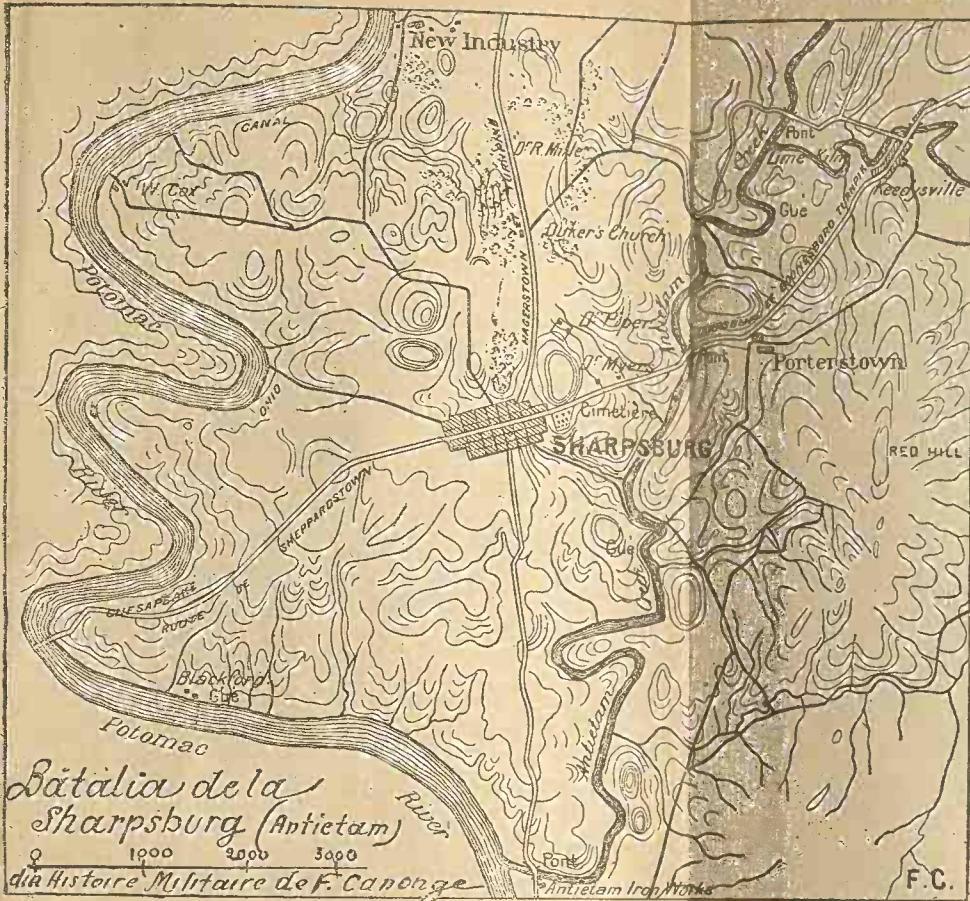
ÅLBORG

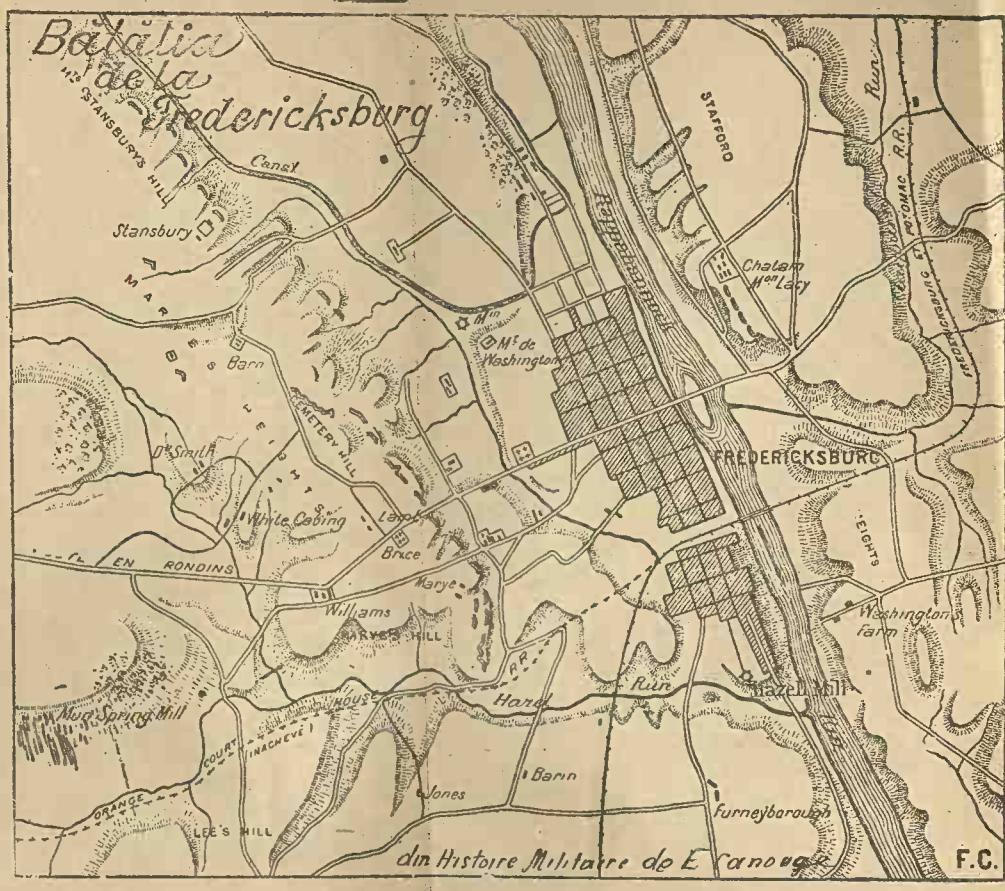
ÅLBORG

ÅLBORG

ÅLBORG

RAZBOIUL IN COLONII.

BIBLIOTECA
 CLASĂ UNIVERSITĂȚII
 BUCUREȘTI